

Școlile cu predare în grafia latină, administrate de Moldova, în Transnistria

Istoric,
situația actuală,
analiză
și recomandări

RAPORT
Noiembrie 2012

Organizația pentru Securitate și
Cooperare în Europa
Misiunea OSCE în Moldova

Școlile cu predare în grafia latină, administrare de Moldova, în Transnistria

Istoric,
situația actuală,
analiză
și recomandări

RAPORT

Noiembrie 2012

Organizația pentru Securitate și
Cooperare în Europa
Misiunea OSCE în Moldova

© Misiunea OSCE în Moldova și Înaltul Comisar al OSCE pentru Minoritățile Naționale 2012
Versiunea originală în limba engleză, cu traducerea oficială în limba română și rusă. În caz de neconcordanță, va prevala versiunea engleză.

Pentru informații suplimentare, Vă rugăm să contactați:

Misiunea OSCE în Moldova
Str. Mitropolitul Dosoftei, 108
MD-2012 Chișinău
Republica Moldova
Oficiu: +373 22 22 34 95
Fax: +373 22 22 34 96
E-mail: moldova@osce.org
Pagina web: <http://www.osce.org/moldova>

Înaltul Comisar al OSCE pentru Minoritățile Naționale
Prinsessegracht 22
2514 AP Haga
Olanda
Tel: +31 (0)70 312 5500
Fax: +31 (0)70 636 5910
Email: hcnm@hcnm.org
Pagina web: www.osce.org/hcnm

CONȚINUT

SUMAR EXECUTIV	1
SECȚIUNEA 1. INTRODUCEREA	4
SECȚIUNEA 2. CONTEXT	6
SECȚIUNEA 3. CRONOLOGIA	9
SECȚIUNEA 4. ȘCOLILE ÎN GRAFIA LATINĂ ADMINISTRATE DE MOLDOVA	22
SECȚIUNEA 5. TRĂSĂTURI COMUNE, PROBLEME PRINCIPALE ȘI CONSTATĂRI	42
SECȚIUNEA 6. RECOMANDĂRI	57
Lista cu tabele și diagrame	
Tabelul 1. Cheltuielile totale ale școlilor cu predare în grafia latină (finanțate de Moldova)	25
Tabelul 2. Ratele pentru serviciile comunale achitate de Liceul „Alexandru cel Bun” în Bender	50
Tabelul 3. Admiterea elevilor în școlile cu predare în grafia latină, 1988–2012	54
Diagrama 1. Numărul total al elevilor în cele opt școli cu predare în grafia latină, 1996–2012	55
ANEXE	
ANEXA 1: Extrase din legislația Republicii Moldova	61
ANEXA 2: Extrase din legislația de facto a Transnistriei	63

Prefață

Denumirea limbii de stat a Republicii Moldova este motiv de dispută pe ambele maluri ale râului Nistru. Constituția și legislația Republicii Moldova stipulează că limba de stat este cea “moldovenească”, în timp ce legislația de asemenea recunoaște limbile română și moldovenească ca fiind identice. Pentru a prezenta cu claritate pozițiile diferitor persoane interesate de pe ambele maluri ale râului în disputa privind limba, ambele denumiri – “moldovenească” și “română” – se utilizează ca fiind corespunzătoare. Însă utilizarea denumirii de “română” sau “moldovenească”, sau ortografierea toponimelor nu reprezintă recunoașterea oficială de OSCE a poziției unei sau altei Părți în dispută.

Utilizarea unor asemenea termeni ca “legislație”, “lege”, “minister”, “Sovietul Suprem” și altor similare privind actele normative, autoritățile *de facto* și instituțiile transnistrene nu reprezintă o recunoaștere de către OSCE a acestor acte normative, autorități și instituții *de facto*. Acești termeni se utilizează în exclusivitate pentru comoditatea cititorului și pentru a asigura o identificare cât mai apropiată posibil a documentelor, autorităților, persoanelor și instituțiilor specifice.

Versiunea originală a acestui raport este în limba engleză. Sunt asigurate traducerile oficiale în limbile română și rusă. În caz de divergență, versiunea engleză va avea prioritate.

SUMAR EXECUTIV

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) a depus eforturi începând cu anul 1993 în a facilita obținerea unor soluții provizorii pragmatice privind statutul, activitatea educațională și funcționarea școlilor din Transnistria, administrate de autoritățile moldovenești, cu predare în grafia latină ("școlile cu predare în grafia latină"). Odată cu reluarea în 2011 a negocierilor politice privind soluționarea conflictului transnistrean și reînceperea în 2012 a întrunirilor Grupului de Lucru în domeniul Educației, chestiunea este în prezent discutată atât la nivel de experți, cât și la nivel politic. În scopul facilitării acestor discuții și susținerea unor soluții pragmatice, acest raport este o încercare de a prezenta ambelor Părți și statelor participante ale OSCE o analiză completă a situației actuale a celor opt școli în cauză. Acesta de asemenea conține recomandări, menite să asigure funcționarea școlilor pînă va fi posibilă atingerea acordului asupra unei soluții durabile în disputa privind școlile, în baza unei soluționări cuprinzătoare a conflictului.

Disputa actuală privind școlile ar putea să-și tragă rădăcinile din anul 1989, cînd a fost reintrodusă grafia latină pentru limba română/moldovenească și cînd aceasta a fost declarată singura limbă de stat a Moldovei, care trebuia utilizată ca limbă de bază în toate sferile publice. Problema limbii a devenit un factor major ce a contribuit la conflictul secesionist din Transnistria, o regiune de pe malul stîng al rîului Nistru, care a revocat pe teritoriul său hotărîrile privind declararea limbii române/moldovenești ca limbă de stat și de reintroducere a grafiei latine.

La sfîrșitul ostilităților în 1992, autoritățile *de facto* transnistrene au preluat controlul asupra majorității teritoriului de pe malul stîng și orașului Bender de pe malul drept al rîului și au făcut obligatorie utilizarea grafiei chirilice pentru limba moldovenească scrisă. Doar cîteva instituții de pe teritoriul aflat sub controlul autorităților transnistrene au rămas sub administrația autorităților moldovenești, dintre ele fiind un șir de școli cu predare în limba moldovenească ce au insistat ca predarea să fie efectuată în grafia latină. Din 1994/1995 autoritățile *de facto* transnistrene au sistat finanțarea tuturor școlilor ce nu utilizau grafia chirilică. Un alt punct de divergență a apărut din cauza diferențelor programelor școlare moldovenești și transnistrene, în special în ce privește asemenea discipline politic sensibile cum sunt istoria și geografia.

După sistarea finanțării locale a școlilor, Ministerul Educației al Moldovei a început finanțarea a două școli din Bender, din Rîbnița și Tiraspol, și ulterior din Roghi și Corjova. Pe parcursul acestei perioade, părinții din alte orașe și sate transnistrene de asemenea au apelat la autoritățile locale cu propunerea de a fonda școli private cu predare în grafia latină, însă s-au plîns că aceste eforturi au fost blocate, ei fiind supuși hărțuirilor și intimidărilor. Lupta între părinți și autoritățile locale în unele localități s-a intensificat în asemenea măsură, că școlile unde se preda în mod clandestin programul școlar moldovenesc și se folosea grafia latină au fost închise, iar profesorii concediați. În consecință, în Dubăsari și Grigoriopol, părinții și profesorii au ales să mute școala lor în satele învecinate, aflate sub controlul autorităților moldovenești și de asemenea au început să obțină finanțare de la Ministerul Educației. În total, opt școli cu predare în grafia latină au fost capabile să continue instruirea cu ajutorul Ministerului Educației, șase fiind situate pe teritoriul alalt sub controlul autorităților transnistrene și două fiind relocalate pe teritoriul din malul stîng, aflat sub controlul autorităților moldovenești.

Însă șase școli cu predare în grafia latină de pe teritoriul aflat sub controlul autorităților transnistrene nu dețineau un statut în baza legislației *de facto* transnistrene. Deși școlile erau înregistrate, licențiate și acreditate în baza sistemului juridic și educațional moldovenesc, autoritățile *de facto* transnistrene au solicitat ca acestea să se conformeze legislației *de facto* transnistrene și să se înregistreze ca “școli private” pentru a li se permite folosirea grafiei latine, dar fiind obligate să predea în baza programului școlar transnistrean, sau ca “școli străine” pentru a fi posibilă utilizarea grafiei latine și a programului școlar moldovenesc, însă doar în baza unui acord “inter-statal” dintre Chișinău și Tiraspol. Ambele opțiuni nu asigurau o soluție reciproc acceptabilă.

În vara anului 2004, autoritățile *de facto* transnistrene au închis în mod forțat trei școli din Bender, Rîbnița și Tiraspol. Unii părinți și profesori au fost arestați, și clădirile școlilor au fost sechestrate și bunurile din proprietatea școlilor distruse. În alte cazuri, părinții și elevii s-au închis în interiorul clădirilor școlilor sale spre a preveni închiderea școlilor. După o condamnare viguroasă din partea comunității internaționale, autoritățile *de facto* transnistrene s-au retras de pe teritoriul clădirilor școlilor, și ambele Părți au revenit la masa de negocieri. În final, cinci din cele șase școli de pe teritoriul de sub controlul autorităților transnistrene au primit înregistrare permanentă în 2005, cu statut de instituții nestatale de învățământ general, cu menționarea în statutul lor juridic a acordului că programul școlar va fi coordonat de Părți. În curînd după aceasta, s-a efectuat o analiză reciprocă a manualelor și programului școlar și au fost discutate procedurile de licențiere de către experții din partea ambelor Părți. Însă toate întrunirile experților au încetat în 2006 și au fost rezumate doar în anul 2012.

Între timp, situația celor opt școli în cauză a evoluat fiecare într-un mod specific. Problemele de bază au rămas, însă în grad diferit: contractele de arendă și starea sediului, libertatea de circulație, transportul bunurilor, inspecțiile privind sănătatea, securitatea și condițiile sanitare, numărul în scădere al elevilor, presiunile și intimidarea exercitate asupra părinților și profesorilor, și situațiile specifice privind proprietatea în Rîbnița și școlile anterior amplasate în Grigoriopol și Dubăsari.

În general, problemele raportate în trecut asociate cu intervenția activă a autorităților transnistrene *de facto* în activitatea școlilor s-au diminuat semnificativ, în special după schimbarea conducerii din Tiraspol la finele anului 2011. Școlile raportează că cazurile de intimidare și presiune, intervenția în cadrul ceremoniilor publice de la începutul și sfîrșitul anului școlar (“Primul sunet” și “Ultimul sunet”), și restricționări ale libertății de circulație a elevilor la intersectarea punctelor de trecere sunt semnificativ mai puține decît în anii precedenți. În al doilea rînd, în plus la o interferență mai diminuată, unele școli raportează că relațiile cu autoritățile *de facto* au devenit mai constructive privind anumite probleme din trecut. Aceasta pare să se datoreze unei abordări pragmatice atît din partea autorităților *de facto*, cît și din partea școlilor. De exemplu, atestatele de absolvire a elevilor de gen masculin cu vîrsta de 18 ani, elevi ai școlilor cu predare în grafia latină, au fost recunoscute în mod consistent în ultimii ani, făcînd posibilă absolvirea lor înainte de a fi înrolați în serviciul militar. Mai mult, autoritățile locale efectuează controale regulate ale sănătății și condițiilor sanitare în unele școli, fără ca să fie raportată vreo problemă. De asemenea, după discuții directe cu autoritățile *de facto*, două din școli au obținut permisiunea de a transporta bunuri prin punctele de trecere transnistrene fără taxe sau alte obstacole.

Existența unei atitudini și abordări mai constructive a autorităților *de facto* transnistrene a fost confirmată în cadrul întrunirilor efectuate în scopul acestui studiu. În cadrul acestor întruniri, unele autorități locale au indicat disponibilitatea lor pentru soluționarea chestiunilor privind reinițierea și costul contractelor de arendă, oferind uneori contracte de arendă fără plată.

Totuși, deși unele aspecte ale funcționării zilnice a celor opt școli s-au îmbunătățit, problemele majore, de lungă durată privind școlile nu au fost rezolvate. De fapt, în pofida celor mai bune eforturi din partea directorilor unor școli, aceste probleme au degenerat într-o stare cronică în cei șase ani ce au urmat după inițierea unor negocieri active. Aceasta indică faptul că, spre deosebire de soluțiile practice sus-menționate ce au fost obținute de către școli și autoritățile locale prin consultații directe, aceste probleme de spectru largit pot fi soluționate doar la nivel politic. În mod specific, aceste probleme de lungă durată includ statutul construcției aproape finisate a clădirilor din Rîbnița, edificate de către Ministerul Educației, încă stagnate după sechestrarea clădirilor de către autoritățile locale în 2004, precum și statutul a două școli din Doroțcaia și Cocieri, a căror părinți și elevi doresc reîntoarcerea școlilor în orașele lor de baștină Grigoriopol și Dubăsari. Directorii școlilor din Rîbnița și

Grigoriopol/Doroțcaia au încercat soluționarea acestor probleme în direct cu autoritățile locale atât prin intermediul întrunirilor, și în cazul Grigoriopol/Doroțcaia, prin apeluri repetate pentru asigurarea unor clădiri pentru arendă – pînă în prezent fără succes.

În plus la aceste situații, mulți directori de școală continuă să prezinte plîngeri privind dificultatea de a transporta bunurile prin punctele de trecere transnistrene, costurile pentru utilități publice mai ridicate comparativ cu alte școli și nesiguranța privind contractele de arendă. Mai presus de toate, ei se plîng de o diminuare esențială a numărului de elevi, și citează acesta ca fiind cel mai mare pericol pentru existența școlilor. Numărul raportat de admiteri în cadrul celor opt școli în cauză a scăzut de la cel mai mare coeficient de 5619 în anul academic 1998–1999 la 1800 în 2012–2013.

În cadrul întrunirilor reluate ale Grupului de Lucru în domeniul Educației, Partea moldovenească a indicat chestiunile sus-menționate legate de funcționarea școlilor ca fiind o prioritate a negocierilor. În același timp, Partea transnistreană a menționat problema definirii statutului școlilor în cadrul contextului juridic *de facto* ca prioritatea sa. Este clar că prioritățile ambelor Părți vor trebui adresate de către Grupul de Lucru pentru a facilita obținerea unor soluții și acorduri reciproc acceptabile.

Astfel, în afara soluționării chestiunilor sus-menționate importante pentru școli și autoritățile moldovenești, procesul ce a fost inițiat în 2005/2006 de a defini statutul școlilor în baza legislației *de facto* transnistrene, va fi cel mai probabil continuat și posibil chiar finalizat. De asemenea, ar putea fi posibilă obținerea soluțiilor pentru alte chestiuni sus-menționate de ordin mai tehnic.

În general, analiza din prezentul raport demonstrează că problemele existente ale școlilor cu predare în grafia latină continuă să fie urgente, în special din motivul decalajului numărului de elevi, însă sunt departe de a fi insurmontabile. Cu prezența unei bune voințe, pragmatismului și îngăduinței din partea ambelor Părți este posibilă obținerea unor soluții acceptabile.

1. INTRODUCEREA

Disputa privind statutul și activitatea educațională a școlilor moldovenești administrate de Republica Moldova în Transnistria este una dintre cele mai îndelungate și complexe din șirul chestiunilor care fac parte din conflictul mai larg existent între Republica Moldova și autoritățile *de facto* ale Transnistriei ("Părți"). Contradicțiile legate de controlul asupra teritoriului, jurisdicției, precum și asupra politicilor referitoare la istoria, limba și educația se intersectează îndeaproape în cadrul acestui conflict.

Pînă la o soluționare cuprinzătoare a conflictului și ajungerea la o înțelegere asupra statutului Transnistriei și divizării competențelor între Părți, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) depune eforturi din anul 1993 menite să faciliteze determinarea unor soluții provizorii pragmatice asupra statutului și activității școlilor moldovenești administrate de Republica Moldova care ar permite funcționarea acestora pînă la găsirea unei soluții durabile în baza unui acord mai larg de reglementare a conflictului.

Cu toate că în ultimii 19 ani s-a convenit de mai multe ori asupra unor soluții pragmatice la diferite etape ale procesului de negocieri, acestea însă nu au fost implementate ulterior. Cu toate acestea, în iulie 2005, un progres major a fost atins odată cu înregistrarea cu statut permanent a cîtorva școli moldovenești administrate de Republica Moldova de către autoritățile *de facto* transnistrene. Înregistrarea permanentă a școlilor a fost posibilă ca urmare a unor discuții mai largi, care au inclus de asemenea intenții de a continua negocierile asupra procedurii de licențiere a școlilor (următorul pas după înregistrare prevăzut de legislația *de facto* a Transnistriei) și de a elabora un program de învățămînt coordonat de ambele Părți. Pe parcursul anilor 2005 și 2006, au urmat mai multe discuții în acest sens cu participarea Părților în vederea asigurării implementării acestor înțelegeri.

Odată cu întreruperea procesului de negocieri la mijlocul anului 2006, discuțiile privind școlile moldovenești administrate de Republica Moldova au fost de asemenea suspendate. Întîlnirile experților în domeniul educației din partea Moldovei și Transnistriei în cadrul Grupului de Lucru în domeniul Educației, un grup de lucru tehnic de experți format în cadrul procesului de negocieri în formatul 5+2, au fost reluate abia în anul 2012. În cadrul primelor discuții asupra situației școlilor moldovenești administrate de Republica Moldova în Transnistria a devenit clar că există divergențe considerabile în privința informațiilor legate de situația acestor școli. S-a creat impresia că fără informații verificate și actualizate discuțiile și deciziile ulterioare s-ar putea baza pe informații și estimări învechite care ar putea astfel submina potențialul pentru găsirea unor soluții pragmatice reciproc acceptabile.

Prin urmare, în scopul facilitării eforturilor Grupului de Lucru în domeniul Educației și informării mediatorilor în formatul 5+2 și statelor participante ale OSCE, Misiunea OSCE în Moldova, cu sprijinul Înaltului Comisar al OSCE pentru Minoritățile Naționale (HCNM), a elaborat acest raport în baza unei cercetări detaliate și a lucrului în teren efectuate recent. Acest raport descrie detaliat evenimentele din trecut, deoarece acest context este necesar pentru o analiză și evaluare ulterioară a situației școlilor. În baza acestei analize și evaluări, raportul se încheie cu recomandări referitoare la potențialele soluții pentru chestiunile disputate.

Avînd în vedere că acest raport are drept scop să faciliteze discuții și soluții la nivel politic și tehnic, acesta nu analizează situația școlilor din perspectiva dreptului internațional. Hotărîrea recentă a Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO) în cauza *Catan și Alții v. Moldova și Rusia* oferă această perspectivă în hotărîrea sa pronunțată pe marginea cererii depuse de părinții și profesorii din cele trei școli cu predare în grafia latină. Ca și toate hotărîrile CtEDO, această hotărîre se referă la unele încălcări specifice care se pretinde că au avut loc într-o anumită perioadă de timp și le examinează în contrast cu obligațiile Părților asumate în baza Convenției Europene pentru Drepturile Omului. Spre deosebire de hotărîrea CtEDO, acest raport încearcă să descrie toată istoria legată de situația școlilor pînă în momentul de față, cu scopul informării actorilor implicați în prezent în procesul de negocieri politice. Prin urmare, scopul și domeniul de aplicare diferite ale acestor documente trebuie luate în considerație.

Raportul se bazează pe informațiile colectate de către Misiunea OSCE în Moldova din anul 1993; informațiile oferite de autoritățile Moldovei și autoritățile *de facto* transnistrene, precum și de școlile în cauză; rapoartele Misiunii OSCE în Moldova și procesele-verbale interne ale OSCE; protocoalele și alte documente elaborate în cadrul negocierilor anterioare asupra situației școlilor; rapoartele elaborate de diferite organizații neguvernamentale (ONG); articolele științifice; legislația și actele normative ale Moldovei și cele *de facto* ale Transnistriei; și deciziile și materialele CtEDO. Autorii raportului au efectuat de asemenea un număr semnificativ de întâlniri și interviuri cu reprezentanții autorităților moldovenești și autorităților *de facto* transnistrene, cu directorii școlilor și alte structuri publice și private relevante.

Următoarele școli sunt abordate în acest raport: Liceul Teoretic "Lucian Blaga" (fosta școală nr. 20) din Tiraspol, Liceul Teoretic "Alexandru cel Bun" (fosta școală nr. 19) din Bender, școala de tip internat pentru copii orfani și rămași fără îngrijirea părinților din Bender, Liceul Teoretic "Evrîka" (fosta școală nr. 12) din Rîbnița, Gimnaziul din Corjova, Gimnaziul din Roghi, Liceul Teoretic "Ștefan cel Mare și Sfînt" (Grigoriopol/Doroțcaia), și Liceul Teoretic "Mihai Eminescu" (Dubăsari/Cocieri). Acest raport nu abordează situația altor școli care funcționează în Transnistria cu predare în limba moldovenească cu grafia chirilică, în limba rusă sau ucraineană.

Constituția și legislația Republicii Moldova numește limba de stat ca fiind limba "moldovenească", însă legislația recunoaște de asemenea identitatea limbilor moldovenească și română. Pentru a clarifica pozițiile autorităților moldovenești și transnistrene în disputa referitoare la limbă, în raport ambele denumiri de limbă "moldovenească" și "română" sunt folosite ca fiind corespunzătoare. Denumirea limbii fie "română" fie "moldovenească" nu reprezintă însă o aprobare oficială de către OSCE a poziției vreunei Părți în această dispută.

Utilizarea termenelor cum ar fi "legislația", "legea", "ministru", "Sovietul Suprem" și altele referitoare la actele normative, autoritățile și instituțiile specifice *de facto* ale Transnistriei nu reprezintă recunoașterea *de jure* de către OSCE a acestor acte normative, autorități sau instituții *de facto*. Aceste termene sunt folosite în exclusivitate doar pentru comoditatea cititorului și cu scopul de a asigura cea mai exactă identificare posibilă a unor documente, autorități, persoane și instituții specifice.

2. CONTEXT

Pe parcursul unei perioade îndelungate din istoria sa, teritoriul actual al Republicii Moldova a reprezentat un teritoriu de frontieră contestat de imperii și state învecinate; asupra căruia acestea au luptat, pe care l-au divizat și l-au colonizat, creînd astfel o structură actuală complexă a populației din punct de vedere multiethnic și multi-lingvistic.

Teritoriul aflat pe malul stîng (de est) al rîului Nistru, regiunea transnistreană de astăzi, a devenit parte a Moldovei, pe atunci Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (RSS Moldovenească), abia în anul 1940. Anterior, acest teritoriu a fost parte a Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești (RSSA Moldovenească) care aparținea Uniunii Sovietice, creată în anul 1924 în cadrul Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene. În anul 1940, atunci cînd autoritățile Sovietice au anexat Basarabia (teritoriile aflate pe malul drept – de vest – al rîului Nistru) la Uniunea Sovietică, ei au desființat RSSA Moldovenească și au anexat o parte din ea (teritoriul actual al Transnistriei) împreună cu o parte semnificativă a Basarabiei pentru a crea noua RSS Moldovenească.

Începînd cu anii 1920, autoritățile sovietice au promovat o politică de naționalizare, declarînd că moldovenii erau o națiune separată de națiune română și că limba lor era o limbă diferită de limba română. Autoritățile sovietice au menționat că utilizarea diferitor grafii reprezintă o diferență importantă dintre limbile moldovenească și română.

Grafia chirilică veche, care era folosită inițial în România pentru limba română, a fost înlocuită începînd cu anul 1862 cu grafia latină. În același timp, în Basarabia, sub dominația rusă, grafia chirilică s-a păstrat și după anul 1862 și mai tîrziu aceasta a fost parțial înlocuită cu grafia civilă (chirilică) rusă. În RSSA Moldovenească și RSS Moldovenească în cadrul Uniunii Sovietice, a fost introdusă o grafie chirilică puțin adaptată (grafie chirilică moldovenească) pentru a scrie în limba care a început pe atunci să se numească limba moldovenească. Cu toate acestea, sub dominația României, între anii 1918–1940 și 1941–1944, în Basarabia era utilizată grafia latină.¹ În acei ani, autoritățile române au promovat o politică care avea drept scop încurajarea identității românești în Basarabia, în timp ce URSS nu a recunoscut controlul României asupra regiunii.

Odată cu liberalizarea politică care lua amploare în Uniunea Sovietică la sfîrșitul anilor 1980, membrii elitei culturale moldovenești au denunțat în mod deschis politica de naționalizare a Uniunii Sovietice și au cerut recunoașterea identității limbilor moldovenească și română, reintroducerea grafiei latine și declararea explicită a limbii române drept unica limbă de stat. Unii din ei au cerut de asemenea unirea Moldovei cu România.

La 31 august 1989, Sovietul Suprem al Moldovei a modificat Constituția, și la 1 septembrie a adoptat Legea privind funcționarea limbilor. Acesta a declarat limba “moldovenească” ca fiind singura limbă de stat și a reintrodus grafia latină. Legea a continuat să denumească în mod explicit limba de stat ca limba “moldovenească”, dar a recunoscut în același timp identitatea limbilor moldovenească și

1. În două perioade scurte între anii 1906–18 în Basarabia și între anii 1932–38 în RSSA Moldovenească, grafia latină a fost de asemenea utilizată sub administrația rusă/sovietică.

română. În anul 1994, noua Constituție a Moldovei a confirmat că denumirea limbii de stat este limba "moldovenească".

Cu toate acestea, identitatea națională a moldovenilor și denumirea limbii lor au continuat să fie disputate. Chiar și în documentele oficiale, denumirea limbii variază și sunt utilizate ambele denumiri de limbă română și moldovenească. În anul 1990, Ministerul Educației al Republicii Moldova a introdus obiectele de "Limba română" și "Literatura română" și "Istoria românilor". Încercările repetate fie de a schimba programul de învățământ fie de a modifica Constituția au provocat proteste în masă și în cele din urmă au eșuat. Drept un compromis neformal, o mare parte din funcționarii de stat au început să numească limba – "limba de stat" fără a specifica denumirea acesteia.

În același timp, declararea limbii moldovenești ca fiind singura limbă de stat și Legea privind funcționarea limbilor au provocat temeri în rândul populației vorbitoare de limba rusă, care reprezenta aproximativ 35 procente din populația Moldovei. Această Lege prevedea utilizarea primordială a limbii moldovenești în toate sferile vieții publice, care astfel a înlocuit poziția pe care limba rusă o ocupa anterior. Legea a oferit limbii ruse statut de "limbă de comunicare inter-etnică", care era utilizată paralel cu limba de stat în toate domeniile. Dar din cauza că majoritatea vorbitorilor de limbă rusă posedau limba de stat doar la un nivel limitat, ei erau îngrijorați de faptul că vor avea mai puține oportunități la angajare.

Între timp, începând cu sfârșitul anului 1989, chestiunea limbii a devenit un factor major în conflictul secesionist care se declanșa în regiunea transnistreană. Disputa legată de școlile moldovenești cu predare în grafia latină din Transnistria trebuie privită în acest context.

Autoritățile *de facto* transnistrene au refuzat introducerea limbii moldovenești în calitate de singură limbă de stat și au introdus în schimb limba moldovenească, rusă și ucraineană ca fiind limbi oficiale cu statut egal. În ceea ce privește limba moldovenească scrisă, ei au refuzat grafia latină și au ales să păstreze grafia chirilică. În opinia lor, limba moldovenească scrisă în grafia latină este de fapt limba română, care este o limbă diferită și o limbă străină.

Din august 1991 și pînă în iulie 1992, conflictul asupra teritoriului și jurisdicției în regiunea transnistreană a escaladat în mod continuu, și în cele din urmă a izbucnit în confruntări armate violente dintre forțele moldovenești și transnistrene. Acestea s-au încheiat cu un Acord cu privire la *principiile de reglementare pașnică* semnat la Moscova la 21 iulie 1992. Prin acest acord a fost creată Zona de Securitate dintre Părți și au fost introduse forțele tripartite de menținere a păcii din partea Rusiei, Republicii Moldova și Transnistriei, care au instituit puncte de trecere pe toate podurile și pe majoritatea drumurilor dintre cele două teritorii controlate de fiecare parte. În afara de aceasta, ambele Părți au mai introdus în mod unilateral puncte suplimentare de trecere de-a lungul Zonei de Securitate, și astfel au limitat în mod considerabil libertatea de circulație a oamenilor și bunurilor.

La sfârșitul ostilităților, autoritățile *de facto* transnistrene controlau cea mai mare parte din teritoriul aflat pe malul stîng al Nistrului, cu excepția celor două enclave din raionul Dubăsari cu sate predominant moldovenești. De asemenea, ei au păstrat controlul asupra orașului Bender situat pe malul drept al Nistrului și asupra cîtorva sate învecinate. Practic toate instituțiile publice și economice din aceste teritorii au devenit subordonate autorităților *de facto* transnistrene. Doar un număr mic de instituții a rămas sub administrația autorităților moldovenești, inclusiv un comisariat de poliție, un izolator de urmărire penală și o închisoare de la Bender, precum și căile ferate. De asemenea, mai multe școli aflate pe teritoriile controlate de Transnistria nu s-au subordonat autorităților *de facto* transnistrene, au refuzat reintroducerea grafiei chirilice pentru limba moldovenească și au continuat să utilizeze programul de învățământ al Republicii Moldova. Autoritățile *de facto* transnistrene au cerut ca toate aceste instituții, inclusiv școlile moldovenești administrate de Republica Moldova, să se conformeze legislației *de facto* transnistrene sau să fie închise. Între timp, autoritățile moldovenești insistau asupra faptului că regiunea transnistreană era parte a Republicii Moldova și că aceste instituții și școli trebuie să continue să funcționeze sub jurisdicția Republicii Moldova.

În anul 1993, partea moldovenească și partea transnistreană au început negocieri directe în vederea identificării unor soluții pașnice cu medierea Federației Ruse și a OSCE. În anul 1995, Ucraina s-a alăturat în calitate de al treilea mediator. În anul 2005, Uniunea Europeană și Statele Unite ale

Americii au fost acceptate în calitate de observatori în procesul de negocieri. Începând din acea perioadă, negocierile au continuat în așa numitul format "5+2", cunoscut oficial sub denumirea de "Conferința permanentă privind chestiunile politice în procesul de reglementare transnistreană".

Ca parte a procesului de reglementare, în anul 1993 au început de asemenea discuții privind statutul și activitatea școlilor moldovenești din Transnistria administrate de Republica Moldova. Până la o soluționare cuprinzătoare a conflictului și atingerea unei înțelegeri asupra statutului Transnistriei și divizării competențelor între Părți, OSCE depune eforturi menite să faciliteze soluții provizorii pragmatice asupra statutului și activității școlilor administrate de Republica Moldova care ar permite funcționarea acestora până la găsirea unei soluții durabile în baza unui acord mai larg de reglementare a conflictului.

3. CRONOLOGIA: ORIGINILE DISPUTEI ȘCOLILOR ȘI TENTATIVELE DE SOLUȚIONARE ALE ACESTEIA²

După cum a fost explicat în secțiunea 2, originile disputei școlilor moldovenești din Transnistria administrate de Republica Moldova se regăsesc în perioada sfârșitului anilor 1980 și începutul anilor 1990, când legislațiile privind limbile, sistemele de educație și programele de învățământ ale Republicii Moldova și ale Transnistriei au început să se distanțeze. Disputa s-a adâncit odată ce pozițiile Părților s-au depărtat și mai mult. Cu toate acestea, cu mai multe ocazii Părțile au ajuns la înțelegeri în privința unor măsuri practice care ar putea servi drept baza pentru identificarea unor soluții durabile. Prin urmare, această secțiune prezintă o privire de ansamblu concisă asupra cronologiei evenimentelor legate de școlile moldovenești administrate de Republica Moldova, atât în privința originilor disputei, cât și a tentativelor de a o soluționa.

Anii 1989–1990 La 31 august 1989, Sovietul Suprem al RSSM a declarat limba “moldovenească” drept singura limbă de stat, a decretat întoarcerea la grafia latină și, sfidînd politica de naționalizare sovietică, a recunoscut că limbile moldovenească și română sunt identice.³ În anul 1990, Ministerul Educației al noului Guvern moldovenesc a introdus obiectele de “Limbă română”, “Literatura română”, precum și “Istoria românilor” în programele de învățământ din toată țara, inclusiv în Transnistria.

După luna septembrie, Guvernul Republicii Moldova a pierdut din ce în ce mai mult control asupra autorităților locale responsabile de administrarea școlilor publice aflate pe malul stîng al râului Nistru, care au continuat să considere limba moldovenească (în grafia chirilică) și limba română (în grafia latină) ca fiind două limbi diferite.

Anul 1991 La 12 martie, Sovietul Suprem al Transnistriei a adoptat decizia nr. 28 privind “măsurile urgente menite să păstreze identitatea, limba și cultura poporului moldovenesc”.⁴ Prin această decizie, toate instituțiile de învățământ din regiune au fost obligate să introducă obiectul “Istoria Moldovei și a URSS” și să înceteze predarea obiectului “Istoria românilor”. De asemenea, prin această decizie, toate instituțiile de învățământ au fost obligate să predea limba moldovenească în baza grafiei chirilice. Excepțiile la această regulă se vor oferi însă în cazul în care părinții aleg o altă limbă de instruire pentru copilul lor și depun o cerere în acest sens la administrația școlii.

2. Această secțiune a fost pregătită în baza raportului Misiunii OSCE în Moldova “Școlile moldovenești din Transnistria”, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

3. Legea cu privire la statutul limbii de stat al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, nr. 3464 din 31.08.1989.

4. decizia nr. 28 privind “măsurile urgente menite să păstreze identitatea, limba și cultura poporului moldovenesc”, 12 martie 1991.

În consecință, au fost organizate întâlnirile părinților în multe școli moldovenești din Transnistria. În câteva orașe, un număr semnificativ de părinți au solicitat de la administrațiile școlilor instruirea copiilor lor în grafia latină.⁵

La 2 septembrie 1991, a fost adoptată prima “constituție” a Transnistriei.⁶ Potrivit articolului 28 al acesteia, cele trei limbi oficiale ale Transnistriei erau limba moldovenească, ucraineană și rusă, fiecare beneficiind de un statut juridic egal și protecție din partea statului.

**Anii
1992–1993**

La 8 septembrie 1992, Sovietul Suprem Transnistrean a adoptat “legea cu privire la limbi”,⁷ care este în vigoare și în prezent. Articolul 3 al legii declară limbile moldovenească, rusă și ucraineană în calitate de limbi oficiale cu statut egal. Potrivit articolului 6, grafia chirilică este singura formă scrisă a limbii moldovenești. De asemenea, legea prevede crearea instituțiilor de învățământ pre-școlare, primare și medii cu predare în limbile moldovenească, rusă și ucraineană. În același timp, articolul 26 al Legii garantează că libera alegere a limbii de instruire a copiilor este un drept inalienabil. Astfel, părinții pot alege pentru copiii lor o instituție de învățământ cu predare în altă limbă decât una din cele trei limbi oficiale. În acest caz, însă, “statul” nu este obligat să finanțeze procesul de învățământ.

După adoptarea “legii cu privire la limbi”, autoritățile *de facto* transnistrene au dispus trecerea tuturor școlilor cu predare în limba moldovenească la grafia chirilică. Cu toate acestea, școlile nr. 20 din Tiraspol, nr. 19 din Bender și nr. 12 din Rîbnița, precum și școlile din Roghi și Dubăsari au continuat să predea în grafia latină la alegerea părinților. Pentru a evita conflictele cu părinți, autoritățile locale au continuat să finanțeze aceste școli în ciuda criticilor aduse din partea Sovietului Suprem.

În aprilie 1993, Misiunea OSCE în Moldova a început activitatea sa menită să sprijine reglementarea conflictului și părinții și profesorii citorva școli moldovenești din Transnistria au cerut ajutorul Misiunii. Misiunea OSCE a încercat să faciliteze găsirea unor soluții pragmatice care – pînă la reglementarea definitivă a conflictului și divizarea competențelor (inclusiv în domeniul educației) dintre Chișinău și Tiraspol – ar putea servi drept un compromis reciproc acceptabil pentru a asigura dreptul părinților de a alege limba de instruire a copiilor lor.

În această perioadă au fost de asemenea organizate primele negocieri privind cooperarea în domeniul învățământului public dintre experții Părții moldovenești și transnistrene, care au dus la semnarea unui protocol de intenții pentru conducerile celor două Părți. Printre altele, protocolul stipula că autoritățile locale din Tiraspol, Bender și Rîbnița vor oferi școlilor moldovenești cu predare în grafia latină clădiri corespunzătoare și că autoritățile moldovenești vor finanța aceste școli. De asemenea, protocolul includea intenția de a elabora un program de învățământ coordonat.⁸

Anul 1994

La 19 aprilie 1994, în Transnistria a fost adoptată “legea cu privire la educație”.⁹ Această lege prevedea aplicarea specifică a “legii cu privire la limbi” în domeniul educației și obliga elevii să studieze două din cele trei limbi oficiale. În cazul în care limba de instruire nu era una din limbile oficiale, elevii trebuiau să învețe cel puțin o limbă oficială suplimentar la limba lor de instruire.

-
5. “Raportul privind conflictul din Transnistria în privința aplicării legilor “privind limbile utilizate pe teritoriul Republicii Moldovenești Nistrene” și “privind educația”; elaborat de consilierul în domeniul educației al “președintelui” V. Narovschi, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.
 6. Prima “constituție” a Transnistriei nu mai este disponibilă din sursele “oficiale” electronice.
 7. “legea cu privire la limbi” din 8 septembrie 1992 (C3MP 92-3).
 8. Protocol de intenții dintre Republica Moldova și Transnistria în domeniul educației, 1993, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.
 9. “legea privind educația”, 19 aprilie 1994 (C3MP 94-2).

“Legea cu privire la educație” de asemenea permitea statelor străine și persoanelor sau companiilor private să deschidă școli. Pentru ca un stat străin să poată deschide o școală în regiune, era necesar să existe un acord dintre autoritățile relevante transnistrene și autoritățile relevante ale statului străin. Pentru a deschide o școală privată, fondatorul trebuia, printre altele, să demonstreze că școala va avea o clădire proprie. Înainte de a desfășura activități educaționale, școala trebuia mai întâi să se înregistreze la autoritățile *de facto* transnistrene, și după aceasta să obțină o licență de la aceste autorități.

Această lege garanta dreptul părinților de a alege limba de instruire pentru copiii lor și de asemenea permitea deschiderea unor școli alternative. De asemenea legea prevedea politica educațională transnistreană unificată și un program de învățământ corespunzător pentru toate școlile din regiune, publice sau private, inclusiv cele cu predare în grafia latină. În esență, părinții puteau alege limba de instruire diferită de una din limbile oficiale, dar școlile private oricum erau obligate să predea programul de învățământ transnistrean. Doar școlile care aparțineau statelor străine puteau utiliza un alt program de învățământ.

Școlile nr. 20 din Tiraspol, nr. 19 din Bender, și nr. 12 din Rîbnița au continuat totuși să predea în grafia latină și conform programului de învățământ al Ministerului Educației al Republicii Moldova fără a cere modificarea statutului lor în conformitate cu legislația *de facto* transnistreană. Autoritățile locale au continuat să finanțeze aceste școli.

În același timp, părinții, elevii și profesorii care aveau atribuție la aceste școli s-au plîns de presiunile din ce în ce mai mari ale autorităților locale de a utiliza grafia chirilică și programul de învățământ transnistrean. În Rîbnița, autoritățile locale au blocat accesul în școala nr. 12 o perioadă îndelungată de timp. În Bender, școala nr. 19 a fost sechestrată de către miliție, a fost desființată și transformată, împreună cu o școală rusă din apropiere, într-o școală nouă mixtă cu predare în grafia chirilică și după programul de învățământ transnistrean. Ca reacție, părinții și elevii au blocat traficul rutier și liniile de cale ferată, astfel afectând activitățile de import și export ale Moldovei și Transnistriei.

Toamna, Misiunea OSCE în Moldova și Înaltul Comisar al OSCE pentru Minoritățile Naționale (HCNM) s-au întâlnit cu liderul transnistrean Igor Smirnov. HCNM a subliniat importanța faptului ca, copiii să poată învăța limba lor maternă atât în forma sa vorbită cât și scrisă. Dl Smirnov a confirmat faptul că nu exista nici un impediment pentru utilizarea grafiei latine în școlile private.¹⁰ Ca urmare a acestui fapt, a fost căutată o soluție de compromis prin încercarea de a înregistra școlile moldovenești administrate de Republica Moldova în calitate de școli private, deoarece acordul privind deschiderea școlilor “unui stat străin” în Transnistria nu era o opțiune pentru Guvernul Moldovei.

Cu toate acestea, deoarece școlile private nu puteau beneficia de spațiu gratuit în clădirile publice, școlile trebuiau mai întâi să identifice clădiri disponibile, și apoi să plătească arenda fie autorităților locale, fie proprietarilor privați. Prin urmare, administrațiile școlilor și părinții au cerut ajutorul Ministerului Educației al Republicii Moldova.

Potrivit directorilor școlilor, începînd cu 1 septembrie 1994, autoritățile *de facto* transnistrene au oprit definitiv finanțarea școlilor din Bender și Rîbnița,¹¹ deși acest fapt a fost formalizat abia peste un an.¹² La 10 octombrie 1994, Guvernul Republicii Moldova a adoptat Decizia cu privire la finanțarea unor școli din sfînga Nistrului și

10. Raportul Misiunii OSCE în Moldova “Școlile moldovenești în Transnistria”, 2003, dosarele Misiunii OSCE în Moldova

11. Școala din Tiraspol a continuat să primească finanțare pînă în septembrie 1995.

12. “decizia privind funcționarea școlilor cu predare în limba română pe teritoriul Transnistriei”, nr. 332 din 15 09 1995 (CAMP 95 9).

orașul Bender, care prevedea că Guvernul va finanța trei școli din orașele Bender (liceu), Rîbnița și Tiraspol din bugetul de stat al Republicii Moldova.¹³ Ministerul Educației al Republicii Moldova a fost însărcinat să supravegheze activitatea școlilor.

Anul 1995

La 15 februarie, în baza protocolului de intenții din anul 1993, autoritățile din Moldova și autoritățile *de facto* transnistrene au semnat o decizie de protocol, prin care au reiterat angajamentele anterioare privind cooperarea, inclusiv privind elaborarea unui program de învățământ coordonat și acordarea clădirilor necesare celor trei școli din orașele Bender, Rîbnița și Tiraspol de către autoritățile locale.¹⁴ Cu toate acestea, decizia de protocol a rămas neimplementată.

În iunie, Misiunea OSCE în Moldova a primit plîngeri de la părinții din Camenca, Slobozia, Dubăsari, Corjova și Roghi, potrivit cărora majoritatea părinților și-au exprimat preferința ca în noul an școlar să poată fi introdusă grafia latină și programul de învățământ al Ministerului Educației al Republicii Moldova. Ei au încercat să înregistreze o școală privată finanțată de către Chișinău, însă autoritățile locale au refuzat cererea lor și au insistat că în școala lor trebuia folosit programul de învățământ transnistrean. Autoritățile locale au mai adăugat că în școală putea fi predat un obiect opțional de "limbă străină" – adică limba română – care ar fi un obiect extra-curicular.

În vară, a devenit de asemenea clar că pregătirea tuturor documentelor necesare pentru înregistrarea unei școli private era mai dificilă decît s-a preconizat. Contradicțiile existente în cadrul legislativ și procedurile administrative ale Transnistriei, precum și între legile și procedurile de pe ambele maluri ale Nistrului, au creat un cerc vicios pentru aceste școli, deoarece documentele care erau necesare pentru înregistrare presupuneau existența deja a unei înregistrări și în care autoritățile de pe un mal al Nistrului nu puteau acționa potrivit procedurilor celeilalte Părți. De asemenea, se pare că nici una din Părți nu a avut dorința de a găsi un compromis. În rezultat, la începutul noului an școlar, școlile din orașele Bender, Rîbnița și Tiraspol încă nu depuseseră la autoritățile *de facto* transnistrene toate documentele necesare pentru înregistrarea lor în calitate de școli private.

La 15 septembrie, "guvernul" Transnistriei a adoptat "decizia cu privire la funcționarea școlilor cu predare în limba română pe teritoriul Transnistriei".¹⁵ În această decizie, autoritățile moldovenești erau acuzate de neonorarea acordurilor anterioare, și se menționa că școlile cu predare în grafia latină continuau să încalce legile transnistrene cu privire la educație și limbile, și în cele din urmă activitatea acestor școli a fost interzisă. De asemenea, prin această decizie, ministrul *de facto* al economiei a fost obligat să stopeze finanțarea școlilor din bugetul transnistrean începînd cu luna noiembrie.

În luna noiembrie tensiunile s-au intensificat. Autoritățile locale au fost obligate să prezinte rapoarte despre îndeplinirea de către școli a cerințelor Părții transnistrene și în cazul în care acestea nu le îndeplineau, să aplice sancțiuni asupra lor. În același timp, școlile din Roghi și Corjova au trecut de asemenea la programul de învățământ al Republicii Moldova, însă acestea nu dispuneau de finanțare.

La sfîrșitul anului, ministrul *de facto* transnistrean al educației a acceptat să elibereze licențe școlilor din Bender și Rîbnița, permițîndu-le astfel să desfășoare activități educaționale. Acest fapt a fost efectuat pentru a le permite să se înregistreze ca instituții nestatale (școli private). Cu toate acestea, ministrul *de facto* a avertizat școlile să nu abordeze probleme politice în cadrul lecțiilor de istorie și să nu studieze

13. Decizia Guvernului cu privire la finanțarea unor școli din stînga Nistrului și orașul Bender nr. 750 din 10.10.1994.

14. Decizia de Protocol privind reglementarea chestiunilor în domeniul educației publice dintre Republica Moldova și regiunea transnistreană, 15 februarie 1995.

15. "decizia cu privire la funcționarea școlilor cu predare în limba română pe teritoriul Transnistriei", nr. 332, 15 septembrie 1995 (CAMP 95-9).

autorii care proclamau idei naționaliste.¹⁶ De asemenea ministerul *de facto* a subliniat că școlile trebuiau să fie finanțate de către Ministerul Educației al Republicii Moldova. În același timp, Ministerul Educației al Republicii Moldova a anunțat că va extinde suportul său financiar de asemenea către școlile din Roghi și Corjova.¹⁷

Anul 1996¹⁸

În timpul acestui an, directorii și profesorii școlilor cu predare în grafia latină au început să primească salarii în lei moldovenești. După interzicerea utilizării în Transnistria a leilor moldovenești în numerar la sfârșitul anului, autoritățile au acuzat școlile că plătesc ilegal angajații săi, însă nu au întreprins nici o acțiune.

Bender. În februarie, autoritățile *de facto* transnistrene au eliberat școlii nr. 19 o licență oficială pentru perioada de trei ani.¹⁹ Toate celelalte școli cu predare în grafia latină au continuat să funcționeze fără licență.

Rîbnița. În aprilie, școala nr. 12 din Rîbnița a aflat că autoritățile locale au anulat contractul de arendă a clădirii sale.²⁰ După discuțiile purtate cu Ministerul Educației al Republicii Moldova, autoritățile locale au suspendat decizia lor pentru o perioadă de un an, timp în care ei au promis să ofere școlii o nouă clădire.

În cursul anului, soluțiile găsite în Bender, Rîbnița, Tiraspol, Corjova și Roghi au încurajat mai multe școli cu predare în grafia chirilică din regiunea transnistreană să încerce de asemenea să treacă la grafia latină și la programul de învățământ al Ministerului Educației al Republicii Moldova, precum și să solicite finanțarea de la Ministerul Educației al Republicii Moldova.

Dubăsari. După ce li s-a refuzat înregistrarea în calitate de școală privată, și deoarece ei doreau în continuare să învețe în grafia latină dar erau supuși tensiunilor în școală, un grup de aproximativ 220 de elevi și profesori au părăsit școala cu predare în grafia chirilică în perioada vacanței de iarnă, și s-au mutat în satul Cocieri aflat sub jurisdicția Republicii Moldova, unde au primit o clădire în luna decembrie. Ei au deschis o școală cu predare în grafia latină în februarie 1997, care a funcționat în Cocieri începând cu acea perioadă și pînă în prezent.

Grigoriopol. Școala a trecut la predarea în grafia latină și la programul de învățământ al Ministerului Educației al Republicii Moldova, și, ca reacție, autoritățile locale au alungat școala din clădirea sa. Fără clădire, însă, școala nu se putea califica pentru a obține înregistrarea în calitate de școală privată. Clădirea școlii a fost închisă în luna septembrie, fiind păzită de miliție, și întregul corp profesoral a fost demis. Acei care au promis să predea conform programului de învățământ transnistrean au fost ulterior reangajați la deschiderea școlii cu predare în grafia chirilică. Cu toate acestea, unii profesori au început să predea lecții în grafia latină în mod clandestin în școală și acasă la profesori și părinți.

Slobozia. Vara, școala moldovenească nr. 1 din Slobozia a solicitat ajutorul financiar din partea Ministerului Educației al Republicii Moldova și a depus documente necesare la autoritățile *de facto* transnistrene solicitînd reorganizarea școlii într-o școală privată cu predare în grafia latină. Cererea lor a fost respinsă. Părinții, profesorii și elevii au continuat însă să insiste asupra instruirii în grafia latină. În octombrie, școala a fost închisă de miliție și directorul și profesorii au fost demisi. Unele persoane au fost reangajate în funcții atunci cînd școala a fost redeschisă pentru a continua predarea în grafia chirilică cu programul de învățământ

16. Știrile agenției de presă BASA, articolul din 30 noiembrie 1995.

17. Raportul Misiunii OSCE în Moldova "Școlile moldovenești din Transnistria", 2003, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

18. Informațiile despre situația școlilor din acest an sunt preluate din Raportul Misiunii OSCE în Moldova "Școlile moldovenești din Transnistria", 2003, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

19. Licența nr. 4, din 26 februarie 1996, eliberată de "ministerul educației", dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

20. Raportul Misiunii OSCE în Moldova "Școlile moldovenești din Transnistria", 2003, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

transnistrean. Ca și în Grigoriopol, unii profesori au continuat să predea lecții în mod clandestin în grafia latină în școală și acasă. În prezent, școala continuă să predea în grafia chirilică.

Alte regiuni. Vara, părinții din școlile din Grigoriopol (nr.1), Mălăiești, Delacău, Crasnaia Gorca, Butor, Tașlîc (toate din raionul Grigoriopol), precum și din Camenca au solicitat de asemenea ajutorul financiar din partea Ministerului Educației al Republicii Moldova. În raionul Camenca, după eșuarea negocierilor cu autoritățile locale în privința acordării unei clădiri, mulți părinți din orașul Camenca, precum și din satele Podoima și Crasnii Octeabri, au decis să-și trimită copiii în școala din Sănătăuca aflat pe malul drept al Nistrului, pe teritoriul controlat de Republica Moldova. Până în prezent, unii copii din aceste regiuni continuă să treacă zilnic punctul de trecere pentru a ajunge la școală.

Anul 1997 **Tiraspol.** Autoritățile locale au informat școala că aceasta trebuia să se mute, și prin urmare aceasta a încetat să mai plătească arenda autorităților. Cu toate acestea, școala nu s-a mutat și a început să acumuleze datorii la plata arendei. În același timp, încăperea existentă era prea mică, fapt care impunea organizarea lecțiilor în trei schimburi.

Rîbnița. Autoritățile locale au repartizat școlii nr. 12 un lot de pământ și o clădire care a fost folosită anterior de un centru educațional, și a permis construirea unei clădiri noi pe acest lot de pământ, cu finanțarea Guvernului Republicii Moldova.

La 10 noiembrie, autoritățile moldovenești și autoritățile *de facto* transnistrene au semnat un acord cu privire la crearea unei Comisii Unificate privind cooperarea socio-economică, în baza căruia au început să activeze 20 de grupuri de lucru permanente (grupuri de experți). Aceste grupuri de lucru au fost împuternicite să analizeze cooperarea Părților în domeniile lor de competență, să ia decizii asupra măsurilor ce țin de competența lor, să elaboreze propunerile și proiectele de documente pentru decizia Comisiei Unificate și să implementeze deciziile adoptate de către Comisia Unificată. Una din cele 20 de grupuri de lucru se ocupa de problemele din domeniul educației.²¹

Anul 1998 **Tiraspol.** În iulie, școala a fost închisă prin ordinul autorităților locale, în mare parte pentru neplata arendei.²² După ce Ministerul Educației al Republicii Moldova a plătit datoria școlii, școala a fost redeschisă. Ministerul *de facto* al educației a eliberat o licență pentru termenul de trei ani, care era valabilă de la 1 septembrie.²³

Anul 2001²⁴ **Tiraspol.** În septembrie, autoritățile locale au remarcat faptul că contractul de arendă nu a fost prelungit și clădirea școlii trebuia închisă pentru lucrările de reparații. Toamna, școala a funcționat sub amenințarea permanentă de evacuare. Ca urmare a intervenției Misiunii OSCE în Moldova și a Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR), în cele din urmă autoritățile locale au fost de acord să nu evacueze școala, însă au insistat că aceasta trebuia să găsească o nouă încăpere.

21. Acordul privind bazele organizaționale ale cooperării socio-economice dintre Republica Moldova și Transnistria, 10 noiembrie 1997, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

22. Raportul Misiunii OSCE în Moldova "Școlile moldovenești din Transnistria", 2003, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

23. Licența nr. 208, valabilă de la 1 septembrie 1998 până la 1 septembrie 2001, ministerul *de facto* al educației al Transnistriei, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

24. Pentru a preveni deplasarea internă a populației, UNHCR a elaborat un proiect de reconciliere prin care a fost oferită finanțare pentru reconstruirea clădirilor școlilor din Transnistria gestionate atât de autoritățile moldovenești, cât și de autoritățile *de facto* transnistrene, în schimbul găsirii unor compromisuri pragmatice care ar permite înregistrarea școlilor cu predare în grafia latină în calitate de școli private. Împreună cu Fondul de Investiții Sociale din Moldova, în calitate de partener de implementare al Băncii Mondiale, și cu sprijinul politic al Misiunii OSCE în Moldova, UNHCR a început identificarea unor posibile clădiri care aveau nevoie de reparații pentru școlile începând cu orașele Tiraspol, Bender, Rîbnița, Cocieri și Grigoriopol. Majoritatea fondurilor au fost utilizate în regiunile relativ stabile, cum ar fi Bender, Cocieri și Corjova, și nu pentru identificarea unor soluții de compromis în asemenea "locuri fierbinți" cum sunt Tiraspol și Grigoriopol.

Grigoriopol. În școală instruirea se făcea oficial în grafia chirilică și în conformitate cu programul de învățământ transnistrean, însă predarea lecțiilor în grafia latină cu folosirea manualelor Ministerului Educației al Republicii Moldova a continuat în mod clandestin. Părinții și copiii s-au plîns Misiunii OSCE în Moldova de presiunile exercitate asupra lor ca urmare a cererilor înaintate către autoritățile *de facto* transnistrene privind deschiderea unei școli private cu predare în grafia latină. În cadrul unei întâlniri cu Misiunea OSCE în Moldova, UNHCR, și “ministrul adjunct al educației” din Transnistria, părinții au confirmat cererile lor pentru circa 500 din totalul de 700 de elevi. Autoritățile *de facto* transnistrene și-au exprimat disponibilitatea de a examina această situație, însă ulterior au refuzat să participe la întâlnirile pe această temă.

Anul 2002

Grigoriopol. Părinții au format un grup de inițiativă pentru a fonda o școală privată cu predare conform programului de învățământ al Republicii Moldova cu utilizarea grafiei latine. Grupul a propus crearea unei școli private în aceeași clădire în care era amplasată școala publică transnistreană (cu predarea în grafia chirilică), cu folosirea clădirii după amiază. Cu toate acestea, nu s-a ajuns la o înțelegere cu autoritățile locale. Între timp, lecțiile în grafia latină au continuat în mod clandestin atît în școala cu predare în grafia chirilică, cît și acasă. În august, autoritățile din Grigoriopol au închis școala și au confiscat toate manualele și materialele didactice ale Republicii Moldova. Toți profesorii au fost concediați și informați că ei vor fi reangajați doar dacă vor semna o declarație că sunt de acord să predea conform legilor transnistrene privind educația și limbile. Ulterior, profesorii, părinții și elevii au inițiat o școală separată cu utilizarea grafiei latine și a programului de învățământ al Republicii Moldova într-o clădire care aparținea unei școli din satul Doroțcaia, aflat sub jurisdicția Republicii Moldova. Din acel moment, elevii care frecventează această școală fac naveta de aproximativ 10 km din Grigoriopol la Doroțcaia, trecînd zilnic prin punctele de trecere dintre teritoriul controlat de Republica Moldova și Transnistria.

Tiraspol. În martie, autoritățile locale au oferit școlii nr. 20 o clădire la periferia orașului, pe care școala însă a refuzat-o, în ciuda ofertei UNHCR de a finanța lucrările necesare de reparații. O grădiniță care i-a fost oferită școlii anterior și pe care școala a refuzat-o, dar care acum în opinia directorului era acceptabilă, a fost între timp repartizată unei alte instituții de învățământ. Autoritățile locale au insistat din nou asupra înregistrării și licențierii școlii în baza legislației *de facto* transnistrene.

Rîbnița. Școala nr. 12 de asemenea a primit o notificare de la autoritățile locale, potrivit căreia aceasta trebuia să elibereze una din clădirile pe care le închiria.

Anul 2003

În acest an, chestiunea privind statutul juridic al școlilor a fost din nou inclusă în procesul de negocieri politice, însă fără nici un rezultat. Partea transnistreană a declarat că școlile puteau funcționa în calitate de școli private, însă acestea trebuiau să adopte programul de învățământ transnistrean, sau să fie închise pînă la sfîrșitul anului.²⁵

Roghi. În ianuarie, școala a depus o cerere și a primit certificatul de înregistrare permanentă de la ministrul *de facto* al justiției din Transnistria. Relațiile dintre această școală și autoritățile locale ale acestui sat populat în mod predominant de către moldoveni au fost de regulă mai constructive decît în alte localități.

Alte școli. Toate celelalte școli cu predare în grafia latină au primit o scrisoare de la ministrul *de facto* al educației din Transnistria la începutul anului, potrivit căreia toate instituțiile de învățământ care nu se vor înregistra pînă la 1 martie vor fi închise pînă la sfîrșitul anului școlar 2002/2003. Directorii școlilor de asemenea au informat Misiunea OSCE în Moldova despre faptul că lor li s-a cerut pînă în luna mai să probeze faptul că ei dețineau cetățenia transnistreană.

25. “legea privind educația” care era în vigoare la acel moment cerea acreditarea și atestarea tuturor școlilor, inclusiv a celor private. Noua “lege privind educația” adoptată în anul 2003, și care este în vigoare și astăzi, nu prevede această cerință.

În februarie, șeful Misiunii OSCE în Moldova a abordat această problemă cu liderul transnistrean Smirnov, care însă a negat intenția de a închide școlile cu predare în grafia latină, însă a declarat că acestea trebuiau să se înregistreze. Ca urmare a acestei întrevăderi, în martie, Misiunea OSCE a facilitat întâlnirile autorităților în domeniul educației din partea Republicii Moldova și autorităților *de facto* transnistrene în domeniul educației pentru a discuta înregistrarea și alte proceduri, precum și chestiunile ce țin de clădirile școlilor din Bender și Tiraspol. Ministerul *de facto* al educației a insistat că școlile trebuie să se înregistreze înainte de soluționarea chestiunii clădirilor. Cu toate acestea, existența clădirii era o condiție pentru înregistrare. Misiunea OSCE în Moldova și oficiul HCNM au angajat un expert juridic internațional pentru a examina cerințele de înregistrare, precum și statutele (documentele fondatoare) ale școlilor pentru a facilita o soluție de compromis.

În iulie, autoritățile în domeniul educației din Republica Moldova și autoritățile *de facto* în domeniul educației din Transnistria au ajuns la un acord în privința textului statutelor școlilor. În baza acestui acord, școlile cu predare în grafia latină urmau să fie înregistrate în calitate de școli private finanțate de autoritățile Republicii Moldova. În continuare s-a convenit că unica lege *de facto* care va reglementa acest proces va fi legislația *de facto* locală relevantă în domeniul educației, și nu *de facto* legile privind cetățenia transnistreană care nu erau relevante, etc.²⁶

La începutul lunii august, statutele școlilor moldovenești au fost expediate autorităților *de facto* transnistrene. Cu toate acestea, deși autoritățile *de facto* transnistrene în domeniul educației au fost de acord cu textul statutelor școlilor, ministerul *de facto* al justiției a refuzat să le înregistreze. În scrisorile ulterioare, ministerul *de facto* al educației a avertizat că școlile trebuie să-și aducă activitatea lor în conformitate cu legislație pînă la 1 noiembrie sau să fie închise.

Anul 2004²⁷

În ianuarie, ministrul *de facto* al educației a raportat Sovietului Suprem că școlile cu predare în grafia latină din Transnistria nu s-au conformat legilor locale și a solicitat închiderea acestora înainte de începutul anului școlar 2004/05. În februarie, administrația orașului Rîbnița a adoptat o decizie²⁸ (nr. 55/9) prin care a abrogat decizia sa anterioară din anul 1997 privind repartizarea lotului de pămînt, motivînd-o prin faptul că școala moldovenească nr. 12 (Liceul Teoretic "Evrîka") nu a prezentat comisiei relevante certificatul de predare-primire la timpul potrivit.

Primăvara, Misiunea OSCE în Moldova și Consiliul Europei au reușit să reia întâlnirile dintre Părți în cadrul grupului de experți, însă școlile au continuat să primească avertizări de la autoritățile locale privind închiderea lor iminentă. Mijloacele de informare în masă locale au început să informeze publicul despre faptul că școlile vor fi închise începînd cu 1 septembrie și încurajau părinții să-și înmatriculeze copiii în alte școli. De asemenea, companiile municipale au întrerupt livrarea de gaz și apă. Atunci cînd aceste probleme au fost abordate în cadrul întâlnirilor grupului de experți, autoritățile în domeniul educației din Transnistria au subliniat că aceste acțiuni erau în totalitate la discreția autorităților locale.

Atît Comisarul Consiliului Europei pentru Drepturile Omului, cît și HCNM al OSCE au vizitat Chișinăul și Tiraspolul pentru a intermedia o înțelegere. În cadrul întrevăderii sale cu ministrul *de facto* al justiției la 14 iulie, HCNM al OSCE a primit asigurări că școlile moldovenești cu predare în grafia latină ar putea fi înregistrate într-o săptămîină. Cu toate acestea, chiar a doua zi, autoritățile *de facto* transnistrene au început închiderea forțată a școlilor cu predare în grafia latină.

26. Raportul Misiunii OSCE în Moldova "Școlile moldovenești în Transnistria", 2003, dosarele Misiunii OSCE în Moldova. A se vedea de asemenea: "Gestionarea crizelor – reînceperea procesului: Misiunea OSCE în Moldova în anii 2004/2005"; <http://www.core-hamburg.de/documents/yearbook/english/05/neukirch-en.pdf> (Link-ul pe scurt: <http://bit.ly/P6sKOo>).

27. A se vedea: "Școlile moldovenești în Transnistria: O luptă anevoioasă împotriva "purificării lingvistice", Jurnalul OSCE, iunie 2005, p. 20-23 <http://www.osce.org/secretariat/15962?download=true>, (Link-ul pe scurt: <http://bit.ly/MK8eZs>).

28. Decizia administrației din Rîbnița, nr. 55/9, 26 februarie 2004.

Dimineața devreme a zilei de 15 iulie, miliția transnistreană a asediat școala nr. 20 din Tiraspol, a distrus o parte din clădire, și a scos mobila, manualele și arhiva școlii. Părinții și profesorii care au încercat să blocheze această operațiune au fost dați la o parte de către miliție. La Bender și Rîbnița, părinții și profesorii au împiedicat închiderea școlii prin faptul că au păzit școlile nr. 19 și nr. 12 non-stop chiar și după întreruperea aprovizionării cu energia electrică și apa. La Bender, miliția transnistreană a înconjurat școala aflându-se în poziția de așteptare pasivă împreună cu poliția moldovenească, care se afla pe teritoriul școlii.

Miliția transnistreană de asemenea a ocupat orfelinatul din Bender și a sigilat clădirile acestuia. Profesorii și copiii care protestau au reocupat clădirile și au stat înăuntru timp de aproape o lună, fără apă și electricitate și în condiții nesanitare. Miliția transnistreană a înconjurat clădirile, însă a permis furnizarea de produse alimentare și apă de către Misiunea OSCE în Moldova și UNICEF.

La 29 iulie, miliția transnistreană a asediat și a ocupat școala de la Rîbnița. Un grup de părinți și profesori care s-au închis înăuntru clădirii au fost reținuți și li s-a aplicat arest administrativ. Autoritățile locale au confiscat clădirea școlii, precum și clădirea adițională nouă care era aproape finisată și care era construită cu finanțarea Ministerului Educației al Republicii Moldova cu acordul autorităților locale.

Comunitatea internațională a condamnat pe rînd închiderea școlilor și a stat ferm pe poziția sa că Transnistria trebuie să accepte o soluție de compromis. HCNM Rolf Ekéus a emis un comunicat de presă prin care a denunțat închiderea școlilor ca o politică de "purificare lingvistică".²⁹ A urmat o diplomație de intermediere aplicată de mediatorii din partea OSCE, a Federației Ruse și a Ucrainei. În cele din urmă, autoritățile *de facto* transnistrene au fost de acord să înregistreze școlile în calitate de „instituții de învățămînt străine nestatale” pentru o perioadă de un an, în timp ce negocierile asupra unui acord mai durabil în privința statutului școlilor au continuat. Patru din șase școli au reușit să înceapă anul academic după cum era planificat, la 1 septembrie, însă școlile din Rîbnița și Tiraspol au început instruirea cu câteva luni mai târziu.

Școala din Roghi, care deja era înregistrată, și școala din Corjova, ambele aflându-se în sate cu populația predominant moldovenească și avînd relații pragmatice cu autoritățile locale, nu au fost amenințate cu închidere în acea perioadă.

Înainte de sfîrșitul anului, unii părinți, elevi și directori de școli au depus cereri la CtEDO în privința încălcărilor care au avut loc la închiderea forțată a școlilor. În august, directorul și zece elevi de la orfelinatul din Bender au depus cereri la CtEDO împotriva Rusiei,³⁰ și exemplul lor a fost urmat în octombrie de părinții, elevii și profesorii de la școlile din Rîbnița, Bender (liceul) și Grigoriopol/Doroțcaia, care au depus cereri la CtEDO împotriva Moldovei și Rusiei.³¹ În aceste cereri s-a pretins că a avut loc încălcarea drepturilor la educație, viața privată și libertatea de a nu fi discriminați. Se pare că părinții și elevii de la școala din Tiraspol de asemenea au depus o cerere la CtEDO, dar această cerere a fost depusă cu depășirea termenului limită și astfel a fost declarată inadmisibilă.³²

Anul 2005

Pe parcursul anului, Misiunea OSCE în Moldova a continuat să insiste asupra unei soluții durabile privind problema școlilor, și a mediat nouă întâlniri între experții în domeniul educației din Tiraspol și Chișinău. În cele din urmă, s-a convenit asupra unor formulări reciproc acceptabile (spre exemplu, asupra limbii de instruire,

29. Comunicat de presă al HCNM, "Epurare etnică în curs de desfășurare în Transnistria", 15 iulie 2004.

30. Bobeico și Alții v. Rusia (cererea nr. 30003/04).

31. Catan și Alții v. Moldova și Rusia (cererea nr. 43370/04, 8252/05 și 18454/06).

32. "Școala românească de la Tiraspol de asemenea dorea să obțină banii prin intermediul hotărîrii Curții Europene", Novii Region, <http://nr2.ru/pmr/410308.html>

programului de învățământ și manualelor care urmau a fi utilizate) pentru textele statutelor școlilor, care urmau a fi depuse împreună cu documentele de înregistrare.³³

La 1 iulie, negocierile au rezultat în înregistrarea permanentă de către autoritățile locale *de facto* transnistrene a celor patru școli cu predare în grafia latină care au fost temporar înregistrate în anul 2004: Liceul Teoretic "Lucian Blaga" din Tiraspol (fosta școală nr. 20), Liceul Teoretic "Alexandru cel Bun" din Bender (fosta școală nr. 19), Liceul Teoretic "Evrika" din Rîbnița (fosta școală nr. 12) și Gimnaziul din Corjova. Gimnaziul din Roghi a primit înregistrarea permanentă încă în anul 2003.³⁴ Avînd înregistrarea permanentă, acum școlile erau considerate persoane juridice în conformitate cu legislația *de facto* locală, și puteau încheia contracte de arendă, electricitate, etc.

Negocierile privind înregistrarea școlii de tip internat pentru copii orfani din Bender urmau să aibă loc separat, din cauza că această instituție desfășură un alt gen de activitate în calitatea sa de orfelinat. De asemenea, negocierile urmau să continue și pentru a rezolva chestiunile legate de programul de învățământ referitor la obiectele disputate (istoria, literatura și geografia) pentru a putea obține eventual licențe de la autoritățile *de facto* transnistrene.³⁵ În timpul verii, a fost creat un grup de lucru privind programul de învățământ format din experții în domeniul educației pentru a examina materialele didactice utilizate de ambele Părți. S-a convenit că școlile se vor deschide la începutul anului academic 2005/2006 indiferent de rezultatul examinării acestor chestiuni.³⁶

Anul 2006

Pe parcursul anului, au avut loc șase întâlniri constructive ale grupului de experți, în cadrul cărora au fost discutate chestiunile-cheie care așteptau a fi soluționate, inclusiv întreruperea construcției clădirii școlii și arendarea unor alte clădiri în Rîbnița, posibila întoarcere și înregistrare a școlii cu predare în grafia latină în Grigoriopol, procedurile privind licențierea și acreditarea în conformitate cu legislația *de facto* transnistreană, și constatările Institutului Republicii Moldova de Științe ale Educaționale și ale Institutului Transnistrean privind Dezvoltarea Profesională cu privire la revizuirea programelor de învățământ și ale manualelor Republicii Moldova și Transnistriei.³⁷

În special, a fost discutată procedura de licențiere și înregistrare (în Grigoriopol), și partea transnistreană a prezentat informații cu privire la procedurile și mecanismele care trebuiau respectate pentru ca o persoană juridică să obțină licență. Partea moldovenească a prezentat de asemenea actele normative relevante ale Republicii Moldova, și a fost de acord să prezinte proiecte de documente pentru licențierea în Transnistria a unei școli în calitate de școală-pilot.³⁸ Aceste înțelegeri însă nu au fost respectate, și pe la mijlocul anului, toate întâlnirile grupului de experți au fost suspendate ca urmare a încetării procesului de negocieri privind reglementarea conflictului.

Rîbnița. Directorul liceului "Evrika" din Rîbnița s-a întâlnit cu autoritățile locale și a depus o cerere prin care a solicitat arendarea pentru o perioadă de 25 de ani a terenului de pe strada Gagarin 14 pe care se afla vechea clădire a școlii și clădirea nouă a școlii construită cu finanțarea Republicii Moldova, care a fost confiscată în

-
33. Protocolul întâlnirii între experții în domeniul educației din Republica Moldova și Transnistria, 3 iunie 2005, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.
 34. Certificatele de înregistrare ale liceelor "Lucian Blaga", "Alexandru cel Bun" și "Evrika" și gimnaziilor din Corjova și Roghi, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.
 35. Protocolul întâlnirii între experții în domeniul educației din Republica Moldova și Transnistria, 1 iulie 2005, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.
 36. Comunicatul de presă al Misiunii OSCE în Moldova, 4 iulie 2005, <http://www.osce.org/moldova/46604>.
 37. A se vedea secțiunea 5.2.
 38. Protocolul întâlnirii între experții în domeniul educației din Republica Moldova și Transnistria, 16 iunie 2006, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

iulie 2004. În septembrie, administrația locală de la Rîbnița a informat directorul liceului “Evrika” că pe această adresă se află deja o școală cu denumirea “Școala pentru protecția socială și reabilitarea elevilor din Rîbnița”. Potrivit standardelor locale, la o adresă se poate afla o singură instituție de învățământ.³⁹

**Anii
2007-2012**

În această perioadă nu au avut loc careva dispute semnificative, însă din cauza că întregul proces de reglementare a fost blocat, organizarea negocierilor privind îmbunătățirea situației școlilor nu a fost posibilă pînă în anul 2012. Potrivit directorilor școlilor, în această perioadă au existat cazuri individuale de presiune exercitată asupra părinților, în special legate de serviciul lor în cazul în care ei activau într-o funcție publică. Cu excepția cazului elevului Alexandru Bejan din Tiraspol,⁴⁰ nu au fost raportate alte cauze noi.

Școala din Rîbnița a raportat cazuri de vandalism la adresa școlii în anul 2008 și 2009, cînd în mod repetat au fost stricate geamurile grădiniței pe care școala o arenda de la Uzina Metalurgică. În noiembrie 2009, miliția locală a prins un contravenient și l-a amendat.⁴¹

Multe școli au raportat probleme constante care apăreau înainte sau în timpul ceremoniilor “Primul sunet” (începutul anului școlar, 1 septembrie) și “Ultimul sunet” (sfîrșitul anului școlar, 31 mai) în cadrul cărora se arbora steagul Republicii Moldova și se interpreta imnul național al Republicii Moldova. Ei au declarat că înainte de desfășurarea ceremoniilor se deconecta electricitatea, sau ei erau vizitați de miliția transnistreană. Mulți din ei continuau ceremoniile, într-o formă sau alta, în ciuda acestor obstacole. Cu toate acestea, la încheierea anului școlar 2011/2012 și la începutul anului școlar 2012/2013 nu au fost raportate careva probleme majore (a se vedea Secțiunea 5.6).

Școlile din Tiraspol, Rîbnița și Corjova s-au plîns de faptul că clădirile lor erau necorespunzătoare și s-au plîns de incertitudinea legată de prelungirea contractelor de arendă în fiecare an. De asemenea, aceste școli s-au plîns de faptul că această incertitudine contribuie la reducerea continuă a numărului de elevi.

Școlile au mai declarat că transportarea manualelor și altor cărți, materialelor, a produselor alimentare și a altor bunuri din Republica Moldova prin punctele de trecere transnistrene nu era permisă în această perioadă. Cu toate acestea, autoritățile *de facto* vamale declară că transportarea acestor materiale va fi permisă dacă școlile vor respecta procedurile vamale. Școlile din Dubăsari/Cocieri și Bender au raportat recent despre careva îmbunătățiri la acest capitol.⁴²

În anul 2011, liceul “Ștefan cel Mare și Sfînt” din Doroțcaia (fosta școală Grigoriopol) s-a plîns de asemenea de reținerea autocarelor școlii care veneau din Grigoriopol la punctele de trecere transnistrene și de faptul că au fost solicitate listele cu numele copiilor. Liceul a solicitat în mod repetat administrației Grigoriopol să înregistreze școala în Grigoriopol, însă a fost informat din nou în aprilie 2012 că soluționarea acestei chestiuni ține de competența autorităților centrale *de facto* transnistrene.

După schimbarea puterii în Transnistria, noul “președinte”, Evgeny Shevchuk, a înlocuit pe toți miniștrii *de facto* din perioada lui Igor Smirnov, inclusiv pe ministrul *de facto* al educației. În cadrul întîlnirilor cu OSCE, noua administrație a declarat în mod repetat că susține pe deplin drepturile copiilor de a învăța în limba aleasă de ei (sau de părinții lor), și că toate problemele școlilor cu predare în grafia latină ar putea fi

39. Scrisoarea de la administrația orașului Rîbnița, nr. 01-13/3177, 8 septembrie 2006, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

40. Discutat în secțiunea 4.1.

41. Rapoartele de activitate ale Misiunii OSCE în Moldova, aprilie 2008, octombrie 2008, octombrie 2009, noiembrie 2009, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

42. A se vedea secțiunea 5.13.

soluționate prin legalizarea activității lor în Transnistria. Potrivit noii administrații, dacă școala nu cultivă în copii propaganda și nu susține acțiuni extremiste și distrugătoare, nu vor exista probleme în procesul de legalizare a activității acestora.

În aprilie 2012, s-a început activitatea Grupului de Lucru în domeniul educației care face parte din Grupurile de Lucru comune de experți privind măsurile de încredere, fapt asociat cu reluarea negocierilor în formatul 5+2. Problemele școlilor cu predare în grafia latină au fost de asemenea incluse în agenda Grupului de Lucru și au fost discutate, o atenție deosebită fiind acordată problemelor ce țin de clădiri, reducerea sau scutirea totală de la plata arendei, transportarea copiilor și a materialelor peste punctele de trecere, și chestiunea nesoluționată ce ține de licențierea școlilor de către autoritățile *de facto* transnistrene.

În octombrie 2012, Marea Cameră a CtEDO a pronunțat hotărârea în cauza *Catan și Alții v. Moldova și Rusia*, în care s-a constatat că nu a avut loc încălcarea articolului 2 al Protocolului nr. 1 la Convenție (dreptul la educație) de către Republica Moldova, dar a avut loc încălcarea articolului 2 de către Federația Rusă.

În anul 2012, copiii din următoarele orașe și sate transnistrene învață în școlile moldovenești cu predare în grafia latină:

Orașele: Tiraspol, Bender, Rîbnița, Grigoriopol, Dubăsari, Slobozia, Camenca;

Satele: Sucleia, Caragaș, Cioburciu, Tîrnauca, Chițcani (raionul Slobozia), Crasnaia, Mălăiești, Delacău, Crasnogorca (raionul Grigoriopol), Molochișul Mare, Jura, Ofatinți, Erjova, Butuceni, Mihailovca, Stroiiești (raionul Rîbnița), Corjova,⁴³ Lunga, Dzerjinscoe, Roghi, Harnațca, Goian, Crasnii Vinogradari, Doibani (raionul Dubăsari), Podoima, Crasnii Octeabri (raionul Camenca).

43. Statutul satului Corjova este contestat între autoritățile Republicii Moldova și autoritățile *de facto* ale Transnistriei.

CRONOLOGIA: MOMENTE-CHEIE

Momentele-cheie din cadrul disputei și a procesului de reglementare includ următoarele:

septembrie 1995

Transnistria adoptă “decizia privind funcționarea școlilor cu predare în limba română pe teritoriul Transnistriei”,⁴⁴ prin care a fost interzisă activitatea acestor școli, și ministerul *de facto* al economiei a fost obligat să stopeze finanțarea școlilor din bugetul transnistrean începând cu luna noiembrie 1995. În realitate, finanțarea majorității școlilor a încetat deja în anul 1994.

ianuarie 2003

Gimnaziul din Roghi obține înregistrarea permanentă de la autoritățile *de facto* transnistrene.

iunie 2003

S-a ajuns la o înțelegere privind statutele școlilor, în baza cărora școlile cu predare în grafia latină urmau a fi înregistrate în calitate de instituții private de învățământ finanțate de Guvernul Republicii Moldova. Cu toate acestea, autoritățile *de facto* în domeniul justiției din Transnistria au refuzat să înregistreze școlile.

iulie 2004

Autoritățile *de facto* transnistrene au ocupat în mod forțat câteva școli și au evacuat profesorii și elevii. HCNM a condamnat aceste acțiuni, numindu-le “purificare lingvistică”. Ca urmare a presiunilor internaționale sporite, în septembrie 2004 autoritățile *de facto* transnistrene au înregistrat temporar patru școli pentru o perioadă de un an.

iulie 2005

Ca urmare a unui acord de compromis, cele patru școli cu predare în grafia latină primesc înregistrare permanentă de la autoritățile *de facto* transnistrene locale: Liceul Teoretic “Lucian Blaga” din Tiraspol (fosta școală nr. 20), Liceul Teoretic “Alexandru cel Bun” din Bender (fosta școală nr. 19), Liceul Teoretic “Evrika” din Rîbnița (fosta școală nr. 12) și Gimnaziul din Corjova. Potrivit Statutelor care au stat la baza întemeierii acestor școli în Transnistria, programul de învățământ va fi coordonat de către un grup de experți din ambele Părți. Acest grup de studiu va efectua o revizuire reciprocă a programelor de învățământ.

iunie 2006

În cadrul negocierilor dintre experții în domeniul educației din ambele Părți, autoritățile Republicii Moldova au fost de acord să prezinte proiecte ale documentelor pentru licențierea unei școli în Transnistria în calitate de școală pilot.⁴⁵

iulie 2006

Discuțiile dintre experții în domeniul educației încetează în urma deteriorării generale a relațiilor dintre Părți.

aprilie 2012

Discuțiile privind situația școlilor sunt reluate în cadrul procesului în formatul 5+2 în forma Grupului tehnic de lucru al experților în domeniul educației.

44. „decizia privind funcționarea școlilor cu predare în limba română pe teritoriul Transnistriei”, nr. 332, 15 septembrie 1995 (CAMP 95 9).

45. Protocolul întâlnirii între experții în domeniul educației din Republica Moldova și Transnistria, 16 iunie 2006, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

4. ȘCOLILE ÎN GRAFIA LATINĂ ADMINISTRATE DE MOLDOVA⁴⁶

În ciuda problemelor comune legate de existența și activitatea lor educațională, fiecare din cele opt școli cu predare în grafia latină în Transnistria există într-un mediu local specific. Acest capitol are drept scop să ofere o privire de ansamblu asupra evoluțiilor specifice și a situației actuale a fiecărei școli.

4.1 LICEUL TEORETIC “LUCIAN BLAGA” DIN TIRASPOL⁴⁷

Liceul Teoretic “Lucian Blaga” din Tiraspol

Scurt istoric. Lecțiile de limbă moldovenească în grafia latină s-au început în anul 1989 în cadrul unei școli ruso-moldovenești din Tiraspol după adoptarea Legii privind limbile RSS Moldovenești. La 1 septembrie 1991, administrația orașului Tiraspol a adoptat o decizie prin care a fost fondată prima școală cu predare în limba moldovenească (cu grafia latină) din Tiraspol, școala nr. 20.

În perioada anilor 1991–1994, numărul elevilor în școala nr. 20 a crescut. Cu toate acestea, după proclamarea independenței Transnistriei, asupra administrației școlii au fost exercitate presiuni de a adopta grafia chirilică, însă directorul și cadrele didactice s-au opus. În anul 1994, profesorii au refuzat să adopte programul de învățământ oferit de direcția de învățământ din Tiraspol și directorul a fost

concediat. Părinții au refuzat să accepte concedierea lui, și școala a intrat într-o grevă pasivă timp de trei săptămâni: perioadă în care nici un copil nu a mers la școală. Treptat, situația a ajuns la etapa la care este în prezent: procesul de învățământ este oferit în grafia latină potrivit programului de învățământ al Ministerului Educației al Republicii Moldova.⁴⁸

Începînd cu luna noiembrie 1995, autoritățile *de facto* transnistrene au întrerupt susținerea financiară oferită școlilor cu predare în grafia latină din bugetul public și școala nr. 20 a fost astfel obligată să închirieze o clădire.⁴⁹ Din acea perioadă, școala a început să fie susținută de Guvernul Republicii Moldova.

46. Această secțiune a fost elaborată în baza interviurilor cu administrațiile școlilor cu predare în grafia latină, informația oferită de Ministerul Educației al Republicii Moldova și dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

47. Cu excepția cazurilor cînd este menționat expres, informația din această secțiune este obținută din interviul cu directorul școlii, dl Ion Iovcev, din 11 iunie 2012 și vizitele la școală.

48. După cum a fost descris în Cronologie în Secțiunea 3.

49. „decizia privind funcționarea școlilor cu predare în limba română pe teritoriul Transnistriei” nr. 332 din 15.09.1995 (CAMP 95-9).

La 15 iulie 2004, miliția transnistreană a închis școala în mod forțat, a distrus o parte din clădirea școlii, a scos mobila, manualele și arhiva școlii, și a confiscat alte proprietăți ale școlii. În februarie 2005, școala a fost redeschisă după ce au fost efectuate reparații esențiale și în iulie 2005, școala a primit înregistrare permanentă de la autoritățile *de facto* transnistrene.

După anul 2004, numărul elevilor a scăzut în mod constant. Potrivit directorului, acest fapt se datorează temerilor pe care le au părinții în urma închiderii forțate a școlii în anul 2004, precum și a amenințărilor pretinse că ei ar putea avea probleme la locul lor de muncă în cazul în care își trimit copii la această școală.

Înregistrarea și acreditarea în Republica Moldova. Pe data de 7 iulie 2004, școala nr. 20 a fost reorganizată în Liceul Teoretic "Lucian Blaga" printr-o decizie a Ministerului Educației al Republicii Moldova. Înregistrarea actuală a școlii este valabilă din data de 20 martie 2007. Acreditarea a avut loc pe data de 23 decembrie 2008.

Înregistrarea și licențierea de către autoritățile *de facto* transnistrene. În scopul înregistrării școlii de către autoritățile *de facto* transnistrene, direcția de învățământ din orașul Căușeni (de pe malul drept) acționează în calitate de fondator al școlii. La 29 septembrie 2004, școala a fost înregistrată temporar de către autoritățile *de facto* transnistrene pentru o perioadă de un an în calitate de instituție nestatală care aparține unui stat străin. La 1 iulie 2005, școala a primit înregistrarea permanentă în calitate de instituție nestatală de învățământ general (certificatul nr. 01-133-3653 din 1 iulie 2005).

În anul 1998, școala a primit o licență pentru perioada de trei ani de la ministerul *de facto* al educației pentru desfășurarea activităților educaționale.⁵⁰ Directorul a raportat că școala a experimentat mai puține probleme în această perioadă. Din anul 2001, după expirarea licenței, școala a intrat din nou într-un vacuum juridic vis-a-vis de legislația locală. În anul 2003, administrația școlii a depus un set de documente la ministerul *de facto* al justiției pentru a obține licența. Cererea însă a fost refuzată, și în prezent școala nu are licență.

Numărul de elevi și profesori. La școală învață 166 de elevi⁵¹ din următoarele localități: Tiraspol, orașul Slobozia, satele Sucleia, Caragaș, Cioburciu, Tîrnauca, Chițcani (raionul Slobozia), Crasnaia și Mălăiești (raionul Grigoriopol). Numărul de elevi în școală este în general în scădere (a se vedea tabelul 3).

Numărul de profesori este de 27, raportul actual elevi-profesori fiind de circa 6.1:1.

Presiune sau intimidare exercitată asupra profesorilor și părinților. După anul 2011, nu au fost raportate cazuri de intimidare sau presiune exercitată asupra părinților și profesorilor, cu excepția cazului lui Alexandru Bejan (a se vedea mai jos). Înainte de anul 2011, au fost raportate diferite cazuri. În special, părinții care lucrează în cadrul administrației *de facto* transnistrene sau companiilor publice transnistrene au declarat că au fost avertizați să nu-și trimită copii să învețe în școlile administrate de Republica Moldova.

Cu toate acestea, în anul 2012, cauza penală a unui elev din școală a avut o rezonanță puternică în toată regiunea. Elevul, Alexandru Bejan, este acuzat de către autoritățile *de facto* transnistrene de oferirea unor informații false despre un act terorist, pentru care este prevăzută o pedeapsă de închisoare de trei ani. Nu este clar dacă aceste acuzații au vreo legătură cu faptul că dl. Bejan este elev la liceul respectiv. Ședințele de judecată pe marginea acestei cauze s-au început în septembrie 2012.

Inspecțiile de sănătate, securitate și sanitare. Toți elevii din această școală sunt vaccinați în Tiraspol și autoritățile locale în domeniul sănătății verifică sănătatea elevilor o dată pe an. De asemenea, administrația orașului efectuează inspecții tehnice și incendiarie ale clădirii odată pe an, și inspecții sanitare de trei ori pe an.⁵²

50. Licența pentru activitatea educațională, eliberată la 1 septembrie 1998 de către autoritățile *de facto* transnistrene în domeniul educației.

51. Informația oferită de Ministerul Educației al Republicii Moldova.

52. Fapt confirmat de administrația orașului Tiraspol (întîlnirea din 25 iulie 2012).

Directorul a raportat că relațiile dintre administrația școlii și autoritățile transnistrene în domeniul sănătății sunt bune.

Transportul elevilor. Școala are două autocare, care transportă elevii în fiecare zi la școală și acasă. Elevii din Mălăiești vin la școală cu transport public, și directorul a declarat că încă un autocar este necesar pentru elevii care vin din acest sat. Probleme privind libertatea de circulație a elevilor nu au fost raportate în ultimii trei ani.

Sediul. Școala nu are clădirea sa proprie și închiriază o clădire de la administrația orașului Tiraspol situată pe strada Odesskaia 75. Potrivit contractului de arendă semnat de către administrația școlii și administrația orașului Tiraspol în februarie 2012, termenul contractului este de 11 luni, dar cu posibilitatea de reînnoire automată în fiecare an pînă la cinci ani, cu condiția că ambele Părți sunt de acord.⁵³ Acest contract reprezintă o îmbunătățire în comparație cu contractele de arendă precedente, prelungirea cărora se făcea deseori cu întârziere sau era problematică, cauzînd un grad sporit de incertitudine.

Starea clădirii este satisfăcătoare, însă clădirea nu este întrutotul corespunzătoare pentru a desfășura activități școlare, deoarece în clădirea școlii lipsește sala de sport, sala publică sau sala de mese. Directorul școlii a declarat de asemenea că este nevoie de un cămin pentru unii elevi din clasele mari și tinerii profesori.

Potrivit directorului, relațiile cu administrația locală sunt bune. În același timp, el a declarat că este necesară cooperarea cu autoritățile locale pentru soluționarea următoarelor probleme:

- O furtună a distrus acoperișul clădirii în anul 2011 și acesta a fost reparat cu finanțarea din partea Guvernului Republicii Moldova. Administrația școlii ar dori ca toate costurile acestor reparații să fie deduse din costurile de arendă;
- Administrația școlii de asemenea a solicitat posibilitatea de a folosi școala de sport din apropiere pentru lecții de sport, însă nu a primit un răspuns pozitiv;
- Administrația școlii a mai solicitat de la autoritățile locale posibilitatea pentru Guvernul Republicii Moldova de a cumpăra sau privatiza clădirea școlii, fără însă a primi un răspuns.

Costul arendei clădirii școlii ajunge la 15,485 ruble transnistrene (circa 1,110 euro) pe lună, sau 13,320 euro pe an. Ministerul Educației al Republicii Moldova consideră că această arendă este excesivă, și susține că mijloacele financiare pe care le-a investit în reparația și întreținerea clădirii trebuie să fie deduse din costurile de arendă. Directorul școlii a informat Misiunea OSCE că el a solicitat această reducere direct de la administrația orașului Tiraspol în anul 2011, și s-a întîlnit cu o comisie specializată care a examinat cererea sa. În rezultat, arenda a fost redusă cu 200 euro pe lună în anul 2012. Directorul școlii a declarat însă, că această reducere a costului arendei nu acoperă costul reparațiilor.

Potrivit reprezentanților administrației orașului Tiraspol,⁵⁴ pentru a calcula costul de bază al arendei pentru proprietatea municipală, administrația orașului folosește o formulă specială aprobată de consiliul orașenesc care ia în considerație diferite caracteristici calitative ale proprietății (a se vedea anexa 2).⁵⁵ În conformitate cu această formulă, costul de bază al arendei pentru liceul "Lucian Blaga" a fost stabilit la 54 ruble transnistrene (aproximativ 3.40 euro) metru pătrat pe an.⁵⁶

În privința deducerii din arendă a costului lucrărilor de întreținere și reparații, contractul actual de arendă specifică faptul că costurile de reparații sunt suportate de administrația școlii.⁵⁷ Administrația orașului Tiraspol este totuși deschisă să discute problema prejudiciului cauzat în urma dezastrelor naturale.

53. Contractul privind arenda proprietății municipale încheiat între administrația orașului Tiraspol și liceul "Lucian Blaga", aprobat prin decizia administrației orașului Tiraspol, nr. 415, 9 februarie 2012, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

54. Întîlnirea cu reprezentanții administrației orașului Tiraspol, 25 iulie 2012.

55. decizia nr. 40 a consiliului local de la Tiraspol, din 29 martie 2007, p. 4, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

56. decizia nr. 14 a consiliului local de la Tiraspol, din 14 februarie 2008, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

57. Contractul privind arenda proprietății municipale încheiat între administrația orașului Tiraspol și liceul "Lucian Blaga", aprobat prin decizia administrației orașului Tiraspol, nr. 415, 09 februarie 2012, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

În general, administrația orașului Tiraspol și-a exprimat disponibilitatea de a negocia în continuare prețul arendei, în cazul în care va exista cererea din partea școlii sau Ministerului Educației al Republicii Moldova.

În același timp, trebuie de notat faptul că o decizie a “guvernului” transnistrean din martie 2012 privind “aprobarea regulilor de arendă a bunurilor mobile și imobile proprietate de stat și municipală în anul 2012”⁵⁸ include o altă formulă pentru calcularea costului de bază a arendei, care este diferită de formula aprobată de consiliul orășenesc Tiraspol. Potrivit acestei formule, costul de bază al arendei municipale în Transnistria a fost stabilit la prețul de 10.5 ruble (a se vedea anexa 2). Decizia “guvernului” a fost însă adoptată după semnarea contractului actual de arendă încheiat între administrația orașului Tiraspol și liceul “Lucian Blaga” în februarie 2012. Cu toate acestea, potrivit ministrului transnistrean *de facto* al dezvoltării economice, decizia “guvernului” înlocuiește deciziile anterioare și are prioritate față de deciziile autorităților locale.⁵⁹ Prin urmare, contractul de arendă și calcularea sumei arendei ar putea fi revizuite în conformitate cu decizia din anul 2012.

Activitatea financiară. Cheltuielile totale estimative, ce urmează să fie achitate de către Ministerul Educației din Moldova pentru activitatea școlii în anul 2012 sunt de 2,735,900 lei moldovenești (aproximativ 171,000 euro)⁶⁰ (a se vedea tabelul 1).

Școala are un cont în lei moldovenești în trezoreria din Căușeni și majoritatea tranzacțiilor sale financiare sunt realizate prin intermediul acestui cont. De asemenea școala are un cont în ruble transnistrene în Tiraspol (într-o bancă privată) și plătește pentru serviciile comunale și produsele alimentare din acest cont. Profesorii școlii primesc salariile lor în lei moldovenești în numerar.

Tabelul 1. Cheltuielile totale ale școlilor cu predare în grafia latină (finanțate de Moldova)

Școala	Cheltuieli totale (MD lei)	Cheltuieli totale (euro)
Liceul “Lucian Blaga” Tiraspol	2.735.900	174.128
Liceul “Alexandru cel Bun” Bender	6.416.600	408.390
Liceul “Evrika” Râbnița	4.461.200	283.937
Gimnaziul Corjova	1.328.100	84.528
Gimnaziul Roghi	1.775.300	112.990
Școala-internat Bender	5.267.300	335.242
Liceul “Ștefan cel Mare și Sfânt” Grigoriopol	3.081.900	196.150
Liceul “Mihai Eminescu” Dubasari	7.075.300	450.314

58. „decizia guvernului privind aprobarea regulilor de arendă a bunurilor mobile și imobile proprietate de stat și municipală în anul 2012”, nr. 26 din 15 martie 2012 (CA3 12 13).

59. Întâlnirea cu Maya Parnas, 30 iunie 2012.

60. Informația prezentată de Ministerul Educației al Republicii Moldova.

4.2 LICEUL TEORETIC “ALEXANDRU CEL BUN” DIN BENDER⁶¹

O sală de clasă din Liceul Teoretic “Alexandru cel Bun” din Bender

Scurt istoric. Școala nr. 19 din Bender a fost creată în septembrie 1988, fiind unica școală din oraș cu instruire în limba moldovenească. Școala își avea sediul în clădirea ce aparținea Școlii ruse nr. 1. După 1989, similar cu situația altor instituții de învățămînt din RSS Moldovenească, școala a început predarea în grafia latină. Aceasta a refuzat revenirea la grafia chirilică după declararea independenței de către Transnistria.

În 1994 autoritățile transnistrene *de facto* au desființat și unit această școală cu o școală rusă din vecinătate, creînd o școală moldo-rusă, cu utilizarea grafiei chirilice. Acest fapt a provocat protestele în masă a părinților. În octombrie 1994 Guvernul Moldovei decide să acorde asistență acelor școli din Transnistria ce continuau să utilizeze grafia latină.⁶² Cu

acest suport, în noiembrie 1994 școala a avut posibilitatea să se mute în clădirea Serviciului Silvic de Stat de la periferia orașului Bender, rămas sub jurisdicția autorităților moldovenești.

În 1995 școala a arendat suplimentar clădirea unei grădinițe de la autoritățile orașului. În perioada 1995–2000, numărul elevilor a crescut semnificativ (de la circa 900 la 2000 de elevi) care, din motiv de insuficiență a numărului de auditorii în clădire, a trebuit să fie instruiți în ture.

În august 2003 fosta școală nr. 19 a fost reorganizată de către Ministerul Educației al Moldovei în Liceul Teoretic “Alexandru cel Bun”. În iulie 2004, autoritățile transnistrene *de facto* au anunțat despre iminența închiderii școlii și profesorii, elevii și părinții au ocupat sediul școlii. Reprezentanții miliției transnistrene și poliției moldovenești erau prezenți concomitent pe teritoriul din interiorul și exteriorul școlii, însă situația s-a normalizat odată cu retragerea forțelor de miliție după data de 27 iulie.

Din 2004, numărul de elevi a fost în continuă descreștere (a se vedea Tabelul 3). Conform declarațiilor directorului, școlilor transnistrene din Bender le este interzisă comunicarea cu liceul.

Înregistrarea și acreditarea în Republica Moldova. Pe data de 31 august 2003, școala a fost reorganizată din Școala nr. 19 în Liceul Teoretic “Alexandru cel Bun” prin hotărîrea Ministerului Educației. Înregistrarea sa actuală este valabilă din data de 28 martie 2007. Acreditarea a avut loc pe data de 28 iunie 2007.

Înregistrarea și licențierea de către autoritățile transnistrene *de facto*. În scopul înregistrării de către autoritățile *de facto* ale Transnistriei, direcția de învățămînt din orașul Căușeni (malul drept al Moldovei), a preluat calitatea de fondator al școlii. Pe data de 29 septembrie 2004, Liceul Teoretic “Alexandru cel Bun”, a fost temporar înregistrat de către autoritățile *de facto* transnistrene, pentru o perioadă de un an ca instituție nestatală, aparținînd unui stat străin. Pe 1 iulie 2005, acesta a primit înregistrare permanentă ca instituție de învățămînt nestatală de profil general (Certificatul nr. 02-133-3382).

În februarie 1996, școala a obținut licență de trei ani pentru activitate educațională din partea ministerului *de facto* transnistrean al educației, care a expirat în 1999. În prezent, aceasta nu deține licență.

61. Cu excepția cazurilor cînd este menționat expres, informația din această secțiune este obținută din interviul cu directorul școlii, dna Maria Roibu, din 9 iunie 2012 și vizitele la școală.

62. Hotărîrea Guvernului privind finanțarea unor școli de pe malul stîng al Nistrului și din orașul Bender, nr. 750, 10 octombrie 1994.

Numărul de elevi și profesori. Liceul are 578 de elevi din următoarele localități: Bender, Hagimus (raionul Căușeni), Varnița (raionul Anenii Noi).⁶³ Ultimele două sate se află sub jurisdicția autorităților moldovenești. Numărul de elevi ce frecventează școala este în continuă descreștere. (A se vedea tabelul 3).

Numărul de profesori este de 56, raportul actual elevi-profesori fiind de circa 10.3:1.

Presiune sau intimidare exercitată asupra profesorilor și părinților. Nu s-a raportat de către părinți sau profesori nici un caz de intimidare sau presiune după anul 2011. Înainte de 2011, au fost raportate diverse cazuri. În mod particular, părinții angajați în organele administrației *de facto* transnistrene sau în întreprinderi de stat au menționat că au fost avertizați să nu-și trimită copiii la școlile administrate de autoritățile Moldovei. Conform declarațiilor directorului școlii, în 2011 un profesor și familia sa au fost nevoiți să părăsească orașul Bender în urma presiunilor exercitate de autoritățile *de facto* ale Transnistriei.

Inspecțiile de sănătate, securitate și sanitare. În contrast cu alte școli din Bender, autoritățile locale de sănătate nu vizitează școala, și autoritățile locale nu verifică conformitatea școlii cu normele de sănătate, securitate și tehnice. Autoritățile locale menționează că nu au acces la școală, în timp ce directorul școlii menționează că acestea pur și simplu nu vin.⁶⁴ Totuși, elevii ce locuiesc în Bender beneficiază de asistență generală medicală și sunt vaccinați în oraș.

Transportul elevilor. Școala are 2 autocare, ce asigură transportul elevilor ce locuiesc în Hagimus, de la liceu spre punctul de trecere și înapoi. (Traversarea punctului de trecere nu reprezintă un obstacol, însă nu este o soluție practică deoarece există alte stații de-a lungul rutei.) Elevii din Bender și Varnița utilizează transportul public. În ultimii trei ani nu s-au raportat probleme vizînd libertatea de circulație a elevilor.

Sediul. Școala are în folosință trei clădiri: o grădiniță ce aparține administrației orașului Bender, situată pe strada Z. Kosmodemianskaia 5, o clădire a Internatului pentru orfani din Bender sub jurisdicția autorităților moldovenești (Internat) situată pe strada P. Morozov 13, și clădirea Serviciului Silvic de Stat situată pe strada Chișinăului 228, de la periferia orașului Bender. Clădirile sunt amplasate la o distanță semnificativă una de alta (cel puțin zece minute deplasare cu microbuzul sau douăzeci de minute mers pe jos). Spre deosebire de clădirea Școlii-internat, grădinița și localul silvic au trebuit să fie adaptate la necesitățile activităților educaționale. Totuși, aceste clădiri sunt într-o stare bună, în timp ce clădirea Internatului se află în stare avariată și necesită reparație.

Internatul oferă clădirea sa pentru folosință pe o perioadă nedeterminată și fără plată. Clădirea Serviciului Silvic de Stat este de asemenea pusă la dispoziție gratuit, pentru o perioadă de douăzeci și cinci ani, pînă în anul 2027.

În același timp, grădinița a fost renovată în 2003 prin intermediul proiectului "Reconcilierea prin intermediul învățămîntului secundar" al Fondului de Investiții Sociale din Moldova (FISM). De atunci, școala nu a achitat plata de arendă pentru grădiniță, în baza unui acord dintre administrația orașului Bender și FISM, în baza căruia școala urma să beneficieze de un termen de zece ani de arendă gratuită, în rezultatul echivalării costurilor de construcție anterior-menționate cu arenda clădirii. Astfel, contractul de arendă gratuită este valabil pînă pe 2013, iar directorul este îngrijorat că acesta nu va fi prelungit. Totuși, ea menționează că, deși reparațiile au fost finisate în august 2003, documentația formală vizînd aceste lucrări de reparație a fost completată abia pe 20 mai 2004. Astfel, ea susține că contractul de arendă gratuită ar trebui să fie extins pînă pe 20 mai 2014.

Conform opiniei autorităților orașului Bender, problema reînnoirii contractului de arendă trebuie să fie abordată cît mai curînd posibil.⁶⁵ După cum s-a menționat anterior în secțiunea 4.1, arendașii proprietății municipale achită arenda în baza estimărilor stabilite de legislația *de facto* transnistreană și hotărîrile consiliilor locale. În același timp, posibilitatea încheierii unui contract de arendă gratuită ar putea fi examinată dacă școală înaintează o cerere formală către consiliul local.

63. Informații prezentate de către Ministerul Educației al Moldovei.

64. Întrunirea cu autoritățile orașului Bender, 19 iulie 2012.

65. Întrunirea cu autoritățile orașului Bender, 19 iulie 2012.

Transportul bunurilor. În 2012 directorul a expediat o scrisoare către autoritățile vamale *de facto*, prezentând acestora o listă cu toate produsele pe care ei planificau să le transporteze în Transnistria în acest an. De atunci, nu au întâmpinat probleme la transportarea mobilei și produselor alimentare.

Servicii comunale. În prezent, școala este în proces de renegociere a contractelor pentru electricitate și gaz, din motivul restructurării departamentelor de livrare a energiei electrice și gazului din Transnistria. Acest proces este obligatoriu pentru toți consumatorii din Bender, adică nu doar pentru școală și presupune obținerea aprobărilor de la trei agenții.

Activitatea financiară. Cheltuielile totale estimative, ce urmează să fie achitate de către Ministerul Educației din Moldova pentru activitatea școlii pe anul 2012 constituie 6,416,600 lei moldovenești (aproximativ 401,000 euro). (A se vedea tabelul 1).⁶⁶

Școala are un cont în lei moldovenești în trezoreria Căușeni. Toate tranzacțiile financiare se realizează prin intermediul acestui cont. Școala nu are cont în ruble transnistrene, însă furnizorii de servicii comunale din Transnistria au conturi în lei moldovenești, către care școala efectuează direct achitarea facturilor. Profesorii din școală primesc salariul lor în lei moldovenești în numerar.

4.3 ȘCOALA DE TIP INTERNAT PENTRU COPII ORFANI ȘI RĂMAȘI FĂRĂ ÎNGRIJIREA PĂRINȚILOR DIN BENDER⁶⁷

Școala de tip internat pentru copii orfani din Bender

Scurt istoric. Școala-internat pentru orfani din Bender (Internatul) a fost creată în 1957. În 1992, 1996, 2002–2003 și 2004 autoritățile transnistrene *de facto* au încercat să transfere școala sub jurisdicția sa. Profesorii și copiii s-au opus acestor încercări.

Înainte de anul 2004, aceasta a fost o școală internat și orfelinat moldo-rus ce primea copiii din raioanele Anenii Noi, Căușeni și Ștefan Vodă (fiind sub jurisdicția Republicii Moldova) și Transnistria. Pe 26 iulie 2004, forțele de miliție ale Transnistriei au ocupat școala-internat, deconectând electricitatea și apa, și au sigilat localul. Totuși, elevii și profesorii au intrat în clădire și s-au baricadat în interiorul acesteia, în timp ce forțele de miliție au

înconjurat clădirea. Pe data de 20 august, forțele de miliție în cele din urmă s-au retras.

Înainte de anul 2004, relațiile cu autoritățile *de facto* transnistrene au fost constructive; însă după anul 2004, autoritățile *de facto* transnistrene au încetat să trimită copiii din Transnistria la școala-internat. În 2005, ultimii elevi ce studiau în limba rusă au absolvit școala-internat și în prezent școala este frecventată în exclusivitate de copiii din satele și orașele de sub jurisdicția Moldovei.

Înregistrarea și acreditarea în Republica Moldova. Înregistrarea actuală a Internatului a fost valabilă din 26 februarie 2008. Din motiv că are statut de orfelinat, acreditarea nu este necesară.

Înregistrarea de către autoritățile transnistrene *de facto*. În cadrul negocierilor din iulie 2005, autoritățile *de facto* transnistrene au fost de acord să înregistreze permanent unele școli administrate de autoritățile moldovenești, cu înțelegerea că înregistrarea Internatului va fi efectuată ulterior, din motivul activității adiționale a acestuia ca orfelinat. Totuși, negocierile au încetat înainte ca

66. Informația prezentată de Ministerul Educației al Moldovei.

67. Cu excepția cazurilor când se menționează expres, informația din secțiunea prezentă este obținută din interviul cu directorul școlii Maria Ungureanu, din 30 mai 2012, și din vizitele efectuate la școală.

Înregistrarea să poată fi cel puțin discutată. În consecință, școala-internat nu a depus niciodată o cerere de înregistrare către autoritățile *de facto* transnistrene.

Numărul de elevi și profesori. Școala are 90 de elevi⁶⁸ din raioanele Anenii Noi, Căușeni și Ștefan Vodă (toate fiind sub jurisdicția Republicii Moldova). Numărul de copii în general a scăzut, însă directorul explică că această situație se datorează în mare parte procesului în desfășurare a reformei naționale a sistemului de îngrijire a copilului din Moldova,⁶⁹ care are drept scop reintegrarea copiilor în mediul lor familial sau integrarea în familii-gazdă. Școala-internat încă mai primește copii noi, însă în număr foarte mic (a se vedea tabelul 3).

Numărul profesorilor este de 33, rezultând într-un raport foarte scăzut de elev-profesor, de circa 2.7:1.

Presiune sau intimidare exercitată asupra profesorilor și părinților. Părinții și profesorii nu au mai raportat cazuri de presiune și intimidare începând cu anul 2004.

Inspecțiile de sănătate, securitate și sanitare. Toate inspecțiile necesare se efectuează de către administrația orașului Bender⁷⁰: controalele medicale ale elevilor și inspecțiile sanitare se efectuează o dată pe an, inspecțiile tehnice și de securitate generală au loc trimestrial, inspecțiile anti-incendiar se efectuează o dată la doi ani. Relațiile dintre administrația școlii și autoritățile medicale transnistrene sunt bune, iar asistența medicală este asigurată în funcție de necesitate.

Transportul elevilor. În ultimii trei ani, nu au fost raportate probleme privind libertatea de circulație a elevilor. Pentru călătoriile școlare administrația școlii prezintă lista profesorilor și elevilor la punctul de trecere transnistrean. La necesitate, autocarele sunt escortate de poliția moldovenească.

Sediul. Toate clădirile Internatului (adresa: strada P. Morozov 13) sunt în subordinea Ministerului Educației al Moldovei și au fost destinate de la bun început activității educaționale, și astfel nu a fost necesară adaptarea lor la necesitățile școlii. În total, școala are cinci clădiri: o clădire cu auditorii, două clădiri cu dormitoare, una pentru alt uz gospodăresc/ locuințe și ospătărie. Liceul Teoretic "Alexandru cel Bun" folosește gratuit clădirea cu auditorii în a doua jumătate a zilei; dimineașele aceasta este folosită în exclusivitate de Internat.

Clădirile școlii au o vechime de 55 de ani și sunt avariate, în special dormitoarele. Sistemul de canalizare, țevile, geamurile și gardurile necesită reparație.

Școala nu a participat la proiecte ce ar fi putut asigura renovarea și procurarea unui nou echipament, motivul principal fiind că viitorul și statutul Internatului sunt nesigure din cauza reformelor de îngrijire a copilului, implementate în Moldova.⁷¹

Echipament. Directorul a declarat că școala are nevoie de computere și mobilă nouă.

Activitatea financiară. Cheltuielile totale estimative, ce urmează să fie achitate de către Ministerul Educației din Moldova pentru activitatea școlii este de 5,267,300 lei moldovenești (circa 329,000 euro) (a se vedea tabelul 1).⁷²

Școala-internat are cont în lei moldovenești în trezoreria Căușeni. Toate tranzacțiile financiare sunt realizate prin acest cont. Școala nu are un cont în ruble transnistrene. Furnizorii de servicii comunale din Transnistria au conturi în lei moldovenești, iar școala transferă plățile direct către aceste conturi. Cadrele didactice ale școlii primesc salariile în lei moldovenești în numerar.

68. Informația prezentată de Ministerul Educației al Moldovei.

69. Reforma îngrijirii rezidențiale a copilului este în prezent implementată în baza Hotărârii Guvernului nr. 784 privind aprobarea Strategiei Naționale și a Planului de Acțiuni privind reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului pe anii 2007-2012, 9 iulie 2007.

70. De asemenea, confirmat de administrația orașului Bender la o întrunire din 19 iulie 2012.

71. Reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului din Moldova este în prezent implementată în conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 784 privind aprobarea Strategiei Naționale și a Planului de Acțiuni privind reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului pe anii 2007-2012, din 9 iulie 2007.

72. Informația prezentată de Ministerul Educației al Moldovei.

4.4 LICEUL TEORETIC “EVRIKA” DIN RÎBNIȚA⁷³

Una din clădirile școlii de pe strada Gagarin 14 din Rîbnița, construită cu sprijinul financiar al Ministerului Educației al Republicii Moldova

Scurt istoric. Înainte de anul 1983 exista doar o singură școală moldo-rusă în Rîbnița. În 1989 în Rîbnița a fost deschisă o nouă școală, școala nr. 12, în clădirea grădiniței nr. 13, care a devenit rapid insuficientă ca spațiu datorită numărului mare de elevi.⁷⁴

Școala a refuzat transferul la grafia chirilică după adoptarea legilor transnistrene privind limbile și sistemul de educație. Ulterior aceasta a schimbat frecvent sediul său și au existat perioade când elevii trebuiau să învețe în trei schimburi, cu lecții ce durau doar 30 de minute. În 1995, școala a început să fie finanțată din bugetul de stat al Moldovei.

În anul 1997, autoritățile orașului Rîbnița au alocat școlii o clădire și un lot situate pe strada Gagarin 14, și școala a început să folosească

clădirea nou alocată. Cu toate acestea, clădirea era prea mică pentru a acomoda toți elevii, și Guvernul Moldovei a început construcția a altor două clădiri pentru școală pe restul lotului alocat.

În august 2003, școala nr. 12 a fost reorganizată de Ministerul Educației al Moldovei în Liceul Teoretic “Evrika”.

Pe 29 iulie 2004 școala a fost asediată de miliția transnistreană și toate clădirile, inclusiv cele două aflate în proces de construcție, au fost sechestrate de către administrația orașului Rîbnița. Unii părinți și profesori au opus rezistență acestor acțiuni și au fost arestați, unii din ei fiind sancționați ulterior cu detenție administrativă. În pofida faptului că școala a primit înregistrare temporară la timp pentru începerea anului academic 2004/2005, ea a fost redeschisă abia în luna octombrie, în clădirea grădiniței care se afla în cealaltă parte a orașului. Din acest moment și ulterior numărul de elevi a fost în continuă descreștere, deoarece părinții au început să-și transfere copiii în alte școli, adică în școlile administrate de Transnistria. În 2008 și 2009, școala a fost devastată și geamurile au fost stricate cu mai multe ocazii.

Înregistrarea și acreditarea în Republica Moldova. Înregistrarea actuală a școlii este valabilă din 15 mai 2007. Instituția a fost acreditată pe 29 martie 2007.

Înregistrarea și licențierea acordată de autoritățile de facto transnistrene. În scopul înregistrării de către autoritățile *de facto* transnistrene, direcția de învățământ din Rezina (de pe malul drept al Moldovei) acționează în calitate de fondator al școlii. Pe 29 septembrie 2004, Liceul Teoretic “Evrika” a fost temporar înregistrat de către autoritățile *de facto* transnistrene în calitate de instituție străină nestatală, aparținând unui stat străin. Pe 1 iulie 2005 școala a primit înregistrare permanentă, cu statut de instituție nestatală de învățământ de profil general (Certificat nr. 06-133-3248 din 1 iulie 2005). Școala nu a obținut niciodată licențierea.

Numărul de elevi și învățători. Numărul de elevi ce frecventează școala a scăzut începând cu anul 2000. (A se vedea tabelul 3). Actualmente, în liceu sunt 181 elevi din următoarele localități: orașul Rîbnița, satele Molochișul Mare, Jura, Ofatinți, Erjova, Butuceni, Mihailovca, Stroiești (raionul Rîbnița).⁷⁵

Numărul de învățători este de 30; raportul elevi-profesori este de circa 6:1.

73. Dacă nu se menționează altfel, informația din prezenta secțiune a fost obținută din interviul cu reprezentanții administrației școlii, Ion Bucioc și Tatiana Scripnic, din 1 iunie 2012, și din vizitele școlii.

74. A se vedea tabelul 1.

75. Informația prezentată de Ministerul Educației al Moldovei.

Presiuni sau intimidarea exercitată asupra învățătorilor și părinților. Nu a fost raportat nici un caz de intimidare sau presiune de către părinți sau învățători după anul 2011. Înainte de anul 2011, au fost raportate diverse cazuri. În special, părinții angajați în cadrul administrației transnistrene sau întreprinderi publice au comunicat că au fost avertizați să nu-și trimită copiii la școlile administrate de autoritățile moldovenești. În 2008 și 2009, geamurile școlii au fost stricate cu mai multe ocazii de către vandali. În 2009 miliția locală a arestat un făptaș, un minor, care a plătit o amendă.

Inspecțiile de sănătate, securitate și sanitare. Toate inspecțiile necesare se efectuează de către autoritățile administrației orașului Rîbnița: controlul sănătății elevilor este efectuat o dată pe an, inspecțiile sanitare trei sau patru ori pe an, și inspecțiile tehnice, anti-incendiar și de securitate generală se efectuează de două ori pe an.⁷⁶ Relațiile dintre administrația școlii și autoritățile de sănătate din Transnistria sunt bune, iar asistența medicală este asigurată în funcție de necesitate.

Transportul elevilor. Școlii îi aparțin două autocare, care transportează elevii zilnic din sate la școală și înapoi. Ministerul Educației din Moldova de asemenea arendează un microbuz pentru transportarea elevilor prin orașul Rîbnița. Probleme vizînd libertatea de circulație a elevilor nu s-au înregistrat în ultimii trei ani.

Călătoria zilnică durează prea mult pentru unii elevi, care călătoresc din satele Butuceni (circa 32 km) și Mihailovca (circa 37 km). În consecință, mulți elevi închiriază o locuință în Rîbnița. Administrația școlii consideră că numărul elevilor din satele ce frecventează școala s-ar majora dacă unele fonduri cheltuite pentru transportul cu autobuzul ar fi folosite pentru rambursarea unor cheltuieli de locuință.

Sediul. Școala nu are sediu propriu și arendează clădirea grădiniței situată pe adresa Valenco 23 (fosta grădiniță nr. 21) de la Uzina Metalurgică din Moldova, o fostă întreprindere mare de stat, ce a fost privatizată conform legislației *de facto* a Transnistriei. Contractul dearendă este încheiat pe durata unui an, și expiră pe 31 decembrie 2012.

Starea generală a clădirii este satisfăcătoare, însă în general clădirea nu este corespunzătoare activității școlare, deoarece a fost inițial construită ca o grădiniță.

Ministerul Educației al Moldovei a comunicat că plătește circa 26,305 euro pe an pentru arenda grădiniței, însă susține că această plată este exagerată, în special luînd în considerație resursele financiare investite în reparația și menținerea clădirilor. Pe 19 octombrie 2011, Ministerul a expediat o scrisoare Fabricii Metalurgice din Moldova, cu cererea de a deduce costurile acestor reparații din costul dearendă.⁷⁷ Directorul școlii a menționat că întreprinderea i-a dat răspuns în formă verbală, susținînd că reparațiile nu au fost necesare și astfel școala ar trebui singură să acopere aceste costuri.

Totuși, administrația Fabricii Metalurgice din Moldova a afirmat că nu consideră costul actual pentru arenda clădirilor folosite de școală ca fiind prea mare.⁷⁸ Aceasta a menționat că contractul a fost încheiat între Ministerul Moldovei și întreprindere în 2003, că prețul a fost stabil de atunci, că nu au fost primite cereri din partea școlii sau a Ministerului privind renegocierea unei plăți noi. Întreprinderea este dispusă să discute prețul, precum și condițiile și termenul arendei prevăzut în contract (care ar putea fi semnat astfel încît să coincidă cu anul școlar), cu școala, Ministerul Educației al Moldovei sau autoritățile *de facto* ale Transnistriei. Întreprinderea a mai menționat de asemenea că nu planifică să pună în vânzare sau să modifice într-un alt mod condițiile impuse grădiniței și este gata să arendeze această clădire școlii și pe viitor.

Între timp, Ministerul Educației al Moldovei și-a reînnoit cererea de finalizare a construcției noii clădiri a Liceului Teoretic "Evrika" din strada Gagarin 14, blocate din iulie 2004.

În 1997, administrația orașului Rîbnița a alocat un lot de teren (1.5 hectare) și clădirea unui fost centru educațional din strada Gagarin 14, pentru Școala nr. 12, și a autorizat efectuarea unei

76. De asemenea, confirmat de administrația orașului Rîbnița în cadrul întrunirii din 2 august 2012.

77. Scrisoarea din partea Ministerului Educației adresată Fabricii Metalurgice, din 19 octombrie 2011.

78. Întîlnirea cu reprezentanții Uzinei Metalurgice, din 2 august 2012.

construcții pe acest teren.⁷⁹ Guvernul Moldovei a început construcția a două clădiri pentru școală, cheltuind 13.3 milioane de lei moldovenești (circa 870,000 euro). În anul 2004, construcția unei clădiri a fost aproape finisată și s-a pus fundamentul pentru a doua clădire.

În februarie 2004, administrația orașului Rîbnița a adoptat o decizie (nr. 55/9), abrogînd decizia sa anterioară din 1997 privind alocarea lotului de teren, argumentînd că Școala moldovenească nr. 12 (Liceul Teoretic „Evrika”) nu a prezentat la timp comisiei relevante un certificat de predare-primire, pentru a efectua aprobarea transferului terenului și clădirii, precum și alte proceduri.⁸⁰ Ca rezultat, școala nu a devenit proprietarul clădirii. Conform deciziei din 2004, școala moldovenească nr. 12 nu a fost înregistrată în calitate de persoană juridică și astfel nu putea fi purtător de obligații juridice. Prin urmare, administrația a argumentat că clădirea fostului centru educațional a rămas în proprietatea autorităților de învățămînt din Rîbnița.

Construcția noii clădiri a Liceului Teoretic „Evrika” a fost oprită de autoritățile orașului Rîbnița în iulie 2004, după închiderea liceului și sechestrarea clădirii. În august, administrația orașului a înregistrat pe strada Gagarin 14, în Rîbnița, Școala pentru protecția socială și reabilitarea elevilor și i-a alocat aceeași clădire (inițial alocată liceului) și lotul de teren pentru folosință cu termen lung.⁸¹ Totuși, cînd Liceul teoretic „Evrika” a obținut înregistrare permanentă în 2005, strada Gagarin 14 a fost acceptată ca adresa sa juridică.

După discuții cu Grupul moldo-transnistrean de Experți în domeniul Educației și în urma cererilor adresate de către directorul școlii, administrația orașului Rîbnița a avut o întrevvedere cu fondatorul liceului în septembrie 2006 și a informat pe acesta că pe strada Gagarin 14 a fost înregistrată o altă școală și că, în conformitate cu standardele locale,⁸² terenul respectiv este potrivit pentru funcționarea doar a unei școli. La această întrunire, directorul a întrebat despre posibilitatea arendării clădirilor nefinisate, însă a primit refuz.

Ministerul *de facto* al educației din Transnistria a informat Misiunea OSCE că disputa privind terenul și clădirile din strada Gagarin 14 se referă la chestiuni de proprietate, ce trebuie soluționate de autoritățile locale. Conform administrației orașului Rîbnița, ei sunt dispuși să reexamineze deciziile adoptate în 2004 privind lotul de teren, însă această întrebare trebuie de asemenea coordonată cu autoritățile *de facto* transnistrene.⁸³

Vizitele de teren ale Misiunii, efectuate pe strada Gagarin 14, au confirmat faptul că construcția de pe acest teren este suspendată. La fel ca în trecut, o clădire pare să fie aproape finisată, iar pentru a doua clădire este pus fundamentul. Clădirile nu par să fie utilizate de cealaltă instituție și au fost bine păstrate între timp de către paznicii plătiți de Ministerul Educației al Moldovei.

În prezent, se pare că în clădirea veche a fostului centru educațional este amplasat „Clubul sportiv de arte marțiale” al instituției municipale de educație complementară.

Din strada Gagarin sunt intrări separate spre lot unde se află clădirile nefinisate ale școlii și clădirea Clubului Sportiv. Cele două clădiri noi sunt situate în spatele clubului și activitatea clubului nu pare să fie stingherită, în cazul în care școala ar obține permisiunea să utilizeze cele două clădiri noi.

Activitatea financiară. Cheltuielile totale estimative, ce urmează să fie achitate de către Ministerul Educației din Moldova pentru activitatea școlii pe anul 2012, constituie 4,461,200 lei moldovenești (circa 279,000 euro). (A se vedea tabelul 1).⁸⁴

79. Deciziile administrației orașului Rîbnița nr. 744 (13 august 1997) și nr. 7 (23 septembrie 1997).

80. Decizia administrației orașului Rîbnița nr. 55/9, din 26 februarie 2004.

81. Scrisoarea din partea administrației orașului Rîbnița nr. 01 13/3177, din 8 septembrie 2006, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

82. Regulamentele transnistrene de construcție, din 30 ianuarie 2002, anexa nr. 7, „Planificarea urbană. Planificarea și construcția așezărilor urbane și rurale”.

83. Întîlnirea cu administrația orașului Rîbnița, 2 august 2012.

84. Informație prezentată de Ministerul Educației al Moldovei.

Școala are un cont în lei moldovenești în Rîbnița și toate tranzacțiile financiare se realizează prin acest cont. În Rîbnița sunt câteva companii ce furnizează servicii utile, pe care școala nu le poate utiliza din motiv că nu are conturi în rubele transnistrene. De regulă, școala trebuie să plătească pentru servicii și bunuri prin transferuri bancare, în afară de salarii. Cadrele didactice primesc salariile în lei moldovenești în numerar.

4.5 GIMNAZIUL DIN CORJOVA⁸⁵

Teren de joacă de la gimnaziul din Corjova

Scurt istoric. Corjova este un sat de pe malul stîng al râului Nistru, ce a făcut față unor lupte crîncene în cadrul conflictului din 1992. Jurisdicția asupra satului este disputată între Părți și în prezent. Autoritățile *de facto* transnistrene consideră Corjova ca fiind o suburbie a orașului Dubăsari, controlat de Transnistria, cum era în perioada sovietică, iar autoritățile moldovenești consideră Corjova ca fiind un sat separat, aflat sub jurisdicția lor. În sat sunt dislocate atît forțe ale poliției moldovenești, cît și ale miliției transnistrene.

În 1989 școala din Corjova a început să folosească grafia latină, dar a trecut înapoi la grafia chirilică în 1992, chiar dacă aceasta contravenea doleanțelor majorității părinților și elevilor. În 1995 părinții au organizat întruniri și au decis crearea unei școli private în Corjova, cu grafie latină. Fără a consulta administrația orașului Dubăsari controlată de Transnistria, un grup de părinți a ales directorul școlii, a cerut clădirea unei grădinițe aparținînd unui colhoz și a organizat o școală. Ulterior, directorul și administrația școlii au fost chemați de miliția transnistreană și serviciul de securitate pentru a oferi explicații. Ei și-au apărat cauza, susținînd că părinții însșiși au creat școala, în baza dorinței lor exprese ca copiii lor să studieze în grafie latină. Alte măsuri ulterioare nu au mai fost luate împotriva directorului sau administrației.

În 1995 școala a început să fie finanțată de către Guvernul Moldovei.⁸⁶

Școala are două clădiri pe teritoriul său: una arendată de la un fost colhoz și alta de la administrația orașului Dubăsari. Școala de asemenea a beneficiat de lucrări de reconstrucție, finanțate de Fondul de Investiții Sociale din Moldova.

Școala nu a fost închisă în 2004, în pofida faptului că ea de asemenea nu era înregistrată, similar cu situația școlilor din Tiraspol, Bender și Rîbnița.

Înregistrarea și acreditarea în Republica Moldova. Actuala înregistrare a școlii este valabilă din 5 februarie 2007. Școala a fost acreditată pe 24 mai 2007.

Înregistrarea de către autoritățile *de facto* ale Transnistriei. În scopul înregistrării de către autoritățile *de facto* ale Transnistriei, direcția de învățămînt a raionului Dubăsari, sub jurisdicția autorităților moldovenești (situată în satul Coșnița de pe malul stîng, administrat de autoritățile moldovenești), acționează în calitate de fondator al școlii. Pe 1 septembrie 2004, Gimnaziul din Corjova a fost temporar înregistrat de către autoritățile *de facto* transnistrene pentru o perioadă de un an ca instituție de învățămînt străină nestatală. Pe 1 iulie 2005, Gimnaziul a obținut înregistrare permanentă ca instituție de învățămînt nestatală de profil general (Certificatul nr. 05-133-3099).

85. În absența altor mențiuni, datele prezentate în această secțiune sunt obținute din interviul cu directorul școlii Constantin Sucitu, din 7 iunie 2012, și vizitele efectuate în cadrul școlii.

86. Hotărîrea Guvernului privind finanțarea unor școli de pe malul stîng al Nistrului și din orașul Bender, nr. 750, din 10 octombrie 1994.

Numărul elevilor și profesorilor. Școala are 89 de elevi, din orașul Dubăsari și satul Corjova.⁸⁷ De asemenea, în clădirea școlii este amplasat un centru comunitar pentru copii de vîrstă preșcolară. În prezent, zece copii frecventează centrul. Numărul total de elevi este în general în descreștere. (A se vedea tabelul 3)

În total, sunt 17 profesori; raportul elevi-profesori fiind de 5.2:1.

Presiunea sau intimidarea exercitată asupra profesorilor și părinților. Părinții și profesorii nu au raportat cazuri de intimidare și presiune după 1995.

Inspecțiile de sănătate, securitate și sanitare. Autoritățile locale transnistrene din Dubăsari efectuează controlul sănătății elevilor și inspectarea liniilor de gazificare și a sistemului de canalizare a școlii o dată pe an.⁸⁸ Autoritățile locale moldovenești din Criuleni efectuează inspecții sanitare o dată sau de două ori pe an. Autoritățile moldovenești locale din Cocieri de asemenea efectuează inspecții tehnice și anti-incendiară a clădirilor școlii o dată pe an, și unii elevi beneficiază de examinări medicale din partea unui medic din Cocieri.

Asistența medicală generală este asigurată de către autoritățile *de facto* transnistrene. Toți elevii sunt vaccinați în Dubăsari. Relațiile dintre administrația școlii și autoritățile de sănătate transnistrene sunt pozitive.

Transportul elevilor. Majoritatea elevilor sunt din satul Corjova și nu au nevoie de organizarea transportului. Elevii din orașul Dubăsari folosesc transportul public. Nu au fost raportate cazuri de limitare a libertății lor de circulație.

Sediul. Gimnaziul nu are propriul local și arendează o grădiniță administrată de autoritățile orașului Dubăsari și alte clădiri de la o cooperativă de producători (un fost colhoz) situată pe adresa strada S. Lazo 4. Toate localurile au fost adaptate nevoilor școlii, inclusiv zona de sport și ospătăria. Starea clădirilor școlii este una bună. În 2005 aceste clădiri au fost renovate prin intermediul proiectului "Reconcilierea prin intermediul învățămîntului secundar", implementat de Fondul de Investiții Sociale din Moldova.

Înainte de implementarea acestui proiect, a fost semnat un contract dintre administrația orașului Dubăsari și Fondul de Investiții Sociale din Moldova, prin care s-a ajuns la acordul că autoritățile orașului nu vor rezilia contractul de arendă cu școala pentru o perioadă de cel puțin cincisprezece ani (pînă în anul 2020). De atunci, școala a semnat anual contracte de arendă reînnoite cu autoritățile, și are un contract cu cooperativa pînă în 2013. Directorul a menționat că noul contract cu cooperativa pentru perioada de după 2013 este deja coordonat și pregătit spre semnare.

Totuși, autoritățile ar putea sechestra clădirile cooperativei producătorilor, inclusiv clădirea arendată școlii, din motivul existenței unei datorii îndelungate la impozit imobiliar a cooperativei către stat. Cazul este în prezent în instanța de judecată. În cazul în care dreptul de proprietate asupra celei de-a doua clădiri va trece la autoritățile orașului Dubăsari, școala va trebui să încheie un al doilea contract de arendă cu administrația orașului Dubăsari aflată sub jurisdicția Transnistriei.

Însă administrația orașului Dubăsari a informat Misiunea OSCE că este dispusă să semneze contract de arendă gratuită cu Gimnaziul din Corjova pentru anul 2013 și de a lua în considerație posibilitatea încheierii unor contracte pe termen lung, de asemenea fără plată. Administrația de asemenea a confirmat că nu există planuri de a modifica sau vinde clădirile arendate gimnaziului. În caz că instanța locală de judecată va decide că administrația orașului are dreptul asupra clădirilor cooperativei, aceasta va continua arendarea proprietății Gimnaziului din Corjova.

Transportul bunurilor. Manualele, cărțile, materialele, alimentele etc., sunt aprovizionate din teritoriul administrat de autoritățile moldovenești. Conform declarațiilor directorului, din 2012 nu au mai fost probleme cu transportul bunurilor. Înainte de 2012, autoritățile *de facto* transnistrene nu permiteau transportul bunurilor de pe teritoriul administrat de autoritățile moldovenești prin punctele de trecere transnistrene.

87. Informația prezentată de Ministerul Educației al Moldovei.

88. De asemenea, confirmat de administrația orașului Dubăsari, în cadrul întîlnirii din 2 august 2012.

Activitatea financiară. Cheltuielile totale estimative, ce urmează să fie achitate de către Ministerul Educației din Moldova pentru activitatea școlii în 2012 constituie 1,328,100 lei moldovenești (circa 83,000 euro) (a se vedea tabelul 1).⁸⁹

Gimnaziul are cont în lei moldovenești în satul Coșnița (satul de pe malul stîng, aflat sub jurisdicția autorităților moldovenești). Toate tranzacțiile financiare se realizează prin acest cont. Școala conlucrează cu întreprinderile moldovenești (preponderent din Cocieri) sau întreprinderile transnistrene (gaz, energie electrică), care au conturi în lei moldovenești. Cadrele didactice ale școlii primesc salariile în lei moldovenești pe carduri bancare.

4.6 GIMNAZIUL DIN ROGHI⁹⁰

Gimnaziul din Roghi

Scurt istoric. Școala din Roghi, similar cu alte școli din RSS Moldovenească, a introdus grafia latină după anul 1989. În anul 1991 noua clădire pentru școală a fost aproape finisată, cu finanțarea asigurată de Guvernul Moldovei. Totuși, în acel an școala a fost transferată sub jurisdicția autorităților transnistrene. Noile autorități *de facto* au finisat construcția clădirii, însă de asemenea au introdus grafia chirilică în școală. Părinții și profesorii au protestat, însă autoritățile au concediat directorul și au menținut grafia chirilică în școală.

Ca rezultat, părinții și profesorii au decis să transfere sediul școlii lor la Cocieri, un sat din apropiere aflat sub jurisdicția autorităților moldovenești. Pentru o perioadă de doi ani copiii și profesorii mergeau zilnic pe jos din

Roghi spre Cocieri (circa 8 km) pentru a frecventa orele. Părinții din Roghi au organizat diferite întruniri, solicitînd ca autoritățile *de facto* transnistrene să soluționeze situația și ca Ministerul Educației al Moldovei să preia școala sub jurisdicția sa.

În 1993 școala a revenit la sediul său inițial din Roghi, ca urmare a cererii populare a părinților din sat, înlocuind școala cu predare în grafie chirilică. Guvernul Moldovei a început finanțarea școlii către finele lui 1995.⁹¹

Clădirea școlii se afla în stare deteriorată timp de cîțiva ani, din motivul reparațiilor necalitative efectuate la începutul anilor 90. În 2002 școala a fost semnificativ renovată prin Proiectul "Reconcilierea prin învățămînt secundar". Școala a întâmpinat dificultăți cu autoritățile *de facto* transnistrene în cursul desfășurării acestui proiect, cînd camioanele cu materiale de construcție pentru școală au fost confiscate și autoritățile au încercat să amendeze administrația școlii pentru încălcarea regimului vamal. Locuitorii au protestat în sprijinul școlii și problema a fost rezolvată.

Această școală a fost prima școală cu predare în grafie latină ce a depus cerere și a primit înregistrare permanentă în Transnistria, în ianuarie 2003. Avînd înregistrare, școala nu a fost închisă în anul 2004.

Înregistrarea și acreditarea în Republica Moldova. Înregistrarea actuală a școlii este valabilă din 19 februarie 2007. Școala a primit acreditarea pe 22 februarie 2007.

89. Date prezentate de Ministerul Educației al Moldovei.

90. Dacă nu există alte date exprese, informația din această secțiune este obținută din interviul cu directorul școlii Nadejda Ghidirimski, din 4 iunie 2012, și din vizitele efectuate la școală.

91. Raportul Misiunii OSCE din Moldova, "Școlile Moldovenești din Transnistria", 2003, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

Înregistrarea de către autoritățile de facto transnistrene. În scopul înregistrării de către autoritățile de facto transnistrene, direcția de învățământ din municipiul Chișinău acționează ca fondator al școlii. Gimnaziul din Roghi este înregistrat în calitate de instituție nestatală de învățământ general (Certificatul nr. 05-133-2396 din 16 ianuarie 2003). Termenul certificatului este nelimitat.

Numărul elevilor și profesorilor. Gimnaziul are 75 de elevi, toți din Roghi. Numărul elevilor a fost în continuă descreștere.⁹² Sunt 17 profesori, raportul elevi-profesori fiind de 4.4:1.

Presiune și intimidare exercitată asupra profesorilor și părinților. Nu au fost semnalate cazuri de presiune și intimidare în ultimii câțiva ani.

Inspecțiile de sănătate, securitate și sanitare. Controlul sanitar și epidemiologic al sediului și asistența medicală pentru elevi și profesori sunt asigurate de autoritățile moldovenești din Criuleni (malul drept al Moldovei). De asemenea, în Cocieri există un medic de familie (satul cel mai apropiat de pe malul stîng, aflat sub jurisdicția autorităților moldovenești), care efectuează controlul sănătății elevilor în caz de necesitate. Inspecții ale securității școlii (prevenirea incendiilor, controale tehnice etc.) se efectuează de autoritățile moldovenești o dată pe an.

Transportul elevilor. Toți elevii sunt din Roghi și nu necesită asigurare cu transport.

Sediul. Administrația orașului Dubăsari asigură școala cu o clădire situată pe strada Dnestrovscaia 18 în mod gratuit. Școala semnează anual contracte de arendă cu autoritățile. Administrația din Dubăsari este dispusă să semneze contractul de arendă pentru anul 2013 în bază gratuită și de asemenea ia în calcul semnarea unor contracte pe termen lung pe viitor, la fel fără plată. Administrația de asemenea a confirmat că nu are planuri de a modifica destinația sau a vinde clădirile arendate de școală.

Proiectul clădirii școlii a fost elaborat pentru activități educaționale și nu a existat necesitatea de adaptare la necesitățile școlii. Totuși, clădirile au fost renovate în cadrul proiectului "Reconciliere prin învățământ secundar" și se află în prezent în stare bună.

Echipamentul. În baza afirmațiilor directorului, școala necesită echipament sportiv, tablă de scris, un printer și un proiector.

Activitatea financiară. Cheltuielile totale anticipate pentru a fi plătite de către Ministerul Educației al Moldovei pentru activitatea școlii pe anul 2012 constituie 1,775,300 lei moldovenești (circa 111,000 euro) (a se vedea tabelul 2).⁹³

Gimnaziul are contul principal în lei moldovenești în satul Coșnița (satul de pe malul stîng, aflat sub jurisdicția autorităților moldovenești). Toate tranzacțiile financiare se realizează prin intermediul acestui cont. Școala colaborează cu întreprinderi moldovenești (preponderent din Cocieri) sau întreprinderi transnistrene, care au conturi în lei moldovenești (furnizori de servicii comunale). Cadrele didactice ale gimnaziului primesc salariile în lei moldovenești în numerar.

92. Date prezentate de Ministerul Educației al Moldovei.

93. Date prezentate de Ministerul Educației al Moldovei.

4.7 LICEUL TEORETIC “ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT” (GRIGORIOPOL/DOROȚCAIA)⁹⁴

Liceul Teoretic “Ștefan cel Mare și Sfânt” (Grigoriopol/Doroțcaia)

Scurt istoric. Școala cu predare în limba moldovenească nr. 1 din Grigoriopol, similar altor școli din RSS Moldovenească, a introdus grafia latină după anul 1989. Numărul elevilor a crescut pînă la 709 în anul școlar 2001–2002 (a se vedea tabelul 1). În 1992 școala a trecut sub jurisdicția autorităților transnistrene și a trebuit să adopte grafia chirilică. Directorul a fost concediat.

În pofida acestui fapt, profesorii au continuat să utilizeze neoficial grafia latină și programul de învățămînt aprobat de Ministerul Educației al Moldovei. Presiunea din partea autorităților *de facto* ale Transnistriei s-au amplificat pînă cînd, în septembrie 1996, profesorii au fost arestați de către autoritățile *de facto* transnistrene și forțele de miliție au ocupat sediul școlii. În același timp, Ministerul de Educație al Moldovei a emis un ordin privind crearea Școlii alternative nr. 1 din Grigoriopol, școala fiind asigurată cu toate materialele necesare.⁹⁵

Astfel, între anii 1996 și 2002 școala a menținut un statut dublu. Oficial, școala era o școală administrată de autoritățile transnistrene, cu

predare a limbii moldovenești în grafia chirilică, aplicînd programul de învățămînt transnistrean și cu finanțare din partea autorităților *de facto*. Totuși, în mod clandestin, școala funcționa ca o școală administrată de autoritățile moldovenești, cu predare în grafia latină, cu aplicarea programului de învățămînt moldovenesc și fiind finanțată de Guvernul Moldovei. În practică, toți elevii aveau două seturi de manuale și materiale didactice, dar frecventau orele utilizînd preponderent programul de învățămînt moldovenesc și fiind instruiți în baza grafiei latine. Elevii de asemenea susțineau examenele atît în baza programului moldovenesc, cît și a celui transnistrean. Cînd acest fapt a fost descoperit, autoritățile locale au început să verifice gențile elevilor la intrarea în școală și manualele și materialele cu grafie latină au fost înlăturate.

Un număr mare de părinți a apelat în vara anului 2002 către autoritățile locale, solicitînd deschiderea oficială și alocarea sediului pentru o școală privată cu grafie latină. Primind refuz, președintele comitetului părintesc a avut un conflict cu președintele consiliului raional și a fost plasat în detenție administrativă pentru cincisprezece zile. În august 2002, autoritățile din Grigoriopol au închis școala și au înlăturat toate manualele și materialele didactice moldovenești. Toți profesorii au fost concediați și li s-a comunicat că nu vor fi reangajați pînă nu vor semna o declarație că vor preda în baza legilor privind educația și privind limba din Transnistria. Drept rezultat, în absența unui progres în dialogul cu autoritățile de a deschide o școală cu predare în grafia latină, majoritatea profesorilor și părinților au decis să-și transfere școala la Doroțcaia, un sat învecinat de pe malul stîng aflat sub jurisdicția autorităților moldovenești (10 km de la Grigoriopol).⁹⁶

94. În caz dacă nu există alte mențiuni, informația din această secțiune este obținută din interviul cu directorul școlii Eleonora Cercavschi, pe 29 mai 2012, și vizitele la școală.

95. Misiunea OSCE nu are acest ordin, însă acest fapt este confirmat în dosarele Misiunii și de către directorul școlii.

96. Rapoartele de activitate, august și septembrie 2002, dosarele Misiunii OSCE în Moldova. Notă: Această descriere a evenimentelor ce s-au desfășurat la închiderea școlii din Grigoriopol a fost preluată din rapoartele interne ale OSCE. Paragraful 60 din hotărîrea în cauza Catan, preluat din declarațiile petiționarilor, descrie luarea cu asalt a școlii de către miliția transnistreană. Acest fapt nu este reflectat în documentele Misiunii privind închiderea școlii.

În septembrie 2002, Ministerul Educației al Moldovei a aranjat ca Școala alternativă nr. 1 din Grigoriopol să folosească în comun clădirea școlii cu Liceul din Doroțcaia. Din motiv că ambele școli folosesc același sediu, elevii din Grigoriopol învață în schimbul de după amiază și călătoresc zilnic prin punctul de trecere.

În iulie 2004, Școala alternativă nr. 1 a fost reorganizată în Liceul Teoretic „Ștefan cel Mare și Sfânt” din Grigoriopol (avînd adresa juridică în Doroțcaia).

Totuși, părinții, elevii și profesorii niciodată nu au acceptat faptul că școala va fi permanent situată în Doroțcaia și au declarat cu fermitate că doresc reîntoarcerea școlii în Grigoriopol. Au fost depuse multe cereri către autoritățile locale din Grigoriopol pentru alocarea unei clădiri, precum și oferte din partea Ministerului Educației al Moldovei de a arenda o clădire în Grigoriopol. Însă aceste cereri au fost pînă în prezent refuzate.

Înregistrarea și acreditarea în Moldova. Fondator al școlii este Ministerul Educației al Moldovei. Școala a fost înregistrată în Republica Moldova pe 19 martie 2007 și acreditată pe 23 decembrie 2008.

Înregistrarea de către autoritățile de facto transnistrene. Liceul este situat pe teritoriul controlat de autoritățile moldovenești și nu are relații cu autoritățile educaționale din Transnistria.

Administrația școlii a expediat cîteva documente și apeluri către autoritățile locale din Grigoriopol în vederea înregistrării. Totuși, în conformitate cu legislația *de facto* transnistreană, școala trebuie să indice o adresă juridică din Grigoriopol, pe care aceasta însă nu o posedă.

Numărul de elevi și profesori. Liceul are 170 de elevi, din următoarele localități: Grigoriopol, satele Dalacău și Crasnogorca (raionul Grigoriopol).⁹⁷

Numărul de elevi în liceu este stabil. Numărul profesorilor este de 26, rezultînd într-un raport elevi-profesori de aproximativ 6.5:1.

Presiune sau intimidare exercitată asupra profesorilor și părinților. Părinții și profesorii nu au raportat nici un caz de intimidare sau presiune în 2012. Conform declarațiilor părinților și profesorilor, în trecut au existat cazuri de intimidare a părinților care lucrau în cadrul administrației *de facto* transnistrene, în miliție sau întreprinderi publice, care au fost avertizați să nu-și trimită copiii la școala cu predare în grafia latină din Doroțcaia.

Inspecțiile de sănătate, securitate și sanitare. Asistența medicală și inspecțiile de sănătate și securitate (prevenirea incendiilor, serviciul de salubritate, controlul tehnic etc.) sunt asigurate de autoritățile moldovenești din Coșnița. Deoarece școala este situată pe teritoriul controlat de autoritățile moldovenești, nu există contacte cu autoritățile *de facto* transnistrene privind aceste chestiuni.

Transportul elevilor. Liceul arendează cinci autocare (de la firmele din Grigoriopol) care transportează elevii și profesorii de acasă spre școală și înapoi: două autocare spre Grigoriopol, două spre Crasnogorca și unul la Delacău.

Din cauza spațiului limitat al școlii, elevii din Transnistria învață doar după-amiază (13.45 – 18.20 sau 19.10). Toate autobuzele pleacă la aceeași oră după terminarea lecțiilor spre a minimaliza problemele la punctul de trecere; ca rezultat, unii elevi ce termină lecțiile mai devreme, trebuie să aștepte să plece acasă uneori circa două ore.⁹⁸ Elevii menționează că pe timp de iarnă și toamnă situația devine mai incomodă și circulația mai dificilă, din cauza zilelor mai scurte și a zăpezii.

De regulă, autocarele traversează punctele de trecere fără control și verificarea documentelor. În același timp, au fost raportate cazuri cînd miliția transnistreană a oprit autocarele, a verificat pașapoartele profesorilor și a solicitat lista elevilor ce frecventează școala.⁹⁹ Ultimul caz raportat a

97. Date prezentate de Ministerul Educației al Moldovei.

98. Observații în baza vizitei în teren din 29 mai 2012.

99. Scrisoarea de la Liceul „Ștefan cel Mare și Sfânt” nr. 6, din 8 septembrie 2011, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

avut loc pe 8 septembrie 2011. După intervenția autorităților moldovenești și a Misiunii OSCE, problema s-a rezolvat. Nu au mai fost semnalate încălcări ale libertății de circulație a elevilor și profesorilor după data de 8 septembrie 2011.

Sediul. Școala împarte spațiul său cu Liceul din Doroțcaia (adresa: satul Doroțcaia) și Ministerul Educației al Moldovei achită arenda administrației din Doroțcaia. Clădirea școlii a fost destinată activităților educaționale de la bun început și nu a fost necesară adaptarea acesteia la necesitățile școlii. Clădirea a fost renovată prin intermediul proiectului „Reconciliere prin intermediul învățământului secundar” și este considerată a fi în stare satisfăcătoare de către administrația școlii.

Activitatea financiară. Cheltuielile totale anticipate pentru a fi plătite de către Ministerul Educației al Moldovei pentru activitatea școlii pe anul 2012 constituie 3,081,900 lei moldovenești (circa 193,000 EUR) (a se vedea tabelul 2).¹⁰⁰ Tranzacțiile financiare ale școlii sunt similare altor școli din Moldova.

4.8 LICEUL TEORETIC “MIHAI EMINESCU” (DUBĂSARI/COCIERI)¹⁰¹

Sediul temporar al Liceului Teoretic “Mihai Eminescu” din Cocieri

Scurt istoric. Școala cu predare în limba moldovenească nr. 3 din Dubăsari, la fel ca alte școli din RSS Moldovenească, a introdus grafia latină după 1989. În 1992 școala a trecut sub jurisdicția autorităților transnistrene, a început predarea în grafia chirilică și a funcționat ca școală cu predare în limbile moldovenească și rusă. Însă, câțiva părinți și profesori încă mai doreau continuarea instruirii în baza grafiei latine. De asemenea, existau conflicte și tensiuni între elevii ce studiau în limba moldovenească și rusă din școală.

Preferînd în continuare predarea în grafia latină, în 1996 circa 220 elevi și profesori s-au simțit constrînși să părăsească școala și să creeze o școală cu predare în grafia latină în

satul din vecinătate Cocieri, aflat sub jurisdicția autorităților moldovenești. Ei au frecventat școala cu predare în grafie chirilică din Dubăsari pînă la sărbătorile de iarnă, iar apoi au început să frecventeze școala din Cocieri, cînd aceasta s-a deschis pe 1 februarie 1997. În cursul acestei perioade câțiva profesori de la școala din Dubăsari au fost concediați pentru susținerea învățământului în grafia latină și au fost angajați de școala din Cocieri. Școala din Dubăsari a continuat predarea în grafia chirilică și funcționează și în prezent.¹⁰²

În decembrie 1996 școala a primit o clădire în Cocieri, și din acest moment cheltuielile școlii au fost acoperite de Guvernul Moldovei. Sediul unde școala este amplasată și acum, aparține Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei al Moldovei și este situat într-o clădire împreună cu Centrul pentru reabilitarea muncii și a veteranilor de război, o casă pentru pensionari. Clădirea nu a fost niciodată prevăzută pentru activități educaționale și a fost avariata în perioada conflictului. Nu exista echipament și nici mobilă la momentul redeschiderii școlii în februarie a anului următor, și în primele câteva luni elevii au trebuit să-și aducă scaunele proprii la școală. Către finele anului școlar, Guvernul Moldovei a alocat resurse financiare pentru echipament și părinții și locuitorii au reparat clădirea.

Elevii ce frecventează școala provin atît din teritoriul aflat sub controlul autorităților transnistrene, cît și a celor moldovenești. În septembrie 2003, școala a fost reorganizată în Liceul Teoretic „Mihai

100. Date prezentate de Ministerul Educației al Moldovei.

101. În caz de absență a altor informații, informația prezentată în secțiunea prezentă se bazează pe interviul cu directorul școlii Ion Păpușoi, din 8 iunie 2012, și vizitele în cadrul școlii.

102. Interviul telefonic cu vice-directorul școlii, Galina Ivanov, pe 17 septembrie 2012.

Eminescu” din Dubăsari. În pofida faptului că părinții și elevii s-au adaptat la amplasarea școlii în Cocieri, ei susțin că își doresc reîntoarcerea școlii în Dubăsari.

Înregistrarea și acreditarea în Republica Moldova. Școala a fost înregistrată pe 14 februarie 2007 și acreditată pe 23 decembrie 2008. Fondatorul școlii este Ministerul Educației al Moldovei.

Înregistrarea de către autoritățile de facto transnistrene. Școala este situată pe teritoriul aflat sub jurisdicția autorităților moldovenești, și nu a fost necesară niciodată înregistrarea acesteia în Transnistria și nu are relații cu autoritățile în domeniul educației din Transnistria.

Numărul de elevi și profesori. Liceul are 451 elevi, din următoarele localități: orașul Dubăsari, Lunga, Dzerjinscoe, Roghi, Harmatca, Goian, Crasnii Vinogradari, Doibani (raionul transnistrean Dubăsari); Corjova, Cocieri, Vasilevca, Molovata-Nouă, Molovata, Ustia, Oxentea, Marcăuți (raionul moldovenesc Dubăsari), orașul Criuleni.¹⁰³ (A se vedea tabelul 3).

Numărul de elevi din școală este în scădere.

Numărul de profesori este de 62; raportul elevi-profesori fiind de 7.2:1.

Presiunea și intimidarea exercitată asupra profesorilor și părinților. Conform declarațiilor directorului, înainte de 2003 au existat diverse cazuri de intimidare a profesorilor ce lucrau în cadrul școlii și locuiau în Dubăsari, și a părinților ce lucrau în administrația transnistreană și în întreprinderi publice. În mod specific, ei erau avertizați să nu-și trimită copiii la școală. În baza declarațiilor directorului, în scopul soluționării situației, acesta a solicitat șefului administrației orașului Dubăsari¹⁰⁴ să organizeze o întrunire specială cu participarea administrației școlii și a autorităților locale. Întrunirea a avut loc în 2003, cu participarea reprezentanților poliției locale, procurorului, inspectoratului fiscal, direcției locale de învățământ și administrației școlii. Au fost discutate și clarificate toate aspectele problematice și după această întrunire nu au mai fost semnalate cazuri de intimidare sau presiune asupra părinților și profesorilor.

Inspecțiile de sănătate, securitate și sanitare. Asistența medicală este asigurată de administrația din Criuleni, aflată sub jurisdicția autorităților moldovenești. Vaccinarea copiilor este asigurată de administrația din Dubăsari aflată sub jurisdicția autorităților transnistrene.¹⁰⁵

Securitatea liceului (prevenirea incendiilor, serviciul de salubritate, controlul tehnic etc.) este asigurat de autoritățile moldovenești.

Transportul elevilor. Școala are în proprietate trei autocare și arendează un autocar (în Dubăsari), ce transportă elevii și profesorii zilnic de acasă la școală și înapoi. Nu au fost raportate probleme cu transportul elevilor și cu libertatea circulației.

Conform declarațiilor directorului, părinții din alte localități își trimit copiii la studii, cu predare în grafie latină și după programul școlar moldovenesc. Administrația școlii intenționează să deschidă rute noi de autocare către satele transnistrene, cu populație majoritară de etnie moldovenească, și este în așteptare să primească două autocare noi de la Ministerul Educației pentru a implementa acest plan. Administrațiile locale din aceste sate din Transnistria au fost de acord cu aceste planuri și au declarat disponibilitatea de a colabora.

Sediul. Școala arendează o clădire de la un azil de bătrâni, ce aparține Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei al Moldovei, care se află pe strada Țărnelui 1 b. Contractul de arendă este gratuit și este valabil până în 2025.

103. Date prezentate de Ministerul Educației al Moldovei.

104. În cazul absenței altor informații, referințele la administrația din Dubăsari semnifică administrația controlată de autoritățile Transnistriei.

105. Satele de pe malul stîng, Cocieri, Corjova și Roghi din raionul Dubăsari sunt dependente de furnizorii de servicii transnistrene pentru anumite categorii de servicii, inclusiv servicii comunale. În majoritatea satelor, gazul, electricitatea, încălzirea și apa sunt asigurate la prețuri mai înalte decît în Moldova, conform prevederilor legislației (a se vedea anexa 2).

Clădirea nu este corespunzătoare pentru activități educaționale și starea ei generală este nesatisfăcătoare. Auditoriile sunt foarte mici și nu au fost proiectate ca auditorii. Facilitățile de asemenea necesită reparație capitală.

Cu suportul proiectului „Reconcilierea prin învățământ secundar”, țevile de gaz, camera cu cazanul de abur și sistemul de încălzire au fost (re-)construite și asigurate cu echipament. La solicitarea Ministerului Educației al Moldovei, Fondul de Investiții Sociale din Moldova în prezent planifică finanțarea altor lucrări de reparație a clădirii, în special a geamurilor, ușilor și faianței, în sumă totală de 1,000,000 lei moldovenești (62,324 euro).

Deși școala este amplasată pe teritoriul controlat de autoritățile moldovenești, serviciile comunale sunt asigurate de către administrația orașului Dubăsari. Conform afirmațiilor directorului, prețurile pentru serviciile comunale sunt mai mari decât pentru alte instituții de învățământ din oraș.

Transportul de bunuri. Manualele, cărțile, materialele, alimentele etc., sunt de asemenea aprovizionate de pe teritoriul controlat de autoritățile moldovenești. Deși Cocieri se află în controlul autorităților moldovenești, bunurile totuși trebuie să fie trecute prin punctul de trecere transnistrean din Dubăsari. Conform declarațiilor directorului, înainte de ianuarie 2012 era dificil de a transporta bunurile prin punctele de trecere ale Transnistriei. Era necesar de a achita diverse taxe către autoritățile *de facto* transnistrene.

În 2012 directorul a expediat o scrisoare noului lider transnistrean, Evgeny Shevchuk, solicitându-i soluționarea problemelor legate de transportul bunurilor prin teritoriul controlat de autoritățile transnistrene. Ca răspuns, Shevchuk a ordonat autorităților *de facto* vamale să permită transportul fără obstacole a bunurilor către școală. De atunci, administrația școlii a avut doar obligația de a îndeplini declarațiile vamale și nu a mai achitat taxe vamale. În baza declarațiilor directorului, aceasta este soluția optimă pentru moment.

Activitatea financiară. Cheltuielile totale anticipate pentru a fi plătite de către Ministerul Educației al Moldovei pentru activitatea școlii în 2012 constituie 7,075,300 de lei moldovenești (circa 442,000 euro) (a se vedea tabelul 1).¹⁰⁶

Școala are cont în lei moldovenești în satul Coșnița. Toate tranzacțiile financiare sunt efectuate prin acest cont. Școala efectuează tranzacții financiare doar cu furnizorii de servicii din Moldova sau Transnistria, ce au conturi în lei moldovenești (cum ar fi serviciile comunale). Cadrele didactice ale școlii primesc salariile în lei moldovenești pe card bancar.

106. Date prezentate de Ministerul Educației al Moldovei.

5 TRĂSĂTURI COMUNE, PROBLEME PRINCIPALE ȘI CONSTATĂRI

În baza evaluării de mai sus a situațiilor particulare din cele opt școli cu predare în grafie latină, acest capitol analizează cele mai importante trăsături comune și problemele școlilor cu predare în grafie latină, cu scopul de informare și facilitare a discuțiilor ulterioare a experților în domeniul educației ale Părților.

5.1 STATUTUL JURIDIC

Pe parcursul celei mai mari perioade din istoria școlii, a existat o anumită incertitudine juridică. Guvernul Moldovei nu are capacitatea de a-și aplica legislația proprie în Transnistria, și autoritățile *de facto* transnistrene refuză aplicarea legislației moldovenești în regiune, aplicând legislația proprie în locul acesteia. Astfel, școlile au fost prinse în această divergență dintre legislația Moldovei și legislația *de facto* a Transnistriei. Statutul școlilor în baza legislației moldovenești este clar stipulat. Însă statutul școlilor pe teritoriul Transnistriei s-a modificat în timp, cu diverse cazuri neclare de imixtiune în activitatea lor.

Statutul juridic în Republica Moldova. În conformitate cu legislația Moldovei, statutul celor opt școli nu diferă de statutul altor școli publice. Toate școlile sunt înregistrate de Camera de Înregistrare a Ministerului Tehnologiei Informației și Comunicațiilor a Moldovei în calitate de instituții publice, și sunt acreditate de Ministerul Educației al Moldovei. Conform organigramei școlilor, acestea sunt unități structurale ale sistemului educațional al Republicii Moldova și se află în subordinea Ministerului Educației al Moldovei. Astfel, ele funcționează în conformitate cu legislația moldovenească, adică Legea învățământului, Legea cu privire la evaluarea și acreditarea instituțiilor de învățământ din Republica Moldova și cu regulamentele aprobate de Ministerul Educației al Moldovei.¹⁰⁷

Înregistrarea în Transnistria. În baza legislației *de facto* transnistrene, cinci din școlile cu predare în grafia latină au înregistrare permanentă în calitate de instituții nestatale de învățământ general: Gimnaziul din Roghi (din ianuarie 2003), Liceul Teoretic “Lucian Blaga” din Tiraspol, Liceul Teoretic “Alexandru cel Bun” din Bender, Liceul Teoretic “Evrika” din Rîbnița și Gimnaziul din Corjova (toate începând cu iulie 2005). Direcțiile locale de educație din raioanele învecinate controlate de autoritățile moldovenești au calitatea de „fondatori” ai școlilor, termen juridic folosit pentru persoane fizice sau juridice ce îndeplinesc documentația de înregistrare a unei școli private în Transnistria.

Școala-internat din Bender rămîne a fi unica școală cu predare în grafia latină fără înregistrare de pe teritoriul aflat sub jurisdicția autorităților transnistrene. Grupul de experți în domeniul educației intenționa să abordeze problema înregistrării acesteia în fața autorităților *de facto* ale Transnistriei. Însă activitatea Grupului de lucru a fost suspendată în 2006.¹⁰⁸ Liceul Teoretic „Ștefan cel Mare și

107. Legea învățământului, nr. 547-XIII, din 21 iulie 1995, și Legea cu privire la evaluarea și acreditarea instituțiilor de învățământ din Republica Moldova, nr. 1257 XIII, din 16 iulie 1997.

108. Raportul Misiunii OSCE Mission în Moldova, “Școlile moldovenești în Transnistria”, 2006, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

Sfînt” și Liceul Teoretic “Mihai Eminescu” (Dubăsari/Cocieri) ambele se află temporar pe teritoriul de pe malul stîng, aflat în controlul Guvernului Moldovei și astfel nu au fost incluse în discuțiile privind înregistrarea în cadrul autorităților *de facto* transnistrene. În același timp, nici una din cele opt școli nu deține licență din partea autorităților *de facto* transnistrene, care este o cerință suplimentară în conformitate cu “legea învățămîntului” pentru practicarea activității educaționale.

Procesul de negocieri privind activitatea educațională, statutul și înregistrarea școlilor cu predare în grafia latină din Transnistria a fost unul dificil și intens, cu o durată de peste un deceniu. În cursul acestei perioade, s-a ajuns la acorduri și compromisuri – deseori cu facilitarea din partea OSCE – care, însă, au rămas neîndeplinite mai tîrziu. O primă înregistrare cu succes a fost obținută de Gimnaziul din Roghi în cadrul negocierilor administrației școlii cu autoritățile regionale și locale pe parcursul anilor 2002/2003. Către finele lui 2003, Înaltul Comisar OSCE pentru Minoritățile Naționale a angajat un expert internațional pentru a formula un limbaj de compromis pentru statutele liceelor din Bender, Rîbnița și Tiraspol, precum și gimnaziul din Corjova, și pentru a facilita înregistrarea lor de către autoritățile *de facto* transnistrene.¹⁰⁹ Totuși, în pofida unui acord privind statutele școlilor la care au ajuns autoritățile în domeniul educației ale ambele Părți, ministrul *de facto* de justiție al Transnistriei a refuzat înregistrarea școlilor. Ambele Părți s-au acuzat reciproc pentru eșuarea în îndeplinirea angajamentelor în baza acordului.

Doar în urma închiderii forțate a cîtorva școli în 2004 de către autoritățile *de facto* transnistrene și intervenția co-mediatorilor OSCE, Rusia și Ucraina, Părțile au ajuns la un acord în august/septembrie 2004 privind înregistrarea temporară, iar în iulie 2005 – privind cea permanentă. Înregistrarea a fost facilitată prin limbajul de compromis al actului de constituire a liceelor din Bender, Rîbnița și Tiraspol, și a gimnaziului din Corjova privind limba de instruire și programul de instruire ce va fi aplicat în școli. În conformitate cu statutul, “învățămîntul și instruirea se efectuează în limba de stat a fondatorului¹¹⁰ și în conformitate cu programul de instruire și manualele Părților în baza acordului/coordonării (“soglasovannie”)¹¹¹ de către experții în domeniul educației din Republica Moldova și Transnistria”. În cadrul Grupului de experți, creat în scopul efectuării negocierilor între experții în domeniul educației, Părțile de asemenea au fost de acord că coordonarea/aprobarea programului de instruire va continua să fie examinată.¹¹²

Grigoriopol și Dubăsari. În același timp, liceele „Ștefan cel Mare și Sfînt” (Grigoriopol/Doroțcaia), și “Mihai Eminescu” (Dubăsari/Cocieri), rămîn într-o stare dificilă și nedeterminată. Părinții, profesorii și autoritățile moldovenești nu au acceptat amplasarea actuală a acestor școli ca fiind una permanentă și doresc ca ele să se reîntoarcă în Grigoriopol și Dubăsari.

Administrația școlii din Doroțcaia a apelat în repetate rînduri începînd cu 2006 către administrația Grigoriopolului pentru alocarea unei clădiri și înregistrarea școlii. Situația a fost de asemenea discutată de cîteva ori în cadrul Grupului de Experți în cursul perioadei 2005/2006, însă fără rezultate. În conformitate cu afirmațiile directorului, toate documentele necesare înregistrării au fost pregătite și prezentate autorităților *de facto* transnistrene de repetate ori. În cadrul celei mai recente încercări din aprilie 2012, administrația orașului Grigoriopol a informat directorul că problemele privind clădirea și înregistrarea sunt de competența autorităților *de facto* transnistrene din Tiraspol.

109. Aceste statute au fost elaborate în baza statutelor școlilor în conformitate cu legislația Moldovei, însă au fost adaptate la scopul de înregistrare în Transnistria. În baza legislației moldovenești, doar statutul original moldovenesc este valabil, iar partea transnistreană recunoaște ca valabilă doar statutele adaptate.

110. Deoarece fondatorii sunt autoritățile locale în domeniul educației din raionale învecinate transnistrene aflate sub jurisdicția autorităților moldovenești, acest compromis acceptă ca limba de predare să fie limba “moldovenească” cu grafie latină. Din motivul că legislația *de facto* transnistreană prevede că limba moldovenească poate fi scrisă doar în grafie chirilică, și dacă este scrisă cu grafie latină ar fi considerată ca fiind limba română și deci o limbă străină, autoritățile educaționale transnistrene au dorit să evite în mod expres mențiunea că limba de instruire va fi cea moldovenească cu grafie latină. Însă, un fapt interesant este că statutul gimnaziului Roghi, care a fost acceptat și înregistrat în 2003, prevede aceasta în mod expres.

111. Termenul “soglasovannie” poate fi interpretat ca avînd semnificația de coordonat sau aprobat; actuala formulare utilizată în limba rusă este “Обучение и воспитание в Лицее ведутся на государственном языке стороны Учредителя по Учебному плану, программам и учебникам, согласованными экспертами в области образования от Республики Молдова и Приднестровья”.

112. Protocolul experților în domeniul învățămîntului din Transnistria și Republica Moldova, din 1 iulie 2005, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

În conformitate cu legislația *de facto* transnistreană, liceul trebuie să indice o adresă juridică în Grigoriopol, de care în prezent nu dispune.¹¹³ Ministerul Educației al Moldovei și Biroul pentru reintegrare au afirmat disponibilitatea lor de a închiria o parte a clădirii Școlii moldovenești (cu predare în grafie chirilică) nr. 1 din Grigoriopol, sau să cumpere clădirea fostei Școli profesionale nr. 73, care nu a mai fost în uz din 2005 și este pusă la vânzare. Niciuna din aceste oferte nu a fost acceptată de autoritățile *de facto* transnistrene.

Cu privire la situația Liceului Teoretic “Mihai Eminescu” din Dubăsari/Cocieri, administrația din Dubăsari a menționat că este gata să discute posibilitatea înregistrării acestei instituții. De asemenea, ea a mai indicat că totuși chestiunea înregistrării se află în competența autorităților transnistrene *de facto* din Tiraspol.

Licențierea în Transnistria. În general, înregistrarea de către autoritățile *de facto* transnistrene a fost un pas înainte, ce a permis celor cinci școli cu predare în grafie latină ce au primit-o să activeze în deplină concordanță cu cadrul legislativ transnistrean, de a încheia contracte și a rezolva problemele de bază legate de funcționarea școlilor. Însă, deși aceasta a îndeplinit unele cerințe ale legislației *de facto* transnistrene și a oferit școlilor într-o măsură anumită un statut “legal” în baza acestor prevederi, conform autorităților *de facto* transnistrene, înregistrarea nu a soluționat cele mai stringente probleme, și anume cele legate de activitatea lor sub aspectul educațional. În conformitate cu “legea privind licențierea diferitor tipuri de activități” din Transnistria precum și “regulamentele privind licențierea activității educaționale” (aprobat prin decretul prezidențial nr. 924 din 28.12.2011) activitatea formală de educație trebuie desfășurată în baza unei autorizații speciale (licență), eliberată de ministerul *de facto* al justiției.¹¹⁴

În conformitate cu prevederile sus-menționate, pentru a obține licența, este necesară prezentarea informației privind programul general de învățământ al școlii, în conformitate cu standardele „de stat” ale educației (clasificarea specialităților), precum și alte informații specifice propuse de instituția de învățământ și coordonată cu organul executiv „de stat” responsabil în domeniul educației.¹¹⁵ În esență, legislația prevede prezentarea datelor privind tipul și domeniile de instruire (“сведения о направлениях образования”) către ministerul *de facto* al educației, însă nu specifică alte cerințe suplimentare.

Standardele “de stat” în domeniul educației, incluse în “legea învățământului” din Transnistria sunt obligatorii pentru toate instituțiile de învățământ, cu excepția celor acreditate într-o țară străină.¹¹⁶ Aceste standarde includ condiții generale privind conținutul programelor de învățământ de bază și alte elemente ale procesului educațional.

În același timp, este de o importanță crucială de menționat că atestarea și acreditarea, care se cer la adoptarea programului de învățământ transnistrean, se efectuează doar în bază voluntară, și **nu sunt obligatorii pentru școli private.**¹¹⁷ Anterior adoptării noii “legi a învățământului” în 2003, atestarea și acreditarea, și prin urmare programul de învățământ al Transnistriei, erau obligatorii pentru toate școlile, inclusiv cele private.¹¹⁸

Astfel, legislația *de facto* transnistreană prevede actualmente posibilitatea deschiderii școlilor private în Transnistria, care sunt înregistrate și licențiate, însă nu au acreditare. La moment nu există asemenea școli private în Transnistria, însă aceste prevederi creează posibilitatea găsirii unei soluții de compromis, și anume pentru școlile cu predare în grafie latină în baza legislației *de facto* transnistrene, care permite utilizarea programului de învățământ al Moldovei.

113. A se vedea “decretul prezidențial privind aprobarea formelor de înregistrare de stat a persoanelor juridice și antreprenorilor individuali și cerințele de documentație pentru înregistrarea de stat a persoanelor juridice și antreprenorilor individuali”, nr. 707, din 23 octombrie 2007 (CA3 07-44).

114. “legea privind licențierea diverselor tipuri de activități”, nr. 151-3-III, 10 iulie 2002 (CA3 02-28) și “decretul prezidențial privind aprobarea regulamentelor asupra licențierii activității educaționale”, nr. 924, 28 noiembrie 2011 (CA3 48-12).

115. “decretul prezidențial privind aprobarea regulamentelor privind licențierea activității educaționale”, nr. 924, paragraful 10, din 28 noiembrie 2011 (CA3 48-12).

116. “legea învățământului”, nr. 294-3-III, articolul 1, 27 iulie 2003 (CA3 03-26).

117. “ordinul ministerului educației privind aprobarea regulamentelor privind procedura de licențiere și acreditare de stat pentru instituțiile de învățământ”, nr. 271, 11 martie 2005 (CA3 05-32).

118. A se vedea “legea învățământului”, din 19 aprilie 1994 (C3MP 94-2).

După cum s-a menționat în Secțiunea 3, unele școli cu predare în grafia latină au primit în trecut licență pe termen scurt. În plus, problema coordonării programului de învățământ și licențierii a fost pusă și discutată în profunzime în cadrul a citorva întruniri ale Grupului de Experți în 2006, și chiar a fost efectuată o examinare reciprocă a programelor de învățământ.¹¹⁹ Totuși, înainte de suspendarea întrunirilor Grupului de Experți în vara 2006, nu s-a ajuns nici la coordonarea/aprobarea programului și nici la acordul privind licențierea.

Odată cu reluarea negocierilor în formatul 5+2 în 2011 și re-inițierea activității Grupului de Lucru (de Experți) în domeniul educației în 2012, problemele de lungă durată ale școlilor cu predare în grafie latină au fost din nou abordate de ambele Părți și au fost incluse pe lista chestiunilor propuse spre examinare. Partea moldovenească a propus să fie revizuit preponderent aspectul soluționării problemelor tehnice, cum ar fi întoarcerea clădirii din Rîbnița, înregistrarea Liceului Teoretic “Ștefan cel Sfînt și Sfînt” din Grigoriopol, arenda clădirilor, contractele de arendă, libertatea circulației persoanelor și bunurilor, etc. În răspuns la aceste chestiuni, partea transnistreană a ridicat problema licențierii și a propus o abordare pe etape și un format simplificat al procedurii de licențiere, discutarea mai întîi a chestiunilor tehnice, și adresarea unor chestiuni mai dificile, cum este programul de învățământ, ulterior.

Constatere: Determinarea statutului școlilor în cadrul contextului juridic de facto a fost întotdeauna un aspect critic al negocierilor privind funcționarea acestora. Deși cinci din cele opt școli cu predare în grafia latină sunt înregistrate în Transnistria ca persoane juridice, nici una din ele nu este licențiată de către autoritățile transnistrene cu dreptul de a desfășura activitate didactică. În conformitate cu legislația de facto transnistreană, licențierea școlilor nu necesită acreditare sau atestare (adoptarea programului didactic transnistrean), dar este necesară coordonarea programului didactic cu autoritățile de facto în domeniul educației.

5.2 PROGRAMUL DE ÎNVĂȚĂMÎNT

Elevii de la Liceul Teoretic “Lucian Blaga” din Tiraspol

Problema coordonării/aprobării programului de învățământ a fost una din cele mai sensibile aspecte în cadrul negocierilor privind problema școlilor. Cu toate acestea, în alte momente, această problemă a fost discutată în profunzime și s-a ajuns la compromisuri.

Este critic de menționat faptul că standardele educaționale din Republica Moldova și Transnistria s-au dezvoltat diferit pe parcursul ultimilor ani. Moldova a adoptat standardele europene și este în procesul de integrare a sistemului său de educație și a programului didactic în spațiul de educație european. Ambele Părți sunt de acord că standardele și programele lor de învățământ au mers în direcții diferite începînd cu 1990; de exemplu, în timp

ce pe teritoriul Moldovei sunt necesare 12 clase de învățământ primare și secundare pentru ca un elev să fie admis la universitate, Transnistria prevede doar 11 clase. Participarea Rusiei la procesul de la Bologna, ar putea eventual influența sistemul educațional al Transnistriei și să-l facă teoretic mai aproape de cel al Moldovei. Însă procesul de la Bologna se aplică în exclusivitate învățămîntului superior și ar influența învățămîntul primar și secundar doar în mod indirect.

119. Procesele verbale ale grupelor de experți în domeniul educației din Transnistria și Republica Moldova, 2 februarie 2006, 16 februarie 2006, 23 martie 2006, 20 aprilie 2006, 18 mai 2006, 16 iulie 2006, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

Școlile cu predare în grafie latină sunt acreditate în Republica Moldova și aplică programul școlar standard pentru toate școlile publice, aprobat de Ministerul Educației al Moldovei, fără a adăuga sau a omite ceva.¹²⁰

Însă, în cazul a patru școli, liceele din Bender, Rîbnița și Tiraspol, precum și gimnaziul din Corjova, statutele aprobate în cursul înregistrării de către autoritățile *de facto* transnistrene (iulie 2005) prevăd că programul de învățămînt al școlilor trebuie aprobat/coordonat (*согласован*) între experții în domeniul educației al Moldovei și Transnistriei. În același timp, statutele valabile ale aceluiași școli, aprobate în cadrul înregistrării și acreditării anterioare de către autoritățile moldovenești, nu conțin această prevedere. Pentru începerea procesului de coordonare, aprobare și posibilă adaptare a programului de învățămînt, a fost efectuată o analiză comună a ambelor programe de către autoritățile în domeniul educației în cadrul Grupului de experți în domeniul educației în 2005 și 2006. Însă, datorită întreruperii negocierilor în vara 2006, pînă în prezent nu a avut loc o coordonare a programelor de învățămînt.

În același timp, statutul Gimnaziului din Roghi, care a fost aprobat după negocieri îndelungate a administrației școlii cu autoritățile *de facto* transnistrene locale și regionale în 2002, înainte de înregistrarea sa permanentă la începutul anului 2003, prevede că procesul educațional este bazat pe un plan de învățămînt elaborat de gimnaziu în mod independent, în concordanță cu planurile de învățămînt de bază ale Transnistriei și Moldovei, și ajustate conform orarului lecțiilor. În realitate, în baza acreditării în Republica Moldova pe 27 februarie 2007, planul de învățămînt coincide pe deplin cu standardele programului de învățămînt aprobate de către Ministerul Educației al Moldovei și este de asemenea aplicat în celelalte șapte școli cu predare în grafia latină din Transnistria. *Ca urmare a acestui specific, cazul Gimnaziului din Roghi este unul interesant de examinat din perspectiva unei soluționări practice a problemei.*

Pe parcursul anului 2005 și începutul anului 2006, în cadrul Grupului de Experți a fost efectuată o analiză reciprocă a programului de învățămînt transnistrean și moldovenesc, în baza solicitării parvenite din partea autorităților din domeniul educației ale ambelor Părți. Această evaluare a fost efectuată de Institutul de Științe ale Educației din Moldova și Institutul Dezvoltări Profesionale din Transnistria.

Institutul moldovenesc a concluzionat că manualele folosite în Transnistria au fost elaborate destul de mult timp în urmă și nu reflectă tendințele moderne ale educației. Multe manuale reprezintă elaborări în baza materialelor didactice din Rusia din anii 80, care deși erau bune pe vremea lor, nu includ suficientă aplicație a cunoștințelor și nu pot fi echivalate cu programul de învățămînt din Moldova. Aceste concluzii au fost similare privind mai multe obiecte, inclusiv citirea, matematica, științele naturii, geografia, biologia, chimia și limba moldovenească.¹²¹

Institutul transnistrean a concluzionat că manualele și materialele folosite în Moldova la așa discipline ca biologia, fizica, matematica și geografia asigură cunoștințele și abilitățile în conformitate cu cerințele, și corespund, sub anumite aspecte, tematicilor educaționale din programul școlar transnistrean. În privința cursului de "Limba română" și "Literatura română", experții au concluzionat că materialele pentru predarea limbii erau suficiente, asigurîndu-le elevilor cunoștințe, aptitudini și abilități similare sistemului transnistrean. Experții de asemenea au constatat că, deși unele texte literare ar putea conține glorificări la adresa României, nu exista nici un text care să contravină politicii educaționale din Transnistria.¹²²

În ceea ce privește istoria și geografia, experții transnistreni au concluzionat că manualele și materialele didactice asigură elevilor un nivel necesar de aptitudini și cunoștințe, cu două rezerve

120. Planul-cadru pentru învățămîntul primar, gimnazial și liceal; anul de studii 2012-2013, http://edu.md/file/docs/File/Untitled_FR11.pdf (Link-ul pe scurt: <http://bit.ly/QbusS9>) și Planul-cadru pentru învățămîntul primar, gimnazial și liceal; anul de studii 2011-2012 [http://nou.edu.md/files/unsorted/Planul%20cadru%20pentru%20invatamintul%20primar%20gimnazial%20si%20liceal%20pentru%20anul%20de%20studii%202011-2012%20\(RO_RU\).pdf](http://nou.edu.md/files/unsorted/Planul%20cadru%20pentru%20invatamintul%20primar%20gimnazial%20si%20liceal%20pentru%20anul%20de%20studii%202011-2012%20(RO_RU).pdf) (Link-ul pe scurt: <http://bit.ly/UzwADp>).

121. Expertiza programului de învățămînt și manualelor transnistrene, efectuată de Institutul de Științe ale Educației din Moldova, din 19 decembrie 2005, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

122. Expertiza programului de învățămînt și manualelor moldovenești efectuată de Institutul de Dezvoltare Profesională transnistrean din 31.01.2006, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

importante. Ei au constatat că manualul “Istoria românilor” este ideologic, conținând mai multe opinii decât fapte și nu ar putea fi utilizat pentru cerințele obiectului “Istoria patriei” din sistemul educațional al Transnistriei. De asemenea, în conformitate cu opinia experților, manualele de geografie nu conțin suficientă informație despre Transnistria și Rusia, și pentru a corespunde standardelor transnistrene ar fi necesară introducerea unui capitol despre populația și economia Transnistriei. Însă, experții au constatat că manualele de geografie nu conțin materiale ideologice contradictorii politicii educaționale din Transnistria.

În timp ce revizuirile reciproce ale manualelor efectuate în 2005 și 2006 nu garantează faptul cum Părțile vor evalua în prezent manualele și programele lor școlare, acestea reflectă divergențele din cadrul sistemelor educaționale, precum și anumite domenii controversate, în special privind obiectul de istorie și geografie. Însă, cel mai semnificativ este faptul că, revizuirile demonstrează că divergențele existente sunt departe de a fi insurmontabile, cu o anumită doză de pragmatism și bunăvoință din partea ambelor Părți.

Este necesar de menționat că de la sfârșitul anilor 1990 până în 2003 Misiunea OSCE, OSCE/ODIHR și Consiliul Europei au sprijinit diverse activități și seminare privind predarea istoriei, în cadrul cărora grupuri de lucru cu participarea reprezentanților ambelor Părți au fost desemnate să lucreze pe marginea acestor chestiuni.

Constatare: Deși sistemele educaționale moldovenesc și transnistrean s-au dezvoltat în mod diferit pe parcursul anilor, nu a existat niciodată o coordonare a programului de învățământ între Părți. Revizuirile reciproce efectuate în cadrul Grupului de Experți în 2006 au demonstrat că diferențele nu sunt însă unele insurmontabile, și că asistența de expertiză internațională ar putea fi benefică la revizuirea modului de predare a unor subiecte sensibile.

5.3 RAPORTAREA

Toate cele opt școli prezintă în mod regulat rapoarte Ministerului Educației al Moldovei (fiscale, financiare, statistice, medicale și de asigurare socială). Cele șase școli situate pe teritoriul controlat de autoritățile transnistrene și liceul din Cocieri de asemenea prezintă rapoarte statistice către autoritățile *de facto* transnistrene. Rapoartele sus-menționate conțin date generale privind elevii, cum ar fi numărul lor și vârsta. Însă numele elevilor nu sunt prezentate. Doar liceul din Grigoriopol/Doroțcaia nu prezintă deloc rapoarte regulate către autoritățile *de facto* transnistrene.

Constatare: Școlile prezintă unele rapoarte generale autorităților *de facto* în domeniul învățământului.

5.4 ALIMENTELE, MATERIALELE DIDACTICE ȘI ECHIPAMENT

Toate alimentele, materialele didactice și echipamentul pentru cele opt școli sunt finanțate și asigurate de Ministerul Educației al Moldovei. Unele școli uneori au primit de asemenea materiale specifice în cadrul proiectelor internaționale de dezvoltare. Cu unele excepții, directorii școlilor sunt în general satisfăcuți de nivelul echipamentului utilizat la activitățile educaționale.

5.5 ACTIVITĂȚILE PEDAGOGICE

Toți profesorii din școlile cu predare în grafia latină participă la activitățile pedagogice și conferințele organizate de Ministerul Educației al Moldovei. În același timp, profesorii nu participă deloc la asemenea activități organizate de către autoritățile *de facto* în domeniul educației.

5.6 SĂRBĂTOAREA PRIMULUI ȘI ULTIMULUI SUNET

Sărbătoarea "Ultimului Sunet" desfășurată la Liceul Teoretic "Lucian Blaga" din Tiraspol

Sărbătorile "Primul Sunet" și "Ultimul Sunet" sunt evenimente tradiționale în școlile din majoritatea țărilor post-sovietice, inclusiv în Republica Moldova, și de obicei acestea includ interpretarea imnului național și arborarea drapelului național. Aceste ceremonii au loc la începutul și la sfârșitul anului școlar (1 septembrie / 31 mai). Toate cele opt școli cu predare în grafia latină desfășoară aceste ceremonii cu diferite grade de imixtiune din partea autorităților. Cele două școli situate pe malul stîng al teritoriului controlat de Guvernul Republicii Moldova și școala din Rîbnița nu raportează careva probleme, însă celelalte școli raportează despre faptul că ele sunt avertizate în mod regulat de către autoritățile locale și sunt împiedicați de către miliția locală să arboreze drapelul Republicii Moldova și să

interpreteze imnul național al Republicii Moldova în timpul ceremoniilor.

Misiunea OSCE a monitorizat ambele sărbători în anul 2012. La 31 mai 2012, nu au fost raportate careva probleme sau intervenții în Tiraspol, Rîbnița, sau Școala pentru copii orfani din Bender. Liceul de la Bender a raportat că bastonul pe care era arborat drapelul a fost deteriorat în ajunul ceremoniei, însă acesta a fost reparat la timp și drapelul a fost arborat. Atît în Corjova cît și în Roghi administrația școlilor a fost avertizată din timp de către miliția transnistreană ca imnul să nu fie interpretat și drapelul Republicii Moldova să nu fie arborat, și în ambele școli copiii au fredonat imnul și au ținut în mîini drapele mici ale Republicii Moldova.

La 1 septembrie 2012 nu au fost raportate probleme la școlile din Tiraspol, Bender și Rîbnița, și se pare că nimeni nu a fost prezent de la miliția transnistreană. În Roghi, miliția transnistreană a avertizat administrația școlii ca drapelul să nu fie arborat și imnul să nu fie interpretat, și administrația școlii nu a făcut acest lucru. În Corjova, miliția transnistreană a monitorizat ceremonia, însă nu a intervenit atunci cînd a fost interpretat imnul național al Republicii Moldova la sfârșitul ceremoniei. Copiii din școală țineau în mîini drapele mici ale Republicii Moldova.

Constatarea: În anul 2012 majoritatea școlilor au experimentat puține intervenții sau nu au experimentat nici o intervenție în timpul ceremoniilor Primului Sunet/ Ultimului Sunet, cu toate acestea, școlile din Corjova și Roghi au fost avertizate de către miliția transnistreană să nu afișeze simbolicele naționale.

5.7 SERVICIUL MILITAR

Potrivit Legii Republicii Moldova cu privire la pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei¹²³ (articolul 28), bărbații, cetățeni ai Republicii Moldova, care au împlinit vîrsta de 18 ani sunt încorporați în serviciul militar în termen. Articolul 31 permite amînarea încorporării în serviciul militar în termen dictată de necesitatea continuării studiilor și se acordă recruților care își fac studiile în instituții de învățămînt secundar general, secundar profesional, mediu de specialitate și superior universitar, pe termenul stabilit de programul de învățămînt. Termenul serviciului militar în Republica Moldova este de un an.

Potrivit "legii transnistrene privind obligațiunea militară generală și serviciul militar" (articolul 22), bărbații, cetățeni, cu vîrsta între 18 și 27 de ani sunt obligați să se încorporeze în serviciul militar în

123. Legea cu privire la pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei, nr. 1245-XV, 18 iulie 2002.

termen.¹²⁴ Articolul 24 stipulează că cetățenii mai tineri de 21 de ani au dreptul să amâne serviciul militar în cazul în care ei învață în cadrul unui program întreg în instituțiile de învățământ general și instituțiile de învățământ primar sau secundar profesional. Termenul serviciului militar în Transnistria este de optsprezece luni.

Administrațiile celor opt școli cu predare în grafia latină eliberează certificate pentru elevii bărbăți care au împlinit vârsta de 18 ani, care confirmă faptul că ei își fac studiile în școala respectivă. Aceste certificate au fost recunoscute atât de către autoritățile moldovenești cât și de către autoritățile *de facto* transnistrene și permit elevilor să absolvească școala înainte de a fi încorporați în serviciul militar. În trecutul recent nu au fost raportate careva cazuri în care autoritățile *de facto* transnistrene ar fi refuzat să amâne serviciul militar în ciuda prezentării certificatului dintr-o școală cu predare în grafia latină.

Constatarea: în ultimii ani, autoritățile transnistrene au recunoscut certificatele eliberate de școlile cu predare în grafia latină, și au permis bărbăților care au împlinit vârsta de 18 ani să absolvească școala înainte ca să fie chemați la serviciul militar.

5.8 INTIMIDAREA ȘI PRESIUNILE EXERCITATE ASUPRA PĂRINȚILOR ȘI PROFESORILOR

În trecut, profesorii și părinții elevilor din școlile cu predare în grafia latină se plîngeau în mod regulat de cazurile de intimidare și presiunile exercitate de către autoritățile *de facto* transnistrene, în special la locul lor de muncă.¹²⁵ Cîțiva părinți au declarat că ei au fost concediați de la locul lor de muncă pentru faptul că au semnat petiții prin care au cerut deschiderea unei școli private cu predare în grafia latină și programul de învățământ al Republicii Moldova. Se pare că această problemă a fost diminuată în ultimii ani, și ultimele cazuri de intimidare la adresa unui profesor din Bender au fost raportate în anul 2011 și la adresa unui elev din Tiraspol în anul 2012. Cu toate acestea, legătura dintre aceste cazuri și școlile moldovenești administrate de Republica Moldova rămîne o întrebare deschisă. Noul președinte *de facto* transnistrean a declarat în mod repetat că nu există nici o părținare împotriva școlilor cu predare în altă limbă, și nici o politică împotriva școlilor cu predare în grafia latină.¹²⁶

Constatarea: Numărul cazurilor raportate de intimidare împotriva părinților și elevilor a scăzut semnificativ în ultimii ani. Două cazuri au fost raportate în ultimii doi ani.

5.9 CLĂDIRILE

Situația clădirilor fiecărei școli variază considerabil (a se vedea privirea de ansamblu individuală pe marginea fiecărei școli) și reprezintă subiectul central în cadrul negocierilor. Liceele din Tiraspol, Bender și Rîbnița, precum și gimnaziile din Corjova și Roghi închiriază clădirile lor de la autoritățile locale (administrațiile de la Tiraspol, Bender, Dubăsari) sau companii private locale (Rîbnița, Corjova) din Transnistria. În timp ce școlile din Tiraspol și Rîbnița plătesc arenda pentru clădirile lor, în prezent liceul din Bender și gimnaziul din Roghi au contracte gratuite de arendă cu autoritățile locale ca urmare a investițiilor făcute în renovarea clădirilor. Școala pentru copii orfani din Bender este singura școală care are propria sa clădire, care aparține Ministerului Educației al Republicii Moldova.

Administrațiile publice locale și-au exprimat în general deschiderea pentru a discuta arenda și alte chestiuni direct cu administrațiile școlilor sau Ministerul Educației. În unele cazuri, cum ar fi înțîlnirile cu autoritățile locale din Dubăsari și Tiraspol privind școlile de la Dubăsari/Cocieri și, respectiv, Tiraspol aceste contacte pot avea rezultate pozitive pentru școli.

Constatarea: Situația clădirilor școlilor și ale contractelor de arendă variază considerabil; administrațiile locale indică că sunt gata să le discute și să le negocieze.

124. „legea privind obligațiunea militară generală și serviciul militar”, nr. 292-3, 5 mai 2000 (C3MP 00-2).

125. Aceste plîngeri, care au fost raportate în perioada anilor 2002-2004, sunt descrise în detaliu în hotărîrea CtEDO în cauza Catan și Alții v. Moldova și Rusia, citată mai sus.

126. Înțîlnirea Înaltului Comisar al OSCE pentru Minoritățile Naționale Knut Vollebaek cu Evgeny Shevchuk, 15 martie 2012.

5.10 SERVICIILE COMUNALE

Potrivit tuturor directorilor, școlilor cu predare în grafia latină din Transnistria li se aplică prețuri mai mari pentru serviciile comunale în comparație cu alte instituții de învățământ. De asemenea, ei se plîng de faptul că furnizorii transnistreni deseori calculează prețurile în ruble transnistrene și le transferă în lei moldovenești folosind un curs de schimb nefavorabil.

În special, potrivit administrației Liceului “Alexandru cel Bun” din Bender, școala plătește aproape de 1.5 ori mai mult decît vecinii acesteia pentru energie electrică și apă, și aproape de patru ori mai mult pentru gaz. Doar prețul pentru încălzire este același ca și pentru celelalte instituții din oraș.

Tabelul 2. Ratele pentru serviciile comunale achitate de Liceul „Alexandru cel Bun” în Bender

	Prețul în Bender (MDL/euro)	Prețul achitat de Liceu (MDL/euro)
Electricitate	0,96/0,06 pentru 1 kw	1,48/0,09-1,78/0,11 pentru 1 kw
Apa	9,79/0,62 pentru 1 m ³	12,47/0,79-14.96/0,95 pentru 1 m ³
Gaz	2138,33/136,21 pentru 1000 m ³	7913,11/504,07 pentru 1000 m ³
Încălzire	502,06/31,98 pentru 1 gcal	502,06/31,98 pentru 1 gcal

**Informația prezentată de Maria Roibu, directorul școlii, ianuarie 2012*

Potrivit serviciului transnistrean “de stat” privind reglementarea prețurilor și activității antimonopol, tarifele pentru serviciile comunale ale școlilor sunt reglementate de “legea privind prețurile (tarifele) și reglementarea prețurilor”, și decretul din luna 2011 a președintelui *de facto*.¹²⁷ Cel din urmă stipulează că pentru consumatorii aflați sub jurisdicția Republicii Moldova, însă care se află pe teritoriul controlat de Transnistria, gazul, energia electrică, încălzirea, apă caldă, și aprovizionarea cu apă, precum și serviciile de salubritate sunt oferite la tarifele stabilite de actele normative ale Republicii Moldova. Dacă aceste tarife sunt mai mici decît cele din Transnistria, se aplică tarifele transnistrene.

Potrivit “legii privind educație” (articolul 42), instituțiile de învățământ nestatale care au acreditare în Transnistria pot avea aceleași tarife la serviciile comunale ca și școlile publice.¹²⁸ În același timp, legea privind educația nu interzice în mod expres aplicarea acestor tarife și instituțiilor de învățământ care nu au acreditare. Avînd acreditare eliberată de autoritățile din Chișinău, școlile cu predare în grafia latină nu se califică în mod automat pentru tarifele preferențiale la serviciile comunale aplicate școlilor care au acreditare transnistreană; cu toate acestea, avînd în vedere că tarifele la serviciile comunale au fost stabilite printr-un decret “prezidențial” din anul 2011, o eventuală micșorare a acestor tarife ține de competența și discreția președintelui *de facto*.¹²⁹

Constatarea: Fiind consumatori aflați sub jurisdicția Republicii Moldova, școlile cu predare în grafia latină nu se califică pentru aceleași tarife la serviciile comunale ca și școlile administrate de Transnistria; cu toate acestea, potrivit decretului “prezidențial”, acestea ar putea fi micșorate de către președintele *de facto*.

127. “legea privind prețurile (tarifele) și reglementarea prețurilor”, nr. 513-3-III, 31 decembrie 2004 (CA3 05-1).

128. „legea privind educație”, nr. 294-3-III (CA3 03-26).

129. „decretul președintelui privind stabilirea limitelor tarifare pentru serviciile de aprovizionare cu gaz, serviciile de energie electrică, serviciile de energie termală (încălzire și apă fierbinte), serviciile de aprovizionare cu apă și apă menajeră (canalizare)”, nr. 360, 29 mai 2012 (CA3 12 23).

5.11 CONTROALELE ÎN DOMENIUL SĂNĂTĂȚII, SECURITĂȚII ȘI CONDIȚIILOR SANITARE

Situația școlilor cu predare în grafia latină nu este uniformă în ceea ce privește inspecțiile efectuate de autoritățile locale în domeniul sănătății, securității și condițiilor sanitare. Frecvența și tipul inspecțiilor variază de la școală la școală. Autoritățile *de facto* transnistrene oferă îngrijire medicală și efectuează inspecții în domeniul sănătății în școlile din Tiraspol, Rîbnița, Corjova și Școala internat pentru copii orfani din Bender, în timp ce autoritățile moldovenești efectuează inspecții în domeniul sănătății în Roghi și liceul din Bender. Verificările în domeniul sănătății de obicei includ controale individuale ale fiecărui elev cu scopul identificării unor boli grave. Elevii rezidenți ai Transnistriei au acces la serviciile medicale generale oferite de sistemul transnistrean de ocrotire al sănătății.

Autoritățile *de facto* transnistrene efectuează inspecții sanitare și inspecții în domeniul securității în școlile din Tiraspol și Rîbnița și Școala internat din Bender, în timp ce autoritățile moldovenești efectuează inspecții similare în Corjova, Roghi și liceul din Bender.

Șase din aceste școli au raportat că au relații constructive cu autoritățile locale transnistrene, care se pare că efectuează inspecții în domeniul sănătății, securității și inspecții tehnice în mod regulat. În același timp, gimnaziul din Roghi și liceul din Bender nu interacționează cu autoritățile locale cu privire la aceste chestiuni.

Constatare: Patru școli cooperează cu autoritățile *de facto* transnistrene pentru a facilita inspecții în domeniul sănătății; în timp ce trei cooperează în privința inspecțiilor în domeniul securității și condițiilor sanitare. Celelalte școli sunt inspectate de autoritățile moldovenești.

5.12 TRANSPORTAREA BUNURILOR ȘI BANILOR

Manualele, cărțile, materialele, produsele alimentare, salariile etc. pentru școlile cu predare în grafia latină sunt transportate de pe teritoriul controlat de Republica Moldova. Aproape toți directorii s-au plîns de faptul că transportarea acestor bunuri și bani peste punctele de trecere transnistrene nu este permisă și se percep taxe vamale.

Potrivit comitetului *de facto* vamal, nu există o politică vamală uniformă în privința instituțiilor administrate de Republica Moldova aflate pe teritoriul controlat de Transnistria. Comitetul lucrează cu fiecare din ele în mod individual.¹³⁰

În anul 2011, au fost constituite două organe speciale de coordonare inter-departamentale compuse din reprezentanții structurilor transnistrene executive și legislative pentru a se ocupa cu importul ajutorului tehnic sau umanitar: o comisie privind asistența umanitară și un consiliu de coordonare pentru asistență tehnică.¹³¹ Orice instituție se poate adresa acestor organe pentru a primi un permis pentru importarea bunurilor cu scutirea de la plata taxelor vamale, de declarații scrise și procesare la puncte de trecere. Potrivit autorităților *de facto* vamale, informația cu privire la aceste bunuri este introdusă într-o bază de date ale comitetului și ulterior lucrătorii vamali verifică dacă bunurile care ajung la punctele de trecere corespund cu informația din baza respectivă de date și cu profilul beneficiarului sau instituției primitoare. Autoritățile *de facto* vamale pot de asemenea verifica ulterior dacă bunurile au ajuns la destinație.

Există de asemenea o procedură specială simplificată pentru scutirea produselor alimentare de taxele vamale în cazul în care există o scrisoare de conosament. Comitetul vamal *de facto* a informat Misiunea OSCE în Moldova că directorii școlilor și altor instituții, inclusiv Ministerul Educației al Republicii Moldova, ar putea urma această procedură și primi toată asistență necesară din partea comitetului.

130. Întîlnirea cu Gennadiy Kuzmichev, 12 iunie 2012.

131. „decizia guvernului privind asistența gratuită acordată republicii moldovenești nistrene”, nr. 33, 10 aprilie 2012 (CA3 12-16).

Potrivit informațiilor primite de Misiunea OSCE, recent două școli au reușit să soluționeze cu succes aceste probleme cu autoritățile *de facto*. Administrația școlii din Dubăsari/Cocieri s-a adresat președintelui *de facto* la începutul anului 2012, solicitând scutirea de la plata taxelor vamale la transportarea bunurilor sale, și a reușit în decursul anului să transporte bunurile sale fără a plăti taxele vamale. În mod similar, administrația liceului din Bender a adresat o solicitare comitetului *de facto* vamal în vara anului 2012, și a anexat lista produselor pe care școala intenționează să le transporte în acest an. De atunci școala nu a avut impedimente la transportarea produselor alimentare, a mobilei și altor produse.

Constatarea: Multe școli nu transportă bunurile lor peste punctele de trecere transnistrene. Cu toate acestea, unele școli au făcut uz de procedurile simplificate cu succes și acum transportă bunurile peste punctele de trecere fără a plăti taxele vamale și fără alte obstacole.

5.13 TRANSPORTAREA COPILOR, LIBERTATEA DE CIRCULAȚIE

Autocarul școlii care transportă elevii Liceului Teoretic "Ștefan cel Mare și Sfânt" (Grigoriopol/Doroțcaia)

Elevii de la Liceul Teoretic "Ștefan cel Mare și Sfânt" (Grigoriopol/Doroțcaia), trebuie zilnic să treacă peste punctele de trecere transnistrene (traseul Grigoriopol / Delacău / Crasnogorca – Doroțcaia) pentru a ajunge la școala de la Doroțcaia. Ei călătoresc în autobuzele închiriate de către liceu fără controlul și examinarea documentelor.

Cu toate acestea, în septembrie 2011 directorul școlii a raportat cazuri în care miliția transnistreană a oprit autobuzele, a verificat pașapoartele profesorilor și a cerut listele elevilor care învață în liceu.

În anul 2012, nu au fost raportate asemenea incidente. Chestiunile referitoare la libertatea de circulație au fost incluse în discuțiile Grupului de Lucru în domeniul Educației.

Constatarea: Din septembrie 2011 nu au fost raportate cazuri de restricționare a libertății de circulație.

5.14 NUMĂRUL DESCRESCĂTOR AL ELEVILOR DIN ȘCOLILE CU PREDARE ÎN GRAFIA LATINĂ

După cum se poate vedea din tabelul 3, numărul elevilor în cele opt școli cu predare în grafia latină a scăzut în mod continuu în ultimii câțiva ani. Numărul total al elevilor a scăzut de la 5619 în anul școlar 1998–1999 la 1800 în anul școlar 2012–2013, și unele școli raportează o scădere de 60% sau mai mult a elevilor începând cu 2004–2005. Toți directorii școlilor recunosc acest fapt, și consideră aceasta o problemă existențială și cea mai mare amenințare cu care se confruntă școlile astăzi. În cazul în care tendința actuală de descreștere va continua în aceeași măsură, până în anul 2020 șase din cele opt școli vor avea mai puțin de 100 de elevi.

Cu toate acestea, motivele acestei descreșteri sunt discutabile. Autoritățile *de facto* transnistrene declară că această scădere este dovada lipsei de interes în aceste școli a părinților din Transnistria, sau a nivelului scăzut de educație din aceste instituții. De asemenea ei notează că *toate* școlile din Transnistria suferă din cauza descreșterii numărului de elevi ca urmare a schimbărilor demografice.

Cu toate acestea, Ministerul Educației al Republicii Moldova și directorii școlilor citează următoarele motive: 1) închiderile forțate și intimidările din trecut, care au convins pe unii părinți să-și educe copii în alte instituții; 2) clădirile compromițătoare și condițiile în care școlile activează în prezent; 3) faptul că diplomele școlilor nu sunt recunoscute de instituțiile superioare de învățământ din Transnistria; 4) condiții mai atractive din grădinițele cu predare în limba rusă în ceea ce privește spațiul, încălzire, etc., faptul care încurajează părinții să înceapă educația copiilor lor în limba rusă; 5) condiții inegale față de absolvenții altor școli din Transnistria în ceea ce privește admiterea în instituțiile superioare de învățământ din Republica Moldova, și 6) transformarea inechitabilă a notelor elevilor din școlile publice transnistrene pentru admitere la instituțiile de învățământ din Moldova, deoarece școlile transnistrene au un program de învățământ mult mai ușor decât școlile cu predare în grafia latină.

În privința ultimelor două puncte, potrivit Regulamentului privind admiterea în Republica Moldova¹³², admiterea în instituțiile superioare de învățământ este permisă doar elevilor care au absolvit 12 grade; cu toate acestea, o excepție există pentru elevii din sistemul educațional transnistrean, sistemul educațional al căruia este compus din doar 11 clase. Acești absolvenți se pot înmatricula în instituțiile superioare de învățământ din Moldova doar în baza certificatului de absolvire a școlii medii, fără a li se cere să învețe un an suplimentar. Prin urmare, absolvenții școlilor cu predare în grafia latină trebuie să învețe cu un an mai mult decât alți elevi din Transnistria înainte ca ei să se poată înmatricula la universitățile de pe malul drept. Potrivit directorilor, acest fapt influențează negativ ratele de înmatriculare la școlile cu predare în grafia latină, deoarece există multe cazuri în care elevii din școlile cu predare în grafia chirilică se transferă la școlile cu predare în grafia latină pentru câțiva ani, și apoi se reîntorc la vechile lor școli chiar înainte de clasa a 11-a, pentru a se înmatricula mai repede la universitate. Pe de altă parte, informațiile cu privire la bursele acordate de către stat (stipendiile) par să indice asupra faptului că elevii din școlile cu predare în grafia latină au șanse mult mai mari de a primi o bursă de la Ministerul Educației al Republicii Moldova pentru a face studiile la o universitate de pe malul drept în comparație cu semenii lor care absolvesc școlile administrate de Transnistria.¹³³

În ceea ce privește echivalarea notelor, directorii școlilor se plîng de asemenea de faptul că practica actuală a Republicii Moldova de a echivala notele elevilor din sistemul educațional transnistrean are la fel un impact negativ asupra admiterii elevilor din școlile cu predare în grafia latină. Ei declară că Transnistria are un program de învățământ mult mai simplu, cu toate acestea notele din acest sistem sunt calificate aproape la egal cu notele care se bazează pe programul de învățământ al Republicii Moldova. Transnistria are un sistem de cinci puncte, Moldova – de zece puncte. Potrivit Regulamentului Ministerului Educației al Republicii Moldova, echivalarea notelor este efectuată în felul următor: notele 3, 4 și 5 din Transnistria sunt echivalente notelor 5.5, 7.5 și 9.5 din Moldova. Cu toate că această echivalare pare să vină în dezavantajul elevilor transnistreni cu jumătate de punct, directorii susțin că de fapt această metodă de transformare a notelor îi favorizează pe elevii transnistreni, deoarece aceasta nu ia în considerație nivelul mai mare de dificultate al programului de învățământ al Republicii Moldova. Ca urmare, ei susțin că acest fapt de asemenea are un impact negativ asupra admiterii.¹³⁴

132. Regulamentul de organizare și desfășurare a admiterii la studii superioare de licență (ciclul I) în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, aprobat prin ordinal Ministrului Educației, nr. 475, 07 iunie 2012.

133. Dr. Nadejda Velișco, "Admiterea-2011 în instituțiile de învățământ superior", <http://www.edu.md/ro/evenimentele-saptaminii/rezultatele-sesiunii-de-admitere-in-universitati-in-2011-au-fost-discutate-la-sedinta-colegiului-me-12198/> (Site-ul pe scurt: <http://bit.ly/Unbhbj>).

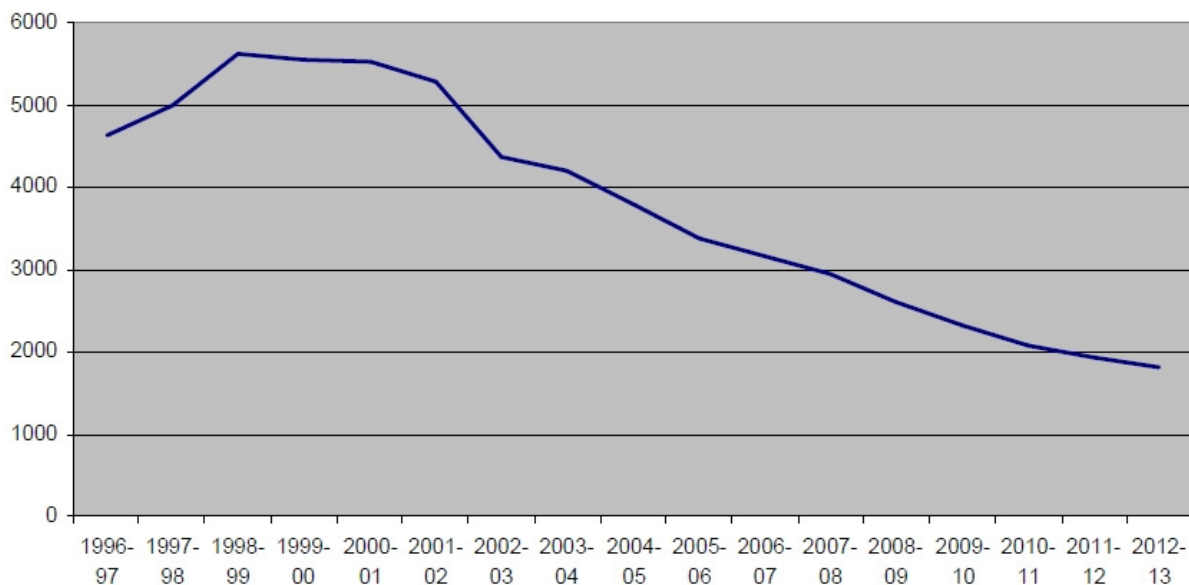
134. Situația Școlii internat pentru copii orfani din Bender este diferită de situația celorlalte școli cu predare în grafia latină în ceea ce privește numărul descrescător al admiterilor, deoarece scăderea numărului de elevi la orfelinat se datorează în mare parte reformei sistemului rezidențial de îngrijire a copilului din Moldova, scopul căruia este de a reintegra copii în familii pentru a reduce numărul de copii instituționalizați.

Tabelul 3. Admiterea elevilor în școlile cu predare în grafia latină, 1988–2012

An școlar	Liceul "Lucian Blaga" Tiraspol	Liceul "Alexandru cel Bun" Bender	Liceul "Evrika" Râbnîța	Gimnaziul Corjova	Gimnaziul Roghi	Școala- internat Bender	Liceul "Ștefan cel Mare și Sfânt" Grigoriopol	Liceul "Mihai Eminescu" Dubăsari
1988–89	–	300	–	–	–	–	–	–
1989–90	–	360	–	–	–	–	–	–
1990–91	–	450	–	–	–	–	–	–
1991–92	247	587	242	–	–	344	–	–
1992–93	266	576	277	–	125	356	–	–
1993–94	336	755	346	–	114	404	–	–
1994–95	434	912	423	–	125	375	–	–
1995–96	643	1500	539	271	107	413	–	–
1996–97	677	1696	666	300	122	420	384	367
1997–98	746	1863	808	298	129	405	376	354
1998–99	756	2004	772	283	120	349	746	589
1999–00	748	2015	763	274	115	334	729	553
2000–01	758	1981	774	267	134	307	748	560
2001–02	697	1900	730	245	127	344	709	523
2002–03	647	1751	683	211	121	305	173	470
2003–04	594	1595	636	187	115	271	193	603
2004–05	483	1415	557	159	100	242	180	651
2005–06	282	1282	501	135	91	220	202	653
2006–07	290	1172	465	128	92	186	170	658
2007–08	293	1058	420	110	95	190	163	615
2008–09	245	895	345	95	90	182	164	579
2009–10	209	798	290	86	78	135	199	520
2010–11	189	730	245	80	79	96	176	484
2011–12	163	642	217	88	76	88	185	471
2012–13	166	578	181	89	75	90	170	451

Sursa: Datele prezentate de directorii școlilor și Ministerul Educației al Moldovei

Numărul total al elevilor în cele opt școli cu predare în grafie latină, administrate de Moldova

Sursa: datele privind frecvența pe anii de studii; în baza informației prezentate Misiunii OSCE de către directorii școlilor

Schimbarea demografică. Cu toate că este dificil de a determina sub raport cantitativ și a confirma motivele descreșterii numărului de înmatriculări în școlile cu predare în grafia latină fără o analiză și cercetare vastă, schimbările demografice din Moldova și Transnistria și impactul general al acestora asupra ambelor sisteme de educație trebuie de asemenea luat în considerație drept un factor semnificativ.

Potrivit recensământului din anul 1989, populația fostei RSS Moldovenești era de 4,335,360¹³⁵, dintre care 3,657,665¹³⁶ locuiau pe teritoriul controlat de Moldova de astăzi, în timp ce 677,695 locuiau pe teritoriul controlat în prezent de autoritățile *de facto* transnistrene. Potrivit datelor celui mai recent recensământ desfășurat separat pe malul drept și pe malul stâng al râului Nistru în anul 2004, populația Moldovei (de pe malul drept) era de 3,383,332¹³⁷ și a Transnistriei – de 555,500 oameni¹³⁸. Acest fapt reprezintă o reducere demografică de aproape 7.5% în Moldova aflată pe malul drept și 18% pe malul stâng. Începând cu 1 ianuarie 2012, Biroul Național de Statistică din Republica Moldova a estimat că populația Moldovei este de 3,559,500¹³⁹, și în Transnistria ministerul *de facto* al economiei a estimat că numărul populației este de 513,402 de oameni¹⁴⁰.

Descreșterea numărului de copii de vîrstă școlară pe ambele maluri este foarte bruscă. Potrivit Biroului Național de Statistică, 381,400 de copii au fost admiși în instituțiile de învățămînt general primar și secundar de pe malul drept al Moldovei pe parcursul anului școlar 2011/2012, ceea ce reprezintă o scădere cu 17.6% comparativ cu numărul de copii admiși în anul școlar 2007/2008. În medie, la 10,000 locuitori revine un număr de 1,071 de elevi, în comparație cu 1,289 elevi în anul școlar 2007/2008.¹⁴¹ Potrivit ministerului *de facto* al educației, în Transnistria numărul actual al

135. http://demoscope.ru/weekly/ssp/sng_nac_89.php?reg=9 (Site-ul pe scurt: <http://bit.ly/TGqHcH>).

136. <http://www.statistica.md/pageview.php?l=en&id=2234&idc=295> (Site-ul pe scurt: <http://bit.ly/SDCmYi>).

137. <http://www.statistica.md/pageview.php?l=en&idc=295&id=2234> (Site-ul pe scurt: <http://bit.ly/UwresC>). Trebuie de notat faptul că ambele recensăminte au fost criticate de organizațiile internaționale în ceea ce privește metodologia lor.

138. <http://www.olvia.idknet.com/ol37-09-05.htm> (Site-ul pe scurt: <http://bit.ly/PrNToP>)

139. <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=3670> (Site-ul pe scurt: <http://bit.ly/OXegHi>)

140. <http://www.mepmr.org/gosudarstvennaya-statistika/informacziya/100-o-demograficheskoj-situaczii-v-pmr/1437-press-vypusk-qdemograficheskaya-situacziya-v-pridnestrovskoj-moldavskoj-respublike-za-yanvar-iyun-2012-godaq> (Site-ul pe scurt: <http://bit.ly/PrOd7d>).

141. http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Educatia/Educatia_RM_2012.pdf (Site-ul pe scurt: <http://bit.ly/PI69LF>).

copiilor școlarizați este de 47,603, o reducere cu aproape 40% în comparație cu anul 2004, când numărul copiilor era de 79,000.¹⁴²

În răspuns la această schimbare demografică, Ministerul Educației al Republicii Moldova a început implementarea programului de optimizare a școlilor, cu susținerea Băncii Mondiale.¹⁴³ Programul, care se află deocamdată la etapa de pilotare, are ca scop închiderea și combinarea școlilor cu numărul foarte mic de elevi pentru a reduce costurile, a crește eficiența și a îmbunătăți calitatea procesului de învățămînt în întregime, și pentru a aduce coeficientul elev/profesor și procentajul PIB al cheltuielilor în domeniul învățămîntului în conformitate cu practica Europeană.¹⁴⁴ În anul școlar 2007/2008, coeficientul elev/profesor din Moldova era de 13:1, și aproape 9% din PIB se cheltuia pentru domeniul învățămîntului; media Europeană pentru coeficientul elev/profesor este de 18:1, și 7% din PIB se cheltuie pentru domeniul învățămîntului.¹⁴⁵ Uneori, procesul de optimizare a școlilor duce la închiderea școlilor cu predare în limbile minorităților naționale din Moldova și a fost criticat de reprezentanții minorităților naționale și guvernele statelor străine. În prezent procesul de optimizare exclude școlile cu predare în grafia latină.

Constatare: Descreșterea evidentă a numărului de elevi înmatriculați în școlile cu predare în grafia latină se datorează mai multor cauze diferite, inclusiv intimidărilor, clădirilor necorespunzătoare, condițiilor inechitabile de admitere la universitățile moldovenești ale elevilor transnistreni și a celor din școlile cu predare în grafia latină, și lipsei de interes general în aceste școli; o micșorare generală semnificativă a numărului de înmatriculări în Transnistria trebuie de asemenea luată în considerație.

5.15 COLABORAREA CU AUTORITĂȚILE PUBLICE LOCALE ȘI ȘCOLILE LOCALE

După cum s-a menționat deja, cele opt școli moldovenești administrate de Republica Moldova prezintă toate rapoartele necesare Ministerului Educației al Republicii Moldova și autorităților moldovenești (fiscale, financiare, statistice, medicale și rapoartele privind asigurările sociale). Cu excepția școlii din Grigoriopol/ (Doroțcaia), toate școlile prezintă careva informații de asemenea autorităților locale din teritoriile controlate de Transnistria și patru școli de asemenea cooperează cu aceste autorități în privința inspecțiilor în domeniul securității și sănătății.

Cu toate acestea, în cadrul întâlnirilor cu administrațiile locale din Tiraspol, Bender și Rîbnița, autoritățile respective și-au exprimat dorința de a avea o colaborare mai bună cu școlile care se află în orașele lor. În mod deosebit, ei ar dori să implice elevii și profesorii în instruire metodologică/pedagogică și în activități culturale și sportive care au loc la nivel local. Ei au recunoscut faptul că diferențele în sistemele educaționale și programul de învățămînt pot crea dificultăți pentru participarea profesorilor din școlile cu predare în grafia latină în activitățile pedagogice. În același timp, ei consideră că activitățile la care sunt discutate problemele comune cu alte școli transnistrene sunt importante pentru școlile cu predare în grafia latină, și ar fi o bună ocazie pentru un schimb de experiență. Autoritățile locale au notat că orice inițiativă din partea școlilor de a participa în cadrul acestor activități sau a spori legăturile la nivel local va fi binevenită.

Constatare: autoritățile locale ar dori o mai bună colaborare cu școlile și incurajează o participare mai bună a școlilor în cadrul comunității mai largi.

142. declarația „ministerului *de facto* transnistrean al educației” cu privire la asigurarea drepturilor copiilor la educație <http://www.olvia.idknet.com/news15-07-04.htm> (Site-ul pe scurt: <http://bit.ly/Qmhejm>).

143. A se vedea: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDS/PCA/2012/06/01/2808255F711D992785257A10003C6967/1_0/Rendered/PDF/PID0Appraisal0001201201338548391153.pdf (Site-ul pe scurt: <http://bit.ly/VnRoRu>).

144. Întîlnirea cu oficiul Băncii Mondiale din Moldova, 24 octombrie 2012, dosarele Misiunii OSCE în Moldova.

145. “Moldova: Notele de Politici pentru Guvern” (Banca Mondială), pp. 50–52. http://siteresources.worldbank.org/INTMOLDOVA/Resources/Moldova_Policy_Briefing_Book_eng.pdf (Site-ul pe scurt: <http://bit.ly/SzRP5S>).

6. RECOMANDĂRI

În baza constatărilor acestui studiu, Misiunea OSCE în Moldova și Înaltul Comisar al OSCE pentru Minoritățile Naționale recomandă Părților să ia în considerație următorii pași în cadrul procesului în formatul 5+2. Implementarea succesivă sau paralelă a acestor recomandări într-o manieră care va contribui cel mai bine la consolidarea încrederii trebuie convenită de către Părți:

- 6.1 Ambele Părți trebuie să confirme angajamentul său de a depolitiza neînțelegerile legate de școlile moldovenești din Transnistria administrate de Republica Moldova și de a căuta soluții pragmatice la toate chestiunile legate de statutul lor, activitățile educaționale și funcționarea acestora. Aceste soluții trebuie să ofere mecanisme temporare dar stabile care vor soluționa problemele existente ale școlilor până la găsirea unor soluții finale în contextul acordului comprehensiv de reglementare a conflictului prin care va fi definit statutul Transnistriei și vor fi divizate competențele dintre Chișinău și Tiraspol.
- 6.2 Asemenea soluții temporare dar stabile vor include înregistrarea și licențierea (printr-o procedură simplificată descrisă în punctul 6.3) școlilor moldovenești administrate de Republica Moldova de către autoritățile *de facto* transnistrene în calitate de "instituții de învățământ generale nestatale" (școli private) fără a se efectua atestarea și acreditarea acestora.
- 6.3 Licențierea școlilor trebuie considerată îndeplinită în cadrul unei proceduri simplificate de coordonare generală a activităților educaționale care va fi diferită de procesul obișnuit de licențiere pentru școlile private din Transnistria. Această procedură va include trei pași, după îndeplinirea cărora cerințele legate de licențiere vor fi considerate realizate. Această procedură trebuie să fie mai întâi îndeplinită de către o școală în calitate de proiect-pilot, și trebuie să fie limitată la următoarele:
 - Acordul scris al școlilor pentru efectuarea inspecțiilor anuale în domeniul sănătății, securității, condițiilor sanitare-epidemiologice și de securitate anti-incendiară ale clădirilor și încăperilor lor de către reprezentanții competenți ai autorităților locale. Aceste inspecții au loc deja la mai multe școli fără careva probleme, cu toate acestea, la cererea individuală a școlilor este necesar de a ajunge la un acord ca aceste inspecții să fie efectuate de către reprezentanții autorităților locale împreună cu reprezentanții competenți ai Republicii Moldova. La cerere, OSCE ar putea facilita aceste inspecții comune;
 - Informația scrisă din partea școlilor despre conținutul programului lor de învățământ și lista de manuale, cu definirea tuturor parametrilor referitoare la această informație în cadrul Grupului de Lucru în domeniul Educației;
 - Angajamentul scris al ambelor Părți de a se angaja într-un proces de analiză reciprocă și comună a programelor de învățământ și ale manualelor, care trebuie să înceapă simultan cu procedura simplificată. Scopul acestei analize va fi elaborarea unor recomandări comune, descrise în recomandarea nr. 6.4, și rezultatul acestei analize nu va avea nici un impact asupra realizării cu succes a procedurii simplificate, deoarece aceasta trebuie finalizată cât de repede posibil, în timp ce analiza va dura mai mult timp și va avea doar un caracter de recomandare pentru activitatea comună ulterioară asupra chestiunilor legate de programul de învățământ.

- Pentru a facilita îndeplinirea acestei proceduri, OSCE poate transmite documentele necesare în cazul parvenirii unei solicitări din partea uneia dintre Părți (a ambelor Părți).
- 6.4 Părțile vor relua procesul de analiză reciprocă și comună a programelor de învățământ început în cadrul Grupului de Lucru în domeniul Educației în anul 2005 și 2006, care a arătat că divergențele existente sunt departe de a fi imposibil de depășit dacă există voință și pragmatism din partea ambelor Părți. Obiectivul unei analize comune a programelor de învățământ și a manualelor ar trebui să fie sporirea încrederii între Părți prin implicarea de bună credință în studierea proceselor educaționale ale fiecărei Părți, efectuarea schimbului și analizei manualelor și materialelor didactice, a discutării în mod deschis a viziunilor privind conținutul acestora, prin efectuarea schimbului de experiență, și elaborarea recomandărilor comune în privința predării disciplinelor sensibile.
- Reluarea și finalizarea acestei analize trebuie urmată de o analiză independentă a programului de învățământ efectuată de către o organizație internațională cu experiență relevantă, cum ar fi Consiliul Europei.
- În calitate de pas următor după analiza independentă a programelor de învățământ, autoritățile Republicii Moldova și autoritățile *de facto* transnistrene trebuie de asemenea să reia eforturile lor asupra analizei comune a manualelor. Obiectivul analizei programului de învățământ și a manualelor trebuie să fie elaborarea unor recomandări comune pentru manualele și alte materiale didactice la capitolul ce ține de aspectele controversate ale unor discipline, în mod special geografiei și istoriei.¹⁴⁶
- 6.5 După finalizarea cu succes a procedurii simplificate, și în calitate de măsură de încredere, autoritățile *de facto* transnistrene trebuie să asigure pentru școlile în cauză aceleași tarife la serviciile comunale (energie electrică, gaz, încălzire, aprovizionare cu apă rece și caldă, deșeuri, et cetera) ca și pentru școlile administrate de Transnistria.
- 6.6 Pentru transportarea fără obstacole a diferitor bunuri către școlile respective, directorii școlilor trebuie să ofere autorităților vamale *de facto* o descriere generală a bunurilor pe care școala intenționează să le transporte în Transnistria pe parcursul anului școlar, și autoritățile vamale *de facto* trebuie să ofere școlilor o scutire în formă scrisă de la plata taxelor vamale, de la declarații scrise și procesare la punctele de trecere. Directorii trebuie de asemenea să ofere autorităților vamale *de facto* informații generale în privința produselor alimentare pe care ei planifică să le transporte în Transnistria, și autoritățile *de facto* vamale trebuie să ofere școlilor o “scrisoare de conosement sub acoperire” pentru întregul an școlar, scutind produsele alimentare de la plata taxelor vamale. Trebuie de notat că două școli au obținut deja asemenea scutiri cu succes. Pentru a facilita comunicarea și înțelegerea în privința următoarelor proceduri, Misiunea OSCE în Moldova trebuie să organizeze o întâlnire dintre directorii și reprezentanții vizați ai autorităților vamale *de facto*.
- 6.7 Autoritățile locale din Rîbnița și Ministerul Educației al Republicii Moldova trebuie să ajungă la un acord în pachet în privința următoarelor măsuri care trebuie implementate în mod simultan:
- Autoritățile locale din Rîbnița permit finalizarea lucrărilor de construcție a celor două clădiri nefinisate ale școlii situate pe strada Gagarin 14 de către Ministerul Educației al Republicii Moldova și utilizarea imediată a acestor clădiri finisate de către Liceul Teoretic “Evrîka”;
 - Ministerul Educației al Republicii Moldova și autoritățile locale din Rîbnița se angajează să analizeze împreună diferite opțiuni și să negocieze condiții pentru a defini dreptul de proprietate și statutul pe termen lung al terenului și clădirilor; în cadrul acestor discuții

146. În septembrie/octombrie 1999, în cadrul unui seminar de experți organizat de Misiunea OSCE în Moldova, Părțile au ajuns la un acord de a crea grupe comune de lucru pentru a analiza manualele de istorie cu scopul de a formula recomandări comune.

trebuie de examinat posibilitatea revenirii la deciziile din anul 1997 ale administrației din Rîbnița¹⁴⁷ într-o formă modificată, care ar permite utilizarea în continuare a clădirii originale de către chiriașul actual (o școală de sport);

- În cadrul acestor discuții, Ministerul Educației al Republicii Moldova trebuie să acopere costurile de menținere a noii clădiri a școlii și a terenului;
 - Liceul Teoretic “Eвриka” trebuie să fie de acord să ofere acces elevilor și profesorilor de la școala învecinată la zonele comune (cantina, loc de parcare) în timpul orelor coordonate, în cazul în care apar întrebări legate de spațiu, și ambele școli trebuie să găsească alte modalități pentru a coopera pe marginea chestiunilor practice, descrise în punctul 6.10.
- 6.8 Autoritățile *de facto* transnistrene, precum și autoritățile locale din Grigoriopol și Dubăsari, trebuie să faciliteze identificarea unor clădiri corespunzătoare și trebuie să permită întoarcerea liceelor teoretice “Ștefan cel Mare și Sfînt” și “Mihai Eminescu” din Doroțcaia și Cocieri la Grigoriopol și Dubăsari. De asemenea, ele trebuie să faciliteze înregistrarea acestor școli, după care școlile trebuie să urmeze procedura simplificată la care se va fi convenit.
- 6.9 Înregistrarea școlii-internat pentru copiii orfani din Bender trebuie să fie facilitată și finalizată de către părți, în conformitate cu intenția care exista înainte de încetarea negocierilor în anul 2006. Luînd în considerație statutul unic al școlii-internat și reforma în desfășurare în domeniul îngrijirii rezidențiale a copiilor din Moldova, chestiunea unor măsuri ulterioare în privința statutului școlii-internat trebuie să fie discutată în cadrul Grupului de lucru.
- 6.10 Toate Părțile trebuie să se abțină de la politizarea statutului, activităților și funcționării școlilor și să respecte caracterul lor apolitic în calitate de instituții de învățămînt. În special, autoritățile transnistrene nu trebuie să intervină în ceremoniile organizate cu ocazia sărbătorii “Primul Sunet” și “Ultimul Sunet” și, în schimb, școlile nu trebuie să organizeze evenimente cu caracter simbolic care ar putea fi privite ca și declarații politice sau să recurgă la alte practici decît practicile obișnuite din școlile de pe malul drept.
- 6.11 Autoritățile publice locale, directorii școlilor și Ministerul Educației al Republicii Moldova trebuie să țină legătura în mod regulat pentru a soluționa sau a evita orice probleme care ar putea fi anticipate, cum ar fi expirarea contractelor de arendă. În această privință, contractul de arendă al liceului din Bender, care expiră curînd, și contractul de arendă al liceului din Tiraspol, care ar putea fi revizuit pentru a obține o plată mai mică pentru arendă, trebuie să fie examinate cu prima ocazie în cadrul Grupului de Lucru în domeniul Educației sau cu autoritățile locale respective.
- 6.12 În scopul sporirii încrederii, autoritățile moldovenești și transnistrene *de facto* în domeniul educației trebuie să asigure că directorii, profesorii și elevii școlilor administrate de Republica Moldova și școlilor administrate de Transnistria beneficiază de un schimb de experiență și informații unii cu alții și cu autoritățile locale în domeniul educației, și participă în activități comune. Pot fi considerate următoarele sugestii:
- Școlile administrate de Republica Moldova și școlile administrate de Transnistria aflate în proximitate ar putea examina posibilitatea cooperării pe chestiuni practice, cum ar fi accesul la sălile de sport și cantinele școlilor;
 - Profesorii de la școlile administrate de Republica Moldova și administrate de Transnistria ar putea participa nu doar în cadrul întîlnirilor, cursurilor, seminarelor și altor evenimente organizate de către propriile lor autorități în domeniul educației, dar de asemenea în activități similare organizate de către autoritățile în domeniul educației ale celeilalte Părți;

147. Deciziile administrației de la Rîbnița nr. 744 (13 august 1997) și nr. 7 (23 septembrie 1997).

-
- Elevii din școlile administrate de Republica Moldova și școlile administrate de Transnistria ar putea participa în cadrul unor evenimente comune și invita unii pe alții la evenimentele lor, cum ar fi competiții sportive și academice.

Aceste activități ar putea ajuta la edificarea unor relații personale, spori înțelegerea reciprocă și facilita funcționarea școlilor la nivel local.

ANEXA 1

EXTRASE DIN LEGISLAȚIA REPUBLICII MOLDOVA¹

Legea învățămîntului²

Articolul 7. Standardele educaționale de stat

- 1) Sistemul de învățămînt are la bază standarde educaționale de stat ce asigură posibilitatea de nostrificare a actelor naționale de studii. Standardele stabilesc cerințele minime obligatorii fără de diverse niveluri și trepte de învățămînt. Modul de elaborare, aprobare și introducerea standardelor educaționale este stabilit de Ministerul Educației.

Articolul 10. Actele de studii

- (1) Instituțiile de învățămînt de stat și privat, acreditate în modul stabilit de lege, eliberează persoanelor care au promovat examenele de absolvire acte de studii, în care se menționează nivelul și treapta de învățămînt absolvit, domeniul și gradul de calificare profesională.

Articolul 38. Conținutul învățămîntului

- (1) Conținutul învățămîntului se proiectează în baza standardelor educaționale de stat, are caracter formativ-funcțional și este eșalonat pe niveluri și trepte.
- (2) Conținutul învățămîntului preuniversitar la diverse niveluri și trepte este asigurat prin planuri de învățămînt și programe de studii, aprobate de Ministerul Educației.

Articolul 40.¹ Competența autorităților publice în domeniul înființării, reorganizării și lichidării instituțiilor de învățămînt de stat

- (3) Autoritățile administrației publice locale de nivelul doi fac propuneri de înființare, reorganizare sau lichidare a instituțiilor de stat de învățămînt secundar profesional și le înaintează spre examinare Ministerului Educației.

Articolul 61. Finanțarea sistemului de învățămînt

- (1) Învățămîntul se finanțează în mod prioritar. Sursa principală de finanțare a sistemului de învățămînt de stat o constituie mijloacele bugetare. Instituțiile de învățămînt primar și secundar general se finanțează în bază de cost standard per elev, cu utilizarea coeficienților de ajustare în modul stabilit de Guvern.

Articolul 62. Baza tehnico-materială a sistemului de învățămînt

- (1) Baza tehnico-materială a sistemului de învățămînt se constituie din clădiri, instalații inginerești, biblioteci, laboratoare, ateliere, clinici, terenuri, gospodării didactice, școli sau grădinițe de aplicație echipamente, mijloace de transport, utilaje și alte mijloace tehnico-materiale prevăzute de normative.
- (2) Dezvoltarea bazei tehnico-materiale se realizează din contul mijloacelor bugetare și al mijloacelor instituțiilor de învățămînt.
- (3) Statul asigură în mod prioritar dezvoltarea bazei tehnico-materiale a sistemului de învățămînt, utilizarea instituțiilor de învățămînt la nivelul standardelor mondiale, construcția de clădiri pentru învățămînt și educație, de complexe sportive și de recreație, de spații locative pentru cadrele didactice, de cămine pentru elevi și studenți.

1. Extrasele de mai sus datează din 10 noiembrie 2012. Orice actualizare a acestor legi este disponibilă pe pagina web a Ministerului Justiției a Republicii Moldova <http://justice.md/>.

2. Legea învățămîntului, nr. 547-XIII, 21 iulie 1995.

Legea cu privire la evaluarea și acreditarea instituțiilor de învățământ din Republica Moldova³

Articolul 2. Organul evaluării și acreditării

- (1) Evaluarea și acreditarea instituțiilor de învățământ constituie prerogativa Ministerului Educației.

Articolul 3. Criterii generale

Criteriile de evaluare academică și acreditare vizează toate domeniile ce țin de înființarea și funcționarea instituțiilor de învățământ: profesionalismul cadrelor didactice, conținutul și formele de organizare a învățământului, baza tehnico-materială, nomenclatorul specialităților, activitatea economico-financiară, activitatea științifică (în instituțiile de învățământ superior și postuniversitar), calitatea și eficiența procesului instructiv-educativ, corespunderea nivelului de pregătire a celor instruiți cu standardele educaționale de stat

Articolul 5. Planurile și programele de studii

Planurile și programele de studii ale instituțiilor de învățământ pasibile evaluării și acreditării trebuie să corespundă cerințelor înaintate de Ministerul Educației și prevederilor documentelor organismelor internaționale de profil la care a aderat Republica Moldova.

Articolul 6. Baza tehnico-materială

- (1) Baza tehnico-materială a instituției de învățământ pasibile acreditării trebuie să corespundă standardelor de stat respective.

3. Legea cu privire la evaluarea și acreditarea instituțiilor de învățământ din Republica Moldova, nr. 1257-XIII, 16 iulie 1997.

ANEXA 2

EXTRASE DIN LEGISLAȚIA DE FACTO A TRANSNISTRIEI¹

Nota: Utilizarea unor termene cum ar fi "legislația", "legea", "ministru", "Sovietul Suprem" și a altor termene similare în contextul actelor normative transnistrene menționate mai jos nu reprezintă recunoașterea de către OSCE a actelor normative respective, sau a autorităților sau instituțiilor de facto menționate în text.

ДЕ-ФАКТО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО ПРИДНЕСТРОВЬЯ, РЕГУЛИРУЮЩЕЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

«закон о языках в Приднестровской Молдавской Республике»²

статья 26. язык воспитания и обучения

«Свободный выбор языка воспитания и обучения детей является неотъемлемым правом граждан, гарантируемым государством.

«Приднестровская Молдавская Республики обеспечивает с учетом интересов национальностей, компактно проживающих в определенной местности, создание дошкольных и средних общеобразовательных учреждений с воспитанием и обучением на молдавском, русском и украинском языках.

«В различного типа дошкольных учреждениях и учебных заведениях организуются группы, классы, потоки и другие формы воспитания и обучения детей, учащихся и студентов на их родном языке.

«Родители или лица их заменяющие, имеют право выбрать для детей дошкольное учреждение и среднее общеобразовательное учреждение с соответствующим языком воспитания и обучения.»

«закон об образовании»³

статья 1. основные понятия и термины

«государственный образовательный стандарт – совокупность требований, определяющих обязательный минимум содержания основных образовательных программ, максимальный объем учебной нагрузки, уровень подготовки обучающихся, уровень кадрового, учебно-методического и материально-технического обеспечения учебного процесса.

«Требования государственного образовательного стандарта обязательны для исполнения всеми организациями образования, реализующими основные образовательные программы уровней образования, за исключением организаций образования, имеющих свидетельство о государственной аккредитации на оказание образовательных услуг по образовательным программам данного уровня образования, направления подготовки (специальности), выданное в иностранном государстве.»

статья 7. язык обучения

«Язык обучения в государственных организациях образования Приднестровской Молдавской Республики определяется в соответствии с законом о языках в Приднестровской Молдавской Республике.

«В организациях образования всех организационно-правовых форм и всех форм собственности кроме языка обучения, если он является одним из официальных языков Приднестровской Молдавской Республики, обучающиеся изучают второй официальный язык Приднестровской Молдавской Республики. Если язык обучения не является одним из официальных языков Приднестровской Молдавской Республики, то обучающиеся обязаны изучать один из официальных языков Приднестровской Молдавской Республики.»

статья 11. организации образования

«Организация образования в своей основной деятельности реализует одну или несколько образовательных программ и (или) обеспечивает содержание и воспитание обучающихся (воспитанников).

1. Представленные выдержки из де-факто законодательства и ссылки следует использовать в качестве ориентировочной информации. Для детального рассмотрения вопроса необходимо использовать "законы и нормативные акты" в их текущей версии, которые можно найти на <http://www.ulpmr.ru/>.
2. "закон о языках", 8 сентября 1992 г. (СЗМР 92-3).
3. "закон об образовании" № 294-3-III, 27 июня 2003 г. (СЗМР 03-26).

«Организация образования является юридическим лицом.

«Организация образования может быть государственной, муниципальной, частной и иной формы собственности.

«Негосударственная организация образования может создаваться в организационно-правовых формах, предусмотренных гражданским законодательством Приднестровской Молдавской Республики.»

статья 16. учредитель (учредители) организации образования

«Учредителем (учредителями) организации образования (далее – учредитель) могут быть:

- а) исполнительный орган государственной власти и управления;
- б) государственная администрация, органы местного самоуправления;
- в) организации всех организационно-правовых форм и всех форм собственности, в том числе и иностранные;
- г) общественные и религиозные организации (объединения), зарегистрированные на территории Приднестровской Молдавской Республики;
- д) граждане Приднестровской Молдавской Республики и иностранные граждане.

«Допускается совместное учредительство организаций образования.»

статья 27. документы об образовании

«Организация образования, имеющая государственную аккредитацию и реализующая общеобразовательные (за исключением дошкольных) и профессиональные образовательные программы, выдает лицам, прошедшим итоговую государственную аттестацию, документ государственного образца об уровне образования и (или) квалификации, заверенный гербовой печатью данной организации.

«Организация образования, не имеющая государственной аккредитации, выдает лицам, прошедшим итоговую аттестацию, документ об образовании и (или) квалификации в соответствии со специальным разрешением на осуществление соответствующих видов деятельности, заверенный печатью данной организации. Форма документа определяется самой организацией образования.»

статья 34. управление негосударственной организацией образования

«Управление негосударственной организацией образования осуществляет непосредственно его учредитель через создаваемый им уполномоченный орган. В состав такого уполномоченного органа входит представитель местного органа управления образованием.

«Орган управления негосударственной организацией образования обеспечивает выполнение в нем государственных образовательных стандартов, нормативов и законодательства Приднестровской Молдавской Республики.»

статья 35. порядок создания и регламентации деятельности организации образования

«Организация образования создается учредителем по собственной инициативе и подлежит государственной регистрации в соответствии с законом Приднестровской Молдавской Республики о государственной регистрации юридических лиц и индивидуальных предпринимателей.

«Право юридического лица у организации образования в части ведения финансово-хозяйственной деятельности, направленной на организацию образовательного процесса, возникает с момента его государственной регистрации.

«Право на образовательную деятельность и льготы, предоставляемые в соответствии с действующим законодательством Приднестровской Молдавской Республики, возникают у организации образования после того, как ею будут соблюдены все особые условия деятельности подобных организаций, установленные действующим законодательством Приднестровской Молдавской Республики.

«Право организации образования на выдачу своим выпускникам документа об образовании государственного образца, на включение в схему централизованного финансирования и на пользование печатью с изображением государственного герба Приднестровской Молдавской Республики возникает с момента ее государственной аккредитации, подтвержденной свидетельством.

«Свидетельство о государственной аккредитации подтверждает статус организации образования, уровень реализуемых образовательных программ, соответствие содержания и качества подготовки выпускников требованиям государственных образовательных стандартов, право на выдачу документов государственного образца соответствующего уровня образования.

«Государственная аккредитация организации образования проводится исполнительным органом государственной власти и управления, в ведении которого находятся вопросы образования, на основании заявления организации образования по результатам ее аттестации, но не позднее трех месяцев с момента ее проведения. По результатам аккредитации организация образования получает аккредитационное свидетельство (сертификат).»

статья 39. финансирование организаций образования

«Финансирование негосударственных организаций образования осуществляется за счет средств учредителей, платы за обучение и из других источников, не запрещенных действующим законодательством Приднестровской Молдавской Республики.»

статья 42. права организации образования на пользование финансовыми и материальными средствами

«Организация образования самостоятельно осуществляет финансово-хозяйственную деятельность. Она ведет самостоятельный баланс, имеет счета в банковских и иных кредитных организациях.

«Негосударственные организации образования, получившие государственную аккредитацию в Приднестровской Молдавской Республике, при оплате коммунальных услуг пользуются теми же тарифами, что и государственные, муниципальные организации образования.»

статья 44. материально-техническая база организации образования

«Государственные администрации городов и районов и органы местного самоуправления могут предоставлять негосударственным организациям образования, имеющим государственную аккредитацию в Приднестровской Молдавской Республике, здания, земельные участки под строительство, материальные средства для организации образовательного процесса.»

статья 50. охрана здоровья обучающихся (воспитанников)

«Медицинское обслуживание обучающихся (воспитанников) организации образования обеспечивают органы здравоохранения.

«Организация образования обязана предоставить помещение с соответствующими условиями для работы медицинских работников.»

«положение о порядке аттестации и государственной аккредитации организаций образования в Приднестровской Молдавской Республике» (утверждено «министерством просвещения»)»⁴

«Аттестация является основной формой государственно-общественного контроля за уровнем организации деятельности и качеством предоставляемых образовательных услуг в организации образования.

«Первая аттестация инициируется организацией образования и может проводиться после первого выпуска обучавшихся (воспитанников), но не ранее чем через три года после получения соответствующего разрешения на образовательную деятельность, а в предусмотренных законом случаях - лицензии на право ведения образовательной деятельности.

«Основными принципами аттестации организации образования являются законность, добровольность, объективность, гласность, компетентность, соблюдение норм педагогической этики.

«Положительное заключение аттестационной комиссии является основанием для проведения государственной аккредитации организации образования.

«Основными принципами государственной аккредитации являются ее государственный характер, добровольность, объективность, компетентность и открытость.»

4. «положение о порядке аттестации и государственной аккредитации организаций образования в Приднестровской Молдавской Республике», № 271, 11 марта 2005 г. (САЗ 05-32).

«закон о лицензировании отдельных видов деятельности»⁵

статья 18. перечень видов деятельности, на осуществление которых требуются лицензии

«11) ведение образовательной деятельности, кроме индивидуальной педагогической деятельности.»

«положение о лицензировании образовательной деятельности»⁶

«3. В качестве соискателя лицензии может выступать юридическое лицо, обратившееся в орган, уполномоченный на оформление и выдачу лицензий (далее орган, уполномоченный на выдачу лицензии), с заявлением о выдаче лицензии на осуществление образовательной деятельности.»

«6. Из сферы лицензирования исключаются организации образования, получившие в установленном порядке свидетельство о государственной аккредитации.»

«8. Образовательная деятельность, подлежащая лицензированию и осуществляемая без специального разрешения (лицензии), является незаконной. Лица, осуществляющие образовательную деятельность, требующую специального разрешения (лицензию), без лицензии несут ответственность в соответствии с действующим законодательством Приднестровской Молдавской Республики.»

«10. Для получения лицензии соискатель лицензии представляет в исполнительный орган государственной власти, уполномоченный на выдачу лицензии, следующий перечень документов:

- а) заявление о выдаче лицензии или переоформлении лицензии на право ведения образовательной деятельности;
- б) сведения о материально-технической базе организации образования и оснащённости образовательного процесса, согласованные исполнительным органом государственной власти и управления в сфере образования (Приложение № 1);
- в) сведения о направлениях согласно перечню Государственных образовательных стандартов (классификатор специальностей по образованию) начального, среднего, высшего профессионального образования и условиях обучения, предлагаемых организацией образования, согласованные исполнительным органом государственной власти и управления в сфере образования (Приложение № 2);
- г) свидетельство о регистрации юридического лица;
- д) выписка из государственного реестра;
- е) учредительные документы (Устав, Положение и другие);
- ж) справка о наличии фискального кода;
- з) справка о кодах ОКПО.
- и) сведения о наличии учебно-программной документации, составленной на основе Государственных образовательных стандартов соответствующего уровня образования и принятой в установленном порядке, согласованные исполнительным органом государственной власти и управления в сфере образования (Приложение № 3);
- к) сведения о педагогических кадрах, подтверждающие соответствие лицензионным требованиям квалификации работника, согласованные исполнительным органом государственной власти и управления в сфере образования (Приложение № 4);
- л) сведения об учебной, учебно-методической литературе и оборудовании в соответствии с уровнем реализуемой образовательной программы, согласованные исполнительным органом государственной власти и управления в сфере образования (Приложение № 5).»

5. «закон о лицензировании отдельных видов деятельности», №. 151-3-III, 10 июля 2002 г. (САЗ 02-28).

6. «указ президента об утверждении положения о лицензировании образовательной деятельности», № 924 (САЗ 11-48), 28 ноября 2011 г.

«20. Лицензионными условиями и требованиями при осуществлении лицензируемой деятельности являются:

- a) соблюдение действующего законодательства Приднестровской Молдавской Республики в сфере лицензируемой деятельности, соответствие осуществляемого вида деятельности техническим условиям, экологическим, санитарно-гигиеническим, противопожарным и иным нормам и правилам;
- b) осуществление лицензируемой деятельности только на объектах, указанных в лицензии;
- v) наличие педагогических кадров с соответствующей квалификацией;
- г) наличие учебно-программной документации, составленной на основе Государственного образовательного стандарта соответствующего уровня образования и принятой в установленном порядке;
- д) наличие учебной, учебно-методической литературы и оборудования в соответствии с уровнем реализуемой образовательной программы;
- e) наличие материально-технической базы в соответствии с типом и видом организации образования.»

«закон об образовании» (1994–2003 гг.)⁷

статья 7. государственные образовательные стандарты

«1. В Приднестровской Молдавской Республике устанавливаются государственные образовательные стандарты, определяющие в числе прочего максимальный объем учебно-трудовой нагрузки учащихся, образовательный минимум содержания образовательных программ и требования к уровню подготовки выпускников.»

статья 30. порядок создания и регламентации деятельности образовательного учреждения

«5. Право на образовательную деятельность и льготы, предоставляемые законодательством Приднестровской Молдавской Республики, возникает у образовательного учреждения с момента выдачи ему лицензии (разрешения).»

«11. В лицензии, выдаваемой образовательному учреждению, фиксируются контрольные нормативы, предельная численность контингента обучающихся, воспитанников, срок действия лицензии и сроки проведения первичной аттестации.»

«17. Аттестация образовательных учреждений проводится государственной службой или по ее поручению либо доверенности органами государственной власти и управления, органами местного самоуправления с привлечением ведущих образовательных учреждений, общественности. Аттестация производится один раз в пять лет, если иное не предусмотрено законом. Затраты на проведение аттестации оплачиваются образовательными учреждениями.»

«18. Целью и содержанием аттестации является установление соответствия содержания, уровня и качества подготовки выпускников образовательного учреждения требованиям государственных образовательных стандартов.»

«положение о порядке аттестации и государственной аккредитации образовательных учреждений»⁸ (недействующее)

«2. Аттестация является основной формой государственно-общественного контроля за качеством образования в образовательных учреждениях.»

«3. Целью и содержанием аттестации является установление соответствия содержания, уровня и качества подготовки выпускников образовательных учреждений (независимо от форм получения образования) требованиям государственных образовательных стандартов.»

7. «закон об образовании», 19 апреля 1994 г. (СЗМР 94-2).

8. «постановление правительства Приднестровской Молдавской Республики об утверждении положения о порядке аттестации и государственной аккредитации образовательных учреждений», № 89, 26 марта 1999 г.

ДЕ-ФАКТО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО ПРИДНЕСТРОВЬЯ, РЕГУЛИРУЮЩЕЕ СОЗДАНИЕ ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ

«закон о государственной регистрации юридических лиц и индивидуальных предпринимателей в Приднестровской Молдавской Республике»⁹

«статья 24. документы, предоставляемые при государственной регистрации юридического лица, создаваемого путем учреждения»

«При государственной регистрации юридического лица, создаваемого путем учреждения, в регистрирующий орган предоставляются:

«а) подписанное заявителем заявление о государственной регистрации по форме, утвержденной президентом Приднестровской Молдавской Республики.

В заявлении подтверждается, что:

- 1) предоставленные учредительные документы соответствуют установленным действующим законодательством Приднестровской Молдавской Республики требованиям к учредительным документам юридического лица данной организационно-правовой формы;
- 2) сведения, содержащиеся в этих учредительных документах, иных предоставленных для государственной регистрации документах, заявлении о государственной регистрации, достоверны;
- 3) при создании юридического лица соблюден установленный для юридических лиц данной организационно-правовой формы порядок их учреждения, в том числе порядок оплаты уставного капитала (уставного фонда, складочного капитала, паевых взносов) на момент государственной регистрации, и в установленных законом случаях согласованы с соответствующими государственными органами и (или) органами местного самоуправления вопросы оздания юридического лица;

б) решение о создании юридического лица в виде протокола, договора или иного документа в соответствии с действующим законодательством Приднестровской Молдавской Республики;

в) учредительные документы юридического лица на бумажном носителе в двух экземплярах и на электронном носителе;

г) выписка из реестра иностранных юридических лиц соответствующей страны происхождения или иное равное по юридической силе доказательство юридического статуса иностранного юридического лица-учредителя;

д) документы, удостоверяющие в соответствии с настоящим законом полномочия заявителя (оригиналы либо их нотариально заверенные копии);

е) документ об уплате государственной пошлины.»

9. «закон государственной регистрации юридических лиц и индивидуальных предпринимателей в Приднестровской Молдавской Республике», № 222-3-IV, 11 июня 2007 г. (САЗ 07-25).

ДЕ-ФАКТО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО ПРИДНЕСТРОВЬЯ, РЕГУЛИРУЮЩЕЕ ИМПОРТ ТОВАРОВ

«таможенный кодекс»¹⁰

«статья 45. таможенное оформление и таможенный контроль»

«товары и транспортные средства подлежат таможенному оформлению и таможенному контролю в порядке и на условиях, предусмотренных настоящим Кодексом.»

«статья 217. декларирование товаров и транспортных средств»

«товары и транспортные средства, перемещаемые через таможенную границу Приднестровской Молдавской Республики, товары и транспортные средства, таможенный режим которых изменяется, а также другие товары и транспортные средства в случаях, определяемых нормативными актами правительства Приднестровской Молдавской Республики или государственного таможенного комитета Приднестровской Молдавской Республики, изданными ими правилами в пределах своей компетенции, подлежат декларированию таможенному органу Приднестровской Молдавской Республики.»

«статья 250. товары и транспортные средства, подлежащие таможенному контролю»

«таможенному контролю подлежат все товары и транспортные средства, перемещаемые через таможенную границу Приднестровской Молдавской Республики, за исключением случаев, предусмотренных настоящим Кодексом.»

«статья 181. упрощенный порядок таможенного оформления»

«при ввозе на таможенную территорию Приднестровской Молдавской Республики и вывозе с этой территории ... гуманитарной помощи ..., их таможенное оформление производится в упрощенном виде и первоочередном порядке.»

«закон о безвозмездной помощи Приднестровской Молдавской Республике»¹¹

статья 2.

«Для целей настоящего закона используются следующие основные понятия:

- «а) безвозмездная помощь – денежные средства, товары, предоставляемые Приднестровской Молдавской Республике, органам государственной власти и органам местного самоуправления, юридическим и физическим лицам, а также выполняемые для них работы и оказываемые им услуги в качестве гуманитарной или технической помощи на безвозмездной основе иностранными государствами, их муниципальными образованиями; международными и иностранными организациями; международными и иностранными неправительственными организациями, а также иностранными физическими лицами – на которые имеются удостоверения, подтверждающие принадлежность указанных денежных средств, товаров, работ и услуг к гуманитарной или технической помощи;
- «б) техническая помощь – вид безвозмездной помощи, предоставляемой в целях оказания содействия социально-экономическому развитию Приднестровской Молдавской Республики иностранными государствами и организациями, международными организациями, международными и иностранными неправительственными организациями. Это содействие осуществляется путем финансирования работ и услуг; поставки товаров; передачи опыта и технологий; организации подготовки кадров, необходимых для реализации проектов (программ) технической помощи. Не могут относиться к технической помощи денежные средства и товары, предоставляемые физическими лицами, а также работы и услуги финансируемые за счет физических лиц;
- «в) гуманитарная помощь – вид безвозмездной помощи в виде промышленных и продовольственных товаров; обучающей литературы; лекарственных средств; изделий медицинского назначения; медицинской техники и оборудования и иных товаров, безвозмездно направляемых из зарубежных стран в Приднестровскую Молдавскую Республику государственным и муниципальным организациям, подведомственным органам государственной власти и органам местного самоуправления, а также для оказания медицинской и социальной помощи малообеспеченным группам населения; для оказания помощи группам населения, пострадавшим от стихийных бедствий и других чрезвычайных происшествий, – а также в виде расходов на транспортировку, хранение и сопровождение указанной помощи;

10. «таможенный кодекс», по. 258-З, 02 марта 2000 г. (СЗМР 00-1).

11. «закон о безвозмездной помощи Приднестровской Молдавской Республики», № 249-З-V, 28 декабря 2011 г. (САЗ 12-1).

- «г) проект (программа) технической помощи – ряд действий с четко определенными целями, изложенными в документах проекта (программы), предназначенных для реализации намерений иностранных государств и организаций, международных организаций, международных и иностранных неправительственных организаций по предоставлению технической помощи;
- «д) удостоверение – документ, подтверждающий принадлежность денежных средств, товаров, работ и услуг к технической или гуманитарной помощи;
- «е) доноры безвозмездной помощи – иностранные государства, их муниципальные образования; международные и иностранные организации; международные и иностранные неправительственные организации, а также иностранные физические лица, предоставляющие безвозмездную помощь;
- «ж) получатель безвозмездной помощи – Приднестровская Молдавская Республика, органы государственной власти и органы местного самоуправления, юридические лица, которые получают и (или) распределяют безвозмездную помощь, а также физические лица, являющиеся конечным пользователем результатов безвозмездной помощи.»

«постановление о безвозмездной помощи Приднестровской Молдавской Республике», приложение № 1¹²

- «б. Координирующим органом по вопросам выработки и осуществления государственной политики в сфере оказания безвозмездной помощи Приднестровской Молдавской Республике является координационный совет по технической помощи.

«Координационный совет действует на основании положения о координационном совете по технической помощи.

«Органом, регулирующим вопросы отнесения к категории гуманитарной помощи товаров, предоставляемых донорами безвозмездной помощи, осуществляющим учет данных товаров и контроль за правильностью использования гуманитарной помощи получателями в Приднестровской Молдавской Республике, является государственная комиссия по гуманитарной помощи.

«Комиссия действует на основании положения о государственной комиссии по гуманитарной помощи.»

- «б. Налоговые, таможенные и иные льготы, предусмотренные действующим законодательством Приднестровской Молдавской Республики, предоставляются участникам реализации проектов технической помощи, а также получателям гуманитарной помощи на основании удостоверения, выданного в установленном действующим законодательством Приднестровской Молдавской Республики порядке.

- «б-1. Государственному таможенному комитету Приднестровской Молдавской Республики производить таможенное оформление товаров, признанных в установленном порядке технической помощью, без взимания таможенной пошлины.»

Приложение № 3 к «постановлению правительства Приднестровской Молдавской Республики»

- «22. Таможенное оформление товаров, отнесенных к гуманитарной, технической помощи, производится в таможенном режиме "выпуск для свободного обращения" в первоочередном порядке в соответствии с нормативными правовыми актами государственного таможенного комитета Приднестровской Молдавской Республики, регламентирующими выпуск товаров, в отношении которых предоставлены льготы или установлены ограничения на пользование данными товарами.

«Уменьшение установленных таможенным законодательством размеров таможенных сборов за таможенное оформление товаров, ввозимых на территорию Приднестровской Молдавской Республики в качестве гуманитарной и технической помощи, и освобождение от их уплаты производится государственным таможенным комитетом Приднестровской Молдавской Республики.»

12. «постановление о безвозмездной помощи Приднестровской Молдавской Республике», № 33, 10 апреля 2012 г., (CA3 12-16).

ДЕ-ФАКТО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО ПРИДНЕСТРОВЬЯ, РЕГУЛИРУЮЩЕЕ ТАРИФНУЮ ПОЛИТИКУ

«закон о ценах (тарифах) и ценообразовании»¹³

статья 9. применение регулируемых цен (тарифов)

«В Приднестровской Молдавской Республике на товары (работы, услуги) применяются регулируемые цены (тарифы) в следующих сферах:

- а) естественные монополии;
- б) социально значимые товары (работы, услуги);
- в) услуги государственных и муниципальных учреждений;
- г) работы, услуги по стандартизации, метрологии и обязательной сертификации продукции и услуг.»

статья 20. Компетенция президента Приднестровской Молдавской Республики и верховного совета Приднестровской Молдавской Республики в области государственного регулирования цен (тарифов) и ценообразования

«президент Приднестровской Молдавской Республики в целях реализации государственной политики в области цен (тарифов) и ценообразования:

- устанавливает предельные уровни цен (тарифов) на товары (работы, услуги) производимые (осуществляемые, оказываемые) в сфере естественных монополий;
- устанавливает предельные уровни цен (тарифов) и фиксированные цены (тарифы) на услуги государственных и муниципальных учреждений.»

«указ президента об установлении на 2011 год перечня и предельных тарифов на услуги в сфере естественных монополий топливно-энергетического комплекса Приднестровской Молдавской Республики»¹⁴

«2. потребителям, находящимся под юрисдикцией Республики Молдова и расположенным на территории Приднестровской Молдавской Республики, услуги в сфере естественных монополий оказываются по тарифам, установленным нормативными актами Республики Молдова, но не ниже предельных тарифов, установленных настоящим указом. Для целей учета и отчетности данные тарифы пересчитываются ежемесячно в рубли Приднестровской Молдавской Республики в порядке, установленном действующим законодательством Приднестровской Молдавской Республики.»

«указ президента об установлении предельных уровней тарифов на услуги газоснабжения, на услуги в сфере электроэнергетики, на услуги по снабжению тепловой энергией (отопление и подогрев воды), на услуги водоснабжения и водоотведения (канализация)»¹⁵ (на 2012 г.)

«4-1. Потребителям, находящимся под юрисдикцией Республики Молдова и расположенным на территории Приднестровской Молдавской Республики, услуги газоснабжения, услуги в сфере электроэнергетики, услуги по снабжению тепловой энергией (отопление и подогрев воды), услуги водоснабжения и водоотведения (канализация) оказываются по тарифам, установленным нормативными актами Республики Молдова, но не ниже предельных тарифов, установленных настоящим указом. Для целей учета и отчетности данные тарифы пересчитываются ежемесячно в рубли Приднестровской Молдавской Республики в порядке, установленном действующим законодательством Приднестровской Молдавской Республики.»

13. «закон о ценах (тарифах) и ценообразовании», № 513-3-III, 31 декабря 2004 г. (CA3 05-1).

14. «указ президента об установлении на 2011 год перечня и предельных тарифов на услуги в сфере естественных монополий топливно-энергетического комплекса Приднестровской Молдавской Республики» № 581, 30 июля 2010 г. (CA3 10-30).

15. «указ президента об установлении предельных уровней тарифов на услуги газоснабжения, на услуги в сфере электроэнергетики, на услуги по снабжению тепловой энергией (отопление и подогрев воды), на услуги водоснабжения и водоотведения (канализация)», № 366, 31 мая 2011 г. (CA3 11-22).

«закон об образовании»¹⁶

статья 42. права организации образования на пользование финансовыми и материальными средствами

«Негосударственные организации образования, получившие государственную аккредитацию в Приднестровской Молдавской Республике, при оплате коммунальных услуг пользуются теми же тарифами, что и государственные, муниципальные организации образования.»

ДЕ-ФАКТО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО ПРИДНЕСТРОВЬЯ, РЕГУЛИРУЮЩЕЕ ВОПРОСЫ АРЕНДЫ МУНИЦИПАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

«постановление правительства об утверждении правил передачи в аренду движимого и недвижимого государственного и муниципального имущества в 2012 году»¹⁷

- «10. Месячный размер арендной платы объекта недвижимости определяется исходя из базового размера арендной платы, площади арендуемого объекта, величины коэффициентов, рассчитанных на основе следующих критериев: размещения объекта, характера предполагаемой к осуществлению потенциальным арендатором деятельности на объекте, технического обустройства объекта, территориального расположения с учётом его рыночной привлекательности. Размер арендной платы объекта недвижимости определяется по следующей формуле:

« $A_p = C \cdot (1 + K_1 + K_2 + K_3) \cdot K_4 \cdot S$, где

«С – базовый размер арендной платы в месяц, руб. ПМР;

«S – площадь арендуемого объекта, кв.м.;

«K1 – коэффициент, учитывающий размещение объекта;

«K2 – коэффициент, учитывающий характер предполагаемой к осуществлению потенциальным арендатором деятельности на объекте;

«K3 – коэффициент технического обустройства объекта;

«K4 – рыночный коэффициент, учитывающий территориальное расположение сдаваемого в аренду объекта.

«Базовый размер арендной платы за 1 квадратный метр площади в месяц исчисляется в РУ МЗП, установленном подпунктом "з" пункта 2 статьи 53 закона Приднестровской Молдавской Республики от 7 декабря 2011 года N 227-3-V "о республиканском бюджете на 2012 год", и является единым для использования на территории соответствующей территориально-административной единицы в размере.»

- «16. Размер арендной платы в исключительных случаях может быть уменьшен или увеличен от расчетного размера арендной платы, установленной в соответствии с настоящими правилами, только при предоставлении соответствующего обоснования увеличения или уменьшения размера арендной платы собственником государственного (муниципального) имущества и согласования соответствующего договора аренды с министерством экономического развития Приднестровской Молдавской Республики.»
- «22. В случаях освобождения от арендной платы, установленных законом Приднестровской Молдавской Республики "о республиканском бюджете на 2012 год", объект государственной собственности передается по договору безвозмездного пользования, заключенному в соответствии с действующим законодательством Приднестровской Молдавской Республики.»

16. «закон об образовании», № 294-3-III, 27 июня 2003 г. (CA3 03-26).

17. «постановление правительства об утверждении правил передачи в аренду движимого и недвижимого государственного и муниципального имущества в 2012 году», № 26, 15 марта 2012 г. (CA3 12-13).

«закон о республиканском бюджете на 2012 год»¹⁸

статья 53.

- «2. Установить в 2012 году следующие размеры и порядок применения расчетного уровня минимальной заработной платы:
- з) для других целей, в том числе для исчисления прочих налоговых и иных обязательных платежей, а также индексации алиментов в размере 10,5 рубля.»

18. «закон о республиканском бюджете на 2012 год» 7 декабря 2011 г., N 227-3-V, (CA3 11-49).

Organizația pentru Securitate și
Cooperare în Europa
Misiunea OSCE în Moldova

ÎCMN